

-S-SLOOTEN-
HET-WEGGEDREVE

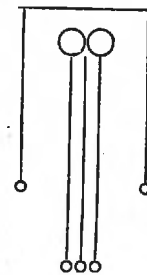
UITGAVE - D-J-HAVERMAN ■
-AMSTERDAM- ■■

Het Weggedrevene

Ervaringen en Schetsen van
het terrein van Armeuzorg
... en Kinderbescherming ...

... door ...

S. SLOOTEN

D. J. HAVERMAN - AMSTERDAM

141

INHOUD.

	BLADZ.
1. Armenzorg.	
De kleine tamboer	11
Een slecht begin en een waardevolle les	19
Philanthropomanie	26
Bedeeling of arbeid	39
Uitdeelen en ontvangen	48
De „Voorbehoedende Armenzorg“	56
Misplaatste Armenzorg..	71
Wars van bedeeling	74
Huisbezoek	78
2. Kinderbescherming.	
Doe maar geen moeite meer	89
Het weggedrevene	94
Als de nacht komt.	99
Wilde bloemen langs Amstels straten	107
Een aanklacht	115
Voorkomen is beter dan genezen..	120
Strafschuldigen?...	128
Een Ideaal!...	144
3. Van de Zijpaden.	
Reclasseering en Armenzorg	158
De woonwagen	161
De deserteur..	169
Als men oud wordt	177
Vruchten der dankbaarheid..	182
Zijn laatste zonnige dagen	189
Gij hebt overwonnen	194

EEN WOORD VOORAF.

„Het is niet altijd noodig, dat iemand iets voortreffelijks levert, maar wel, dat hij iets te voorschijn brengt, 'twelk anderen tot nut en vreugde kan zijn.”

Bovenstaand motto lezende, dat afkomstig is van een wijsgeerig man, kreeg ik vrijmoedigheid, iets te schrijven voor een goed doel.

Te midden van veel arbeid en velerlei ervaringen bij voor- en tegenspoed, van waardeering en miskenning, ontving ik velerlei indrukken, aan het praktische leven ontleend, die hier worden neergelegd in korte schetsen.

De lezers van het „Tijdschrift voor Armenzorg en Kinderbescherming” en enkele andere bladen, zullen er wellicht oude bekenden onder vinden, soms ook wat anders of beter aangekleed.

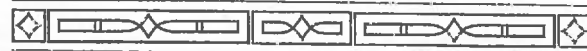
Dat het ontvangen en gelezen mag worden met het doel voor oogen; waarvoor het geschreven is, dan zal het resultaat des te beter zijn.

S. S.

Amsterdam, October 1912.

EERSTE AFDEELING.

ARMENZORG.

DE KLEINE TAMBOER.

„Het geestelijk genoeg, het heerlijk gevoel na het verrichten eener goede daad, is grooter en van blijvender indruk, dan de meeste andere genoegens.”

Men hekelt vaak het kazerneleven zoo ernstig, ja, soms is het alsof „onze jongens” wanneer ze naar de kazerne gaan, bijna verloren zijn voor hun leven. Mij ergert die spreken en schrijftrant, omdat ik in het volle leven zoozeer heb gezien, dat tal van knapen, waarvan men heel wat denkt, heusch niets behoeven te leeren in de kazerne omtrent ruwheid van zeden, wijl zij maar al te vaak reeds geschoold zijn, voor zij in dienst komen.

Dat men evenwel in de kazerne óók wel staaltjes kan zien van barmhartigheids-betoon of naastenliefde, daarvan wil ik iets uit mijn

herinnering weergeven, als blijk, dat ons leven toen óók nog rijk was aan bloemen, al waren zij van wat sombere tinten en kleuren.

Het was op een Novemberdag dat wij, aan de Hoofdwacht komende, de wacht moesten betrekken aan het Koninklijk Paleis alhier.

Bij het overnemen van de wacht, zei mijn voorganger: „als er soms eten overblijft van de wacht, geef het dan niet aan dien dronken kerel dáár, maar aan dien kleinen jongen ginds, straks zal hij wel komen; ook van de collega's haalde hij het overschot al eenige dagen”.

Accoord! Het tengere knaapje kwam spoedig opdagen en kreeg al ras wat overgebleven was, bedankte, en ging heen. De wachtcommandant gaf den korporaal een wenk, hem stil te volgen, om te zien waar het ventje woonde. De informator kwam al spoedig terug: „'t Is hier vlak bij, sergeant, in het Keizerrijk, naast het Handelsblad, het moet er heel erg arm zijn.” Even daarna in het sober verlichte wachtlokaal komende, was een der manschappen reeds met zijn kwartiermuts aan 't collecteeren, om het ventje, als hij weer kwam, iets meer te kunnen geven.

Enkele uren later werd de collectant verzocht meê te gaan, schijnbaar om de wachtposten te visiteeren, doch feitelijk om huis-

bezoek te doen in het stille avonduur, in de woning van den kleinen gunsteling.

Dat is nu ruim 25 jaar geleden, ons eerste armenbezoek in het groote Amsterdam. Wij strompelden de trappen op met volle handen: brood, worst, rijst, koffie, boter enz. Waarom wij dat zoo deden? Ik weet het niet, doch onze zegsman had verteld, dat er honger was en daarom hadden wij reeds inkoopten gedaan van het geld der collecte en nog wat.

Wat domme streek, niet waar? Geven zonder onderzoek, wel foei! de hedendaagsche modelphilanthropen schrikken van zoo'n euvel! Maar wij waren ook slechts militairen; wat dachten wij aan regels en systemen op dat gebied.

Ach, welk een beeld van ellende trof ons oog.

In een laag vertrek lag een zieke vrouw op een schamele legerstede, een walmend lampje deed ons zien, dat een vijftal halfnaakte kinderen, schuw en mager, zich vergastten aan commiesbrood. Geen warmte en ook geen spijs of drank voor deze zieke vrouw. Op een wenk ging de collectant, met ons ventje van ruim 12 jaar, wat melk voor moeder halen en toen vertelde zij in korte trekken haar lot en leven.

„Haar man”? Was dood. Als gepensionneerd onderofficier van het Indische leger had zij hem getrouwd.

Helaas, hij dronk, daardoor was de ellende

ontstaan: verval, diepe armoede, totdat zijn dood haar van een tyran had verlost. Zij was gaan werken totdat zij niet meer kon en ziek werd....

Ziedaar het levensdrama....

En waarom komt uw jongen telkens aan de Hoofdwacht? „Och, hij wilde soldaat worden, doch was te klein en had toen het medelijden van de militairen opgewekt, die hem nu en dan wat brood, soep en overgebleven eten gaven.... daar leefden zij van....”

Wij gingen heen en vervulden onze plichten aan het Koninklijk Paleis op den Dam als trouwe soldeniers, maar daarbinnen sprak een stem, die niet zoo spoedig tot zwijgen was te brengen. Bij het overgeven van de wacht klonk het evenwel weer: „denk aan dien kleinen jongen als hij komt en geef hem het overgebleven eten”.

Op de onderofficierskamer werd het feit besproken en daar kwamen wij overeen, dat ventje eens in de kazerne te laten komen, hem nog eens te doen meten, en te zien, wat er aan te doen was.

Jan werd geleid tot den adjudant-vaandeldrager en bij den meetpaal gezet, doch bleek helaas nog te klein, ook zelfs voor tamboer.

„Veel soep eten jongen, flink gymnastiek

doen en veel marcheeren”, dat was 't advies van den nobelen Vaandeldrager, „kom dan later maar eens terug, vent!” — „Soep eten en gymnastiek doen, wat deksel!” zei een onzer, „laten wij dien jongen hier houden.” Hij bleef op de soldatenkamer; op een der leegstaande bedden kon hij slapen, ging dagelijks belast en beladen naar moeder, met brood en vleesch en soep en als 't traktementsdag was geweest óók met wat geld, verkregen door 'n compagnie-collecte voor zijn arme moeder.

Hij kon al heel spoedig netjes poetsen, was een gewillige adjudant om boodschappen te verrichten en met de kleine Pollie, het binnengesmokkelde compagnieshondje, was hij al spoedig de beste maatjes.

Bij de inspecties of diensten, als de officieren op de kamer kwamen, was Jan altijd spoorloos verdwenen. Hij kende dat geheim nog beter dan de korporaal of sergeant van de week, doch wat het meeste merkbaar was, de toon van spreken, doen en handelen werd op de soldatenkamer beter.

Als er een wat ruw uitviel, was een vingerwijzing naar Jan voldoende om zich in te houden en zoo bleef ons ventje ruim vijf maanden, in 't geheim, het soldatenkind van de philanthropisch aangelegde 2de compagnie.

Zoo dachten wij althans, doch toen hij weer

gekeurd werd en voldeed aan de lengtemaat, zóó, dat hij tamboer kon worden, bleek tóch, dat én vele officieren én zelfs de kolonel ons geheim kende. Officieus natuurlijk! en spottend zei men wel eens: „dat zijn daar aalmoezeniers in soldatenkleeren”; maar daar bleef het dan ook bij.

Jan werd tamboer en eenige maanden later ging hij over bij het Indische leger en hielp zijne moeder met het verkregen handgeld. Zoo verkocht hij zich in 't belang der zijnen, waarmee hij diepe ellende had gedeeld....

Het is wel eigenaardig, hoe een kleine, zwerende knaap, die aan de wacht om brood vraagt, iemands levensrichting aangeeft. Veel, zeer veel heb ik gedurende ruim 20 jaren gezien op het terrein van armenzorg, philanthropie en kinderbescherming, doch niets was overweldigender, niets trof dieper, dan dat eerste bezoek in het stille avonduur, op die zolderkamer in het Keizerrijk.

Onze kleine tamboer is in Indië ondergegaan, wellicht is zijn graf gedolven onder de wuivende palmen en ruischt van daar uit zijn doodenlied; ook is het mogelijk dat zijn gebeente ligt te bleeken in een diep ravijn.... 't was maar een tamboer, een verlopen koloniaal, kanonnenvleesch, ja wat al meer.... Wie denkt

er aan!.... Maar, dat zij het erfgoed onze vaderen verdedigen, de natiën en individu's helpen verrijken, doordat zij handel en industrie beschermen, ja vaak ten koste van bloed en leven, dat wordt dikwijls niet begrepen. Och, voor hem een ander! Er zijn er immers genoeg die geld willen verdienen?

Zoo is de egoïstische maatschappij helaas vaak blind voor de edelste eigenschappen in den mensch, als men zichzelf verkoopt, om anderen weer te redden. Van zulke helden lezen wij: „Stamboeknummer...?” is gesneuveld bij de verdediging van..... Treur niet, moeder, uw zoon deed zijn plicht.

Ook de moeder is niet meer. Een ziekte, die haar langzaam maar zeker sloopte, bracht haar in het Gasthuis; zij stierf en de kinderen werden her- en derwaarts verspreid als stadsbestelingen.

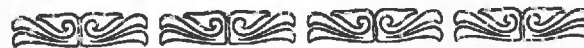
Mijn verhaal eindigt dus niet zooals zooveel knappe stukjes op dit gebied: „met dit en dat werd het gezin er *boven-op geholpen*. Helaas! van „Kazerne-philanthropie” kan men ook zoo iets niet verwachten.

Maar dit was de overwinning voor den candidaat-armverzorger, dat hij, trots teleurstelling en miskennis, ook niet na snerpens leed, schier hopeloos bleef staren op zoo menig droef geval, *of koud werd a's steen door sleur of*

gewoonte, maar altijd weer, na struikelen en opstaan, door bleef doelen op het hoogste wit: dat wij slechts instrumenten zijn in de hand des Vaders, om te volbrengen het werk, dat Hem behaagt.

Zoo speurende soms over een zondvloed van egoïsme en zelfoverschatting eenerzijds en getrokken tot datgene wat lijdt door de wanverhouding in de maatschappij, veroorzaakt door de zonde, anderzijds, beluisteren wij wel veel snerpand wee, doch trachten ook te wijzen op een schoone dageraad, die zeker na een nacht van zorgen naken zal.

Wanneer wij staan voor het vervullen van een plicht, in Staat, in Kerk, in Maatschappij of ook wel in de Kazerne, laat ons dan dit bedenken: „De hoogste *sociale* plicht van den mensch, die wel het meest verwaarloosd wordt, is *dese*, om mede te werken aan de zedelijke verheffing der maatschappij.” Laat ons dan niet altoos afbreken wat anderen doen, maar ook het goede erkennen, dat er in het solidaire gemeenschapsgevoel, zelfs onder de soldaten in de kazerne leeft.

EEN SLECHT BEGIN EN EEN WAARDEVOLLE LES.

„Doe een ander niet aan, wat gij voor u niet wenscht; maar vooral, doe hem wél aan, wat gij voor u wél wenscht.”

Het was in Juli 1891 dat schrijver dezer schetsen, zijn eerste huisbezoek aanving op het terrein van Armenzorg, bij „Liefdadigheid Naar Vermogen.”

Na, in „den kelder”, „het kantoor”, te zijn geïnstrueerd door den administrateur en een der armbezoekers, ging het stadwaarts, „de Jodenhoek” in, zooals *dat* stads gedeelte genoemd wordt.

„Wees voorzichtig, hoor! en geef je oogen maar goed den kost, dan zal je het wel spedig leeren”, zei mijn tochtgenoot.

De man was handelsreiziger geweest en daardoor wellicht zoo welbespraakt en ietwat brutaal in zijn optreden.

Hij was meer muzikaal aangelegd dan ambtelijk, zeide hij bij herhaling, en..... wellicht was dat oorzaak dat hij de dingen ook wat van den vroolijken kant bezag, hoewel hij, naar 't mij toescheen al bijzonder critisch was uitgevallen in dit emplooi.

Lieve help, wat stelde die man 'n vragen; het duizelde mij letterlijk, dien eersten morgen bij dat allereerste ambtelijke huisbezoek.

Doch hoe scherp de vragen ook werden gesteld — en hoe mijn metgezel zijn prooi ook onder een kruisvuur van vragen deed doorgaan — met nog grooter handigheid werden zijn vragen beantwoord door de vrouw des huizes en... voor zoover de draagwijdte van mijn tact en speurzinnigheid toen nog strekte, was het reeds voor mij uitgemaakt: de stumpert is straatarm.

Er was letterlijk zoo goed als niets aanwezig. Meubelen, beddegoed, kleeren, alles beleend en... daarna, „uit armoede, ziet u, de beleenbriefjes weer verkocht." Geen cent op zak en geen brood meer in huis, kon het erger?

Ongezellig was het in die lange smalle kamer, wat vuil, rookerig en het scheen er óók vochtig. Althans mijn oog ontwaarde vele natte plekken op het behang enz.

Mijn leermeester meende zijn plicht te hebben gedaan en zei: — zeer vriendelijk en uit-

noodigend: „heeft mijnheer ook nog iets te vragen aan de juffrouw?"

Waarschijnlijk was ik door het magistrale van zijn optreden zoo getroffen, dat ik mij, afgescheiden van het vraagstuk „armoede", slechts bepaalde bij de „gezondheidskwestie" en daarom de vraag stelde: „Leeft u nog al gezond in deze vochtige woning?"

Als voorheen slagvaardig, antwoordde de patiënt, met het opdisschen van allerlei kwalen en gebreken van de huisgenooten en tot slot: „och ziet u, als wij nu ook maar een kachelkje hadden en wat brandstof enz. och dan knappen wij wel weer wat op, ziet u!... maar anders, och armel..."

Met mijn parapluie kloppende tegen het behang en sprekende: „Ja maar juffrouw, in zoo'n woning is het toch zeer ongezond, en dat stookt men zoo gemakkelijk niet weg!" — gebeurde er iets geweldigs. Daar liet me van boven aan den zolderbalk het geheele behangsel los en viel met een plof, al scheurende, naar beneden — en wat zagen daar onze oogen?

De handige aanvraagster en bedelbriefschrijfster had letterlijk haar meubelen, beddegoed en kleeren weggeplakt, — alles stond netjes opgestapeld achter een paar rolletjes opgeplakt behangselpapier.

En daar stonden wij nu, evenals bij een verandering van tooneel in de schouwburg, voor de ontknooping van dit vraagstuk: De armoede in schijn en in wezen.

De vrouw van het „oude volk” was letterlijk verslagen, raasde en tierde „over zooveel gemeenheid om een arm mensch zóó uit te kleeden”, maar het slot was, dat zij natuurlijk niets kreeg, terwijl mijn instructeur maar steeds herhaalde: Zie je nu wel, hoe men ons denkt te kunnen bedriegen, 't is bar, meer dan erg, maar enfin, 't is meteen een goede les voor je! Dat we dat nu zóó moesten treffen, zoo'n bedriegster.....

Ons vierde bezoek was van ander allooi. Evenals thans, had „Liefd. Naar Vermogen” een afdeling „werkverschaffing” en moesten de candidaat-schoonmaaksters en bakkers, eerst op de kandidatenlijst zijn geplaatst, alvorens zij werden uitgezonden; vandaar dit bezoek.

Wij bezochten dus zoo'n candidate op Rapenburg, een deksels-bij-de-hande-tante, van ruim 50 jaar, doch bij wie het in huis overigens vrij netjes uitzag.

Mijn eerste indruk was: Nu, die zóó haar eigen spulletjes in orde weet te houden zal ook wel een flinke schoonmaakster zijn.

Maar..... zoo dacht mijn leermeester niet, volstrekt niet. Integendeel, zoo'n broekje die voor het eerst op pad was, moest leeren en vandaar zeker, dat hij de voorkomende gevallen als kostbaar materiaal gebruikte, om zijn leerling de geheimen van het ambt goed in te prenten.

Eenzelfde kruisvuur van vragen volgde, de man leek letterlijk een officier van instructie. „Waar heeft u al zoo gewerkt? Hoelang hier en hoelang daar? Waarom ging u *daar* en *daar* en *daar* vandaan? Waarom bleef u daar zoo kort? en wat was de reden van uw heengaan, *daar* wijl ge er toch reeds langer dan twee jaar was? Wat deed ge *vóór* en direct *na* het heengaan van uw man? Hoelang is uw man dood en liet hij u ook wat na enz. Kunt u netjes kamers doen of is u meer geschikt voor de keuken en het buitenwerk? Draagt u wel een muts en katoenen japonnen en mogen wij die voorwerpen eens zien? enz. enz.

Lieve hemel, dacht ik, wat zal me nu overkomen. Wij, mannen, moeten vragen of de schoonmaaksters wel in staat zijn netjes te werken, of zij kamers kunnen doen; zal men, dacht ik toen, ook bakkers zóó examineeren.

Maar mijn leermeester liet het niet bij vragen. Hij verzocht ook een en ander van haar woning te mogen zien, de voorkamer, alcoof,

keuken en ja, hij inspecteerde zelfs haar werkjapon die gestreken en wel aan een spijker hing. Zijn critisch oog ontdekte een slordigheid. Hier en daar was het boorband versleten, hij liet haar dat zien en vermaande haar ook, dat eerst netjes te herstellen, wijl hij anders geen goed advies kon geven om haar op de werkklijst te plaatsen.

De vrouw werd boos, doch kon waarschijnlijk geen passende woorden vinden om haar overstelpt gemoed lucht te geven.

Op zijn herhaalde vraag of ik soms óók nog iets te vragen had, moest ik het antwoord schuldig blijven.

Eindelijk gingen wij heen, en met het gebruikelijk afscheid: „Nu juffrouw, u zal er wel van hooren”, stak mijn geleider zijn opschrijfboekje in zijn jaszak — wellicht wat hardhandig, òf dat de kleermaker slecht garen had gebruikt — doch hoe het zij — de candidate-werkster glunderde in eens op, keek hem hoonlachend na en zei geniepend: „meheer uwes verliest uw achterzak, zal ik even een naald en draad halen om uw jas te repareren?”

De feeks had gezegevierd, ze lachte mijn leermeester hartelijk uit over zijn al te groote bemoeizucht en ik... och arme, pionnier, ik dacht: dit optreden van mijn collega is voor

mij een *waardevolle les* voor de toekomst, want men kan ook met de beste bedoelingen, *te bemoeizuchtig zijn*, vooral als onze medemenschen hulp en bijstand noodig hebben *en vragen*.

2

PHILANTHROPOMANIE.

„Haast wekelijks roept men een genootschap in 't leven, maar om spoedig te gaan schreeuwen: „help, gauw, of 't gaat dood!”

Bij het lezen van jaarverslagen krijgt men een eigenaardigen kijk op de dingen, terwijl men zich ook soms kostelijk kan amuseeren, wanneer een „durfal-secretaris” met bijzondere virtuositeit „zijn vereeniging” nu eens de eer geeft dit of dat gezin er zoo flink te hebben „bovenop geholpen”.

Een leek slikt dat natuurlijk grif weg, maar iemand van eenige ervaring weet wel dat het niet zoo gemakkelijk en spoedig gaat, om een verwaarloosd of uitgeput gezin „er bovenop te helpen”.

Er staat geschreven: „Want de armen hebt ge altijd met u” en dat blijft waar, immers de

eeuwen hebben het bewezen. Wil dat nu zeggen „doe je best maar niet om raenschen op te heffen, het geeft toch niets?” Wie zoo denkt moet of een gierigaard of een armhartig mensch zijn.

Maar wel kunnen wij even stilstaan bij dat woord, in verband met het boven aangegeven euvel, omdat we in den bloemrijken tuin „Armenzorg” zoo menig verdacht bloempje ontmoeten dat meer heeft van een „broeikas-product” dan van een natuurlijken groei.

Men neemt zoo nu en dan een houding aan — op het papier natuurlijk — alsof men wonderwel de kunst verstaat om een soms geheel verwaarloosd gezin, in een ommezentje, in het gareel te zetten.

Kant en klaar, gered, gereinigd en verbeterd, worden ze daar op het papier afgebeeld.

Het publiek zegt dan: „D à à r wordt nu eens wat gedaan! D à t is armenzorg! Op die wijze heffen we de armoede op!”

't Mocht wat. De zonde, die ook h i e r telkens om den hoek komt kijken, zal wel armoede blijven geven, ook trots dit nieuwe systeem.

Hij, die jarenlang de armen bezoekt en met hun wel en wee meeleeft, en die zulke illustraties leest, kan, zonder het noemen van namen, enkel door de omschrijving van het ge-

val, als bij intuïtie gevoelen, welke persoon of personen er met die illustraties worden bedoeld.

En wanneer je dan ook nog eenige krabbel van die „herboren gezinnen” bezit, waarin ze je ook hun „redder en helper” noemen, ja, dan roep je uit: wat ben je er ingevlogen, kerel! of.... schrijver van dit of dat gevalletje, ge zijt niet oprecht, want aan meerderen komt de eerepalm toe dien ge hier leelijk alleen ten voordeele van *uw* zaakje boekt.

Meestal wordt zoo'n roerend, treffend resultaat dan ook gebruikt als er geld moet zijn voor een of ander doel.

Op zichzelf genomen is dat practisch, want hij, die in dat soort zaakjes het knapst is, heeft de milde gevers op zijn hand.

Hartroerende drama's met verrukkende oplossingen en vooral „goed er bovenop gebracht” dat is natuurlijk je ware. En.... zijn zaakje loopt.

Maar de „tobbers-bestuurders” van andere vereenigingen, die niet zoo'n „literator” hebben of.... dergelijke middelen schuwen, zij leiden met hun zaakje een kwijnend bestaan omdat zij „geen mannen van hun tijd zijn”.

Al lezende kwam ik tot een resultaat dat

de vraag doet rijzen: „Komen er ook te veel vereenigingen?”

Er is bijna geen „verschijnsel van hulpbehoevendheid” of er is een vereeniging die daarvoor hulp biedt.

Een, twee, drie, soms vier van één soort.

Heerlijk zegt „de man van zijn tijd”, de philanthropie wint veld.

Bedroevend, roept een ander, het is „werkheiligheid” anders niet.

Hoe het zij, de vraag die meer naar voren dringt en klimmen moet is deze: zou het „zelf-hulp” niet zoek raken als zooveel menschen gereed staan om hulp te bieden?

En is het alreeds niet zichtbaar dat er tal van lieden zijn die zeggen: waarvoor zou ik mij druk maken als je je mond opendoet en je hebt slag van vragen, dan wordt het je nog thuis gebracht bovendien.

Ergo, men begint paupers te kweeken en dat is, helaas, een treurig verschijnsel in onzen tijd.

Kokadorus heeft eens gezegd: van de wieg tot aan het graf kan je hier in het goede Amsterdam bedeed worden en hij wist dat heel netjes te verklaren.

En wie nu in de practijk van Armeenzorg zijn ooggen wijd open doet en een beetje op de hoogte is uit welke bronnen te putten valt, die

zegt: „Die leuke marktkoopman heeft warem-pel gelijk.”

De menschen, die er buiten staan, roepen: „praatjes, de ellende neemt ontzettend toe. Helpen, dat is beter dan critiseeren”. Nu, dat is wel eens waar, maar practisch helpen is m.i. toch beter dan geven zonder inzicht.

Ter verduidelijking wil ik eens een paar feiten mededeelen uit eigen ervaring.

Gezin B. was door het Burgerlijk Armbestuur afgewezen. Men was daarmede niet tevreden en evenmin een tal van weldoeners van op dat oogenblik arme en o v e r a l hulpzoekende gezin. Tal van brieven en verzoeken dwongen tot her-onderzoek. En wat bleek toen? Dat naast het Armbestuur en de Diaconie, nog 7 andere vereenigingen en eenige particulieren bedee-lende waren geweest. Meer dan 14 personen, van diverse vereenigingen of particulieren, hadden hier, zonder voeling met elkander te houden, het gezin gesteund en... tot in den grond bedorven.

Van man, vrouw en kinderen had men deug-nieten en luie bedriegers gemaakt.

En toch gingen vele heeren en dames maar voort steun te verleenen. De wereld wil bedro-gen zijn.

Een tweede geval.

Zeker Gemeentebestuur voorzag een armlas-tig gezin aldaar van reisgeld en zette dat op een boot met de woorden: zoek je fortuin maar in Amsterdam. Dat was goedkoop.

De boot kwam aan, en man, vrouw en een paar kinderen stonden hier arm en berooid op straat.

Wat te doen? Hulp was noodig. Slecht wa-ren die stumperts niet.

Drie weken later waren — afgescheiden van het Burgerlijk Armbestuur — reeds een drie-tal corporaties en een paar particulieren bezig — geheel gescheiden van elkaar natuurlijk — het gezin wat op te kalefateren. Het ging best, er kwam een kindje bij, later nog een en weer later nog een.

De man kon zoo wat niets, de vrouw even-min, alleen, zij schreef heel aardig en dat was een fortuintje.

Maar nu verder. Wetende dat de aangewe-zen organen hier krachtig hadden gesteund om het gezin er bovenop te brengen en te houden, plus een paar particulieren bovendien, las ik in een jaarverslag van eene andere organisatie over datzelfde gezin, het volgende:

„We wenden nu pogingen aan om van onze vroegere bekenden en degenen, die zich voor het gezin interesseeren, zooveel bijeen te krijgen

dat althans eenige jaren het gezin een redelijke woning en behoorlijke voeding kan krijgen".

Nota bene, en dat lees je nu met de wetenschap dat, vóór dit vereeniging getje aan het werk ging, anderen reeds lang en breed voor woning, huur en voeding hadden gezorgd.

Het is helaas een feit, dat op die manier duizenden guldens worden weggesmeten en dat alleen omdat men samenwerking wil en de aangewezen organen, waar men informeerden kan, gewoonweg negeert.

Gebrek aan samenwerking en een ijdel gedoe om dit of dat te willen zijn, ziedaar de redenen waarom tal van vereenigingen verkeerd werken en weer andere als paddestoelen uit den grond verrijzen, om onder de vlag van Armenzorg wel te doen.

En het merkwaardigste van alles is, dat de Kerkelijke Armbesturen en andere groote lichamen, baanbreeksters voor gezonde philanthropie, kwijnen en niet meer aan hun doel beantwoorden wegens gebrek aan kapitaal en werk lust.

Zoo die verslagen doorlezende, bleken er evenwel nog vereenigingen te zijn, die kapitalen bezitten.

In de financieele overzichten zag ik zelfs één

met een vast kapitaal van meer dan 2½ ton, heel wat beter dan no. 13 van mijn lijstje, die een tekort aangaf van f 106,61 en een uitgaaf had van f 1633,—, waaronder f 716,— aan salaris.

Voor weldoen bleef hier, na aftrek van nog andere uitgaven, niet veel over.

En wanneer wij nu eens gaan indeelen in soorten, dan komen wij juist tot de bovenaangehaalde marktrede, n.l. als je den weg maar weet om te vragen, is er nog keus genoeg.

Er zijn hier 5 vereenigingen die aan kraamvrouwen hulp verleenen plus den steun die in dergelijke gevallen van stadswege of van kerkelijke arbesturen wordt verleend.

Meermalen moet dan ook worden neergeschreven: „Er wordt reeds van drie zijden hulp verstrekt”.

In kosteloze klinieken of door geneeskundige hulp van de aanwezige stedelijke of Kerkelijke organen, wordt de jeugd uitstekend geholpen.

Breekt de schooltijd aan, dan zien wij als het ware een wedloop beginnen om te zorgen voor de opvoeding en verzorging van het kind uit het volk.

Wie er een beetje slag van heeft kan zijn kroost zoowat van het volgende laten genieten:

Kindervoeding, kinderkleeding, schoolba-

den en geneeskundige hulp van schoolartsen, vacantie- en gezondheidskolonies, schoolreises, ontspanning voor de jeugd, enz.

Het is voor een kind van een eenvoudig ambtenaartje of middenstandsburgertje, die meermaalen minder inkomen hebben dan de begenadigde werkman „uit het volk”, doch die er een eer in stellen hunne kinderen zelf groot te brengen, om jaloersch op te worden.

En genoten hier nu steeds de arme tobbers van, die anders niet weten rond te komen, het zou te loven zijn, maar wie achter de schermen ziet en weet, hoe schandelijk de soms ruim bezoldigde werkman misbruik maakt van dezen overdreven ijver om het kind wel te doen, die kan niet anders dan zich ergeren aan het modedding van onzen tijd, dat zich baanbreekt, maar zóó nimmer loopen zal in goede bedding.

Wij gaan verder en zien na volbrachten schooltijd tal van kinderen opgevangen en onder patronaat gebracht van allerlei charités, en elders staan weer andere vereenigingen gereed om leiding en steun te bieden, alsof er in Holland waarlijk geen vaders en moeders meer zijn.

Breekt de militiediensttijd aan, 't is een schrikbeeld voor tal van jongens; evenwel voor hen die zorgeloos werden grootgebracht, is hij nog zoo kwaad niet.

Sedert ook de vrouw van den jongeling vergoeding ontvangt wanneer hij zijn te oefening op 19-jarigen leeftijd moet vervullen, zien wij reeds de trouwlust toenemen; immers de 18- à 19-, soms 16-jarige vrouw wordt nu met kind of kinderen op 's lands kosten onderhouden.

Zoo rollen ze zorgeloos en lichtzinnig door het leven.

Men leeft en trouwt „Pro Deo”, en het verwekte kroost wordt „Pro Deo” gevoed.

Het is helaas geen zeldzaamheid meer dat men beneden den 20-jarigen leeftijd, pas gehuwd, zonder blikken of blozen om bedeeeling komt aankloppen.

Dan ziet ge den pauper gekweekt voor u en dat als gevolg van de ziekelijke philanthropie onzer dagen.

Bij de oude Romeinen gaf men het volk brood en spelen en de geschiedenis zegt: „Het volk was tijdelijk tevreden”.

In onzen tijd ziet men reeds door een instelling de armen soms bij duizendtallen aan één maaltijd vereenigd, terwijl men bovendien aan honderdtallen, manden met spijs enz. op populaire wijze tehuis brengt, zonder dat men altijd kan weten of de beweldadigde het wel nodig heeft en of niet van twee soms drie zijden op minder populaire wijze hetzelfde reeds was gedaan.

Het mag nu voor sommige menschen een treffend oogenblik zijn om een evenmenschen eens te zien middagmalen, het mag gloriëus zijn om met verhuiswagens rond te rijden en onder het Hoera van „Jan publiek” een medeburger een mand met voeding thuis te zien brengen en men mag ten slotte diepen eerbied hebben voor de zeldzame toewijding van deze arbeiders in den „Wijngaard des Heeren”, die dit, in hun oog, goed werk, doen, doch ik vraag hier in allen ernst, is dat nu een voorbeeld van practische armenzorg en gaan wij zoo niet met al onzen ijver naar den kelder?

Er staat geschreven: „Hebt uw naaste lief”, maar daarmee is nog niet gezegd dat wij op allerlei wijze, armen moeten maken en het vragen om bedee-ling moeten aanmoedigen.

Wat tegen dat alles nu te doen?

Niets meer geven? Het zou zeer jammer en bovendien onpractisch zijn.

Neen, laat men samenwerken, reorganiseeren.

Laat men elkander geen vliegen willen afvangen om populair te worden, maar inzien, dat bij doeltreffende armenzorg, leiding, onderling vertrouwen en, vooral in groote steden, voorlichting noodig is.

Zou men, om te beginnen, niet eens herlezen de zoovele malen herhaalde woorden van prac-

tische menschen, dat de kinderen aan de ouders toebehooren en door hen moeten worden opgevoed en dat, wanneer wij de zenuw van ons volksleven, „het gezin”, uiteenrukken, en een der deugden der menschheid, „de energie” te niet doen, de ontwrichting van de Maatschappij wel zal moeten volgen.

En nu weet ik wel dat tal van ouders onwaardigen zijn, dat er weer tal van gezinnen zijn, die practisch zoo geholpen kunnen worden, maar dat is nog geen reden om knappe ouders, alleen omdat zij arm zijn of door omstandigheden daartoe worden gedreven, de gelegenheid te ontnemen om hun kinderen zelf op te voeden en te verzorgen.

Het „Eert uwen vader en uwe moeder” is een van Gods geboden.

Ziet men den eerbeid van kinderen voor hunne ouders thans toenemen? Is de jeugd hier thans tot een voorbeeld voor het eenvoudige landvolk en dat van andere landen, nu wij zien dat niet meer vader of moeder, maar vreemden de opvoeders en verzorgers worden?

Wie de snerpande, zieldoordringende en Goddelooze woorden heeft opgevangen, wanneer men sommige jonge menschen, op bescheiden toon, op hun kinderplichten wees, als vader en moeder hun steun zoo noodig hadden, hij

wordt, als ik, met weemoed vervuld en voelt waar het steeds meer naar toe gaat.

En nu ten slotte:

Kotzebue heeft eens gezegd: „De arme vindt soms weldoeners, — zelden vrienden.”

Welnu. „Hij is een vriend die mij mijn feiten toont.”

Laten de Armverzorgers, wie ze ook mogen zijn, eens allen vrienden der armen worden.

Zóó opgevat zullen er duizenden worden bespaard en tienduizenden kunnen worden besteed aan zaken van practisch nut, die nu, helaas, soms moeten mislukken omdat te veel van „elk wat wils” wordt gedaan.

BEDEELING OF ARBEID.

„Beschik uw werk daarbuiten, en bereid het voor u op den akker, en bouw daarna uw huis.” Spreuken.

Met belangstelling las ik de vooruitstrevende beschouwingen door deze en gene over de nieuwe Armenwet geuit, doch werd meer en meer teleurgesteld, omdat men m. i. een zeer belangrijk punt zoo goed als onbesproken heeft gelaten.

Het is toch van algemeene bekendheid onder de armverzorgers, dat bedeeeling aan valide armen uitgereikt, meestal verslappend werkt, en toch is men genoodzaakt, indien, na aanvraag, armoede wordt geconstateerd, tot bedeeeling over te gaan.

Eveneens is het overbekend dat de meeste industrieele werkverschaffingen, minder gunstig hebben gewerkt, wijl maar al te veel de arbeidsloozen daardoor worden gedrukt en het geproduceerde meestal ook door vrijen arbeid

kan worden voortgebracht. Ik laat natuurlijk daar, hetgeen soms ten bate van de armen zelf werd vervaardigd of door het zoogenaamde „brokkenwerk” in 't belang van hulpbehoevenden is gedaan.

Op allerlei wijze heeft men getracht een en ander in stand te houden en sommige instellingen verrichten naar omstandigheden loffelijk werk.

Terwijl ik dit schreef had ik naast mij het „Rapport omtrent werkverschaffing door landarbeid”, uitgebracht in Januari 1910 aan de Emigrantenvereniging te Amsterdam. En hoewel ook deze commissie het geheim niet heeft opgelost, staan hier toch, al is het soms in negatieve zin, zeer belangrijke beschouwingen in vermeld. Ik lees b.v. op blz. 12:

„En wat blijkt, helaas, nu wij de uitkomsten onzer bezigheid neerschrijven?

„Dat het zoeken naar passende middelen van werkverschaffing alleen nuttig effect kan hebben indien men zorgt tijdig voorbereid te zijn. Het is voor zoovele pogingen steeds het ongeluk geweest, dat men eerst begon met te organiseeren en te onderzoeken als de nood aan den man was.”

Zeer juist, mijne Heeren! en daardoor kwam het dan ook, dat men tal van valide arbeiders die in tijd van nood steun noodig hadden, stel-

selmatig naar de Armbesturen heeft gedreven, waardoor tevens de schaamte verdween, de energie verlamde en ook het pauperisme meer en meer toenam.

Dat was het euvel en het zal verslappend blijven werken, zoolang men niet heeft verstaan het geheim, dat armenzorg en doeltreffende werkverschaffing, practisch moeten samenwerken tot bereiking van een beter resultaat.

En nu hebben wij een nieuwe Armenwet met artikel 29, waarin wij een breed opgezet arbeidsveld ontdekken. Immers het tweede lid van dit artikel luidt:

„Aan armen, die tot arbeiden in staat zijn, wordt ondersteuning zooveel mogelijk gegeven in den vorm van loon voor arbeid.”

Voorts hebben wij in artikel 56 met „de Armenraad heeft tot taak” weer een nieuw arbeidsveld als: landontginning en arbeidskolonies enz., alzoo weer een stap verder om tot beter resultaat te komen.

Juist nu de Armenraden als vaste Commissies en de leden daarna, als der zake kundige mannen de gemeentelijke belangen en het beramen van maatregelen tot bevordering van doeltreffende armenzorg gaan behartigen, zal men ook den maatregel kunnen nemen of daar-

gelegenheid kunnen bieden een eventueel geschikt plekje te zoeken voor een of ander doel.

Arbeid in plaats van bedeeing aan valide armen, lijkt mij beter toe, dan duizenden guldens weg te geven met het vooruitzicht dat men de menschen niet beter maar vaak slechter maakt.

Juist door het scheppen van armenraden en het brengen van allerlei inhaerente vraagstukken betreffende doeltreffende armenverzorging onder den gezichtskring van die lichamen, zal men m. i. de lust en animo doen toenemen om er zitting in te nemen, vooral omdat men bij dit soort werkverschaffingen op verrassende resultaten kan wijzen.

Voor de twijfelaars aan de waarde van het ontginnen van woeste gronden, wil ik iets aanhalen uit een tijdschrift van de Nederlandsche Heide-maatschappij.

Op blz. 290 lees ik over excursie naar ontginningen in Drenthe, het land van hei en struiken.

Een oppervlakte van 600 H.A. werd daar voor rekening van één persoon ontgonnen. En de resultaten?

Men schrijft: „De vruchten stonden op den reeds in cultuur gebrachten grond over 't algemeen zeer goed, vooral aardappelen en haver.

De verbouwing van erwten geeft ook goede resultaten.

„Het geheele veld wordt doorsneden door flinke wegen, die later met boomen zullen beplant worden.

„Om zich een goede voorstelling van zoo'n ontginning te kunnen vormen en het nuttige er van te beseffen, is 't eigenlijk noodig, dat men zoo'n uitgestrektheid voor een 3-tal jaren, toen ze nog in natuurstaat verkeerde, had gezien.”

„Toen een uitgestrekte heide met zandhopen en plassen, en nu een golvend korenveld

„Wie, die zulks aanschouwt en dan niet ziet het nut van ontginningen! Hij moet óf een hartstochtelijk jager zijn, wien men zijn jachtveld ontrooft, óf een egoïst of pessimist, die alleen maar berekent en vraagt: levert zulks nu wel goede financieele resultaten? Krijg ik misschien niet één procent meer wanneer ik mijn geld beleg in Amerikaansche sporen of speculatieve ondernemingen?

En verder op blz. 300: „dat woeste grond, één jaar na bewerking, 500 H.L. aardappelen per H.A. kan opbrengen, wordt daar bewezen.”

Wanneer wij dat lezen dan wordt het tevens meer en meer duidelijk, hoeveel schatten men heeft verspild aan hopelooze bedeeingen, ter-

wijl, wanneer men *practisch* hier en daar valide armen aan 't ontginnen van woeste gronden had gezet, men tal van gezinnen daardoor in staat had gesteld ruimschoots in eigen onderhoud te voorzien.

Voorkomen is beter dan genezen; vooral op het gebied van de opkomende criminaliteit bij de jeugd worden die woorden meer en meer gebruikt.

Welnu, ook hier op het terrein van armenzorg is het van toepassing. Hij die arbeidersgezinnen, door doelmatige werkverschaffing, als landontginning of tuingrondverhuring, voor pauperisme kan behoeden, of hen daardoor kan opheffen uit een staat van verval, die heft ook de kinderen op, vóór ze tot armoede vervallen; ook de bestrijding van de volkszonde, van het drankmisbruik, *kan hier met kracht worden toegepast*. Valide armen uit een staat van verval op te heffen is even goed ten algemeene nutte, als het onteigenen van een huis of een stukje grond tot verfraaiing van een of ander stadsgedeelte of ten dienste van een spoor- of tramlijntje, waarvan het lang niet zeker is dat het aan de verwachting zal voldoen.

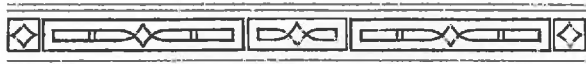
Duizenden H.A. heidegrond zijn nog aanwezig, het is maar de vraag of men zou willen. Als wij nagaan hoeveel millioenen in de

laatste 40 jaren aan bedeeling zijn uitgereikt, *zonder dat wij een stap verder zijn gekomen*, ja, men het pauperisme zelfs zag toenemen, dan wordt het ons wel een beetje benauwd wanneer wij toch nog telkens bezwaren hooren uitien met het oog op de samenwerking.

Duizenden bij duizenden zijn verspild, het bedrog, om bedeeling te verzwijgen, nam hand over hand toe, door onvoldoende organisatie. Waarom zou men dan de toegestoken hand, door de regeering aangeboden, niet vastgrijpen, wijl volgens aloude synodale besluiten voor H.H. diakenen toch letterlijk staat voorgeschreven: „dat er goede correspondentie met de openbare armverzorgers moet worden gehouden, ten einde de aalmoezen te beter uitgedeeld mogen worden onder de gezinnen, die het meest gebrek hebben?”

Mocht het blijken dat met het oog op het werkelijk belang van de armen, de toekomst thans talrijke voorbeelden van mooie samenwerking zal geven. En wanneer het blijkt, dat men aan valide personen helaas steun moet geven, dat dit dan meer en meer zal kunnen geschieden door praktische werkverschaffingen als landontginning enz., dat zal zeker in het belang van vele arbeiders zijn.

Wat niet is, kan worden. Laat ons hopen.

UITDEELEN EN ONTVANGEN.

„De wijze, waarop wij door de menschen behandeld worden, bepaalt dikwijls meer hunne, dan onze waarde.”

In de gewone samenleving staat hij, die be-
deeld wordt en dus ontvangt, een streepje lager
aangeschreven dan de uitdeeler.

Men mag tegenspartelen en zeggen: neen,
als bij 't geven 't hart maar op de rechte plaats
zit en het uit Christelijke liefde geschiedt, dan
merk je daar niets van; allemaal goed en wel,
maar het feit, ik ben liever in de ruimte dan in
druk, blijft bestaan.

Ja, men mag het spreekwoord: „armoede is
nog geen schande” zelfs gaarne gebruiken en
soms zeggen, zooals ik eens op een Conferen-
tie hoorde redeneeren: „het moet een arme een
eere zijn om door de Diaconie geholpen te kun-
nen worden”. — ik zou gewoonweg zeggen: ik

gun u die „eere”, doch geef mij maar liever
wat arbeid waardoor ik mijn dagelijksch brood
kan verdienen en u dus fier onder de oogen
kan zien, dan dat ik mijn hand moet ophouden
en zeggen: dank u, edele heeren!

En toch: Diakenen en Armverzorgers moeten
er nu eenmaal zijn; de gewone samenleving en
de velerlei oorzaken waardoor in die samenle-
ving de verhoudingen soms „stuivertje gaan
wisselen” eischen nu eenmaal, dat, ter wille
van voorkoming van botsingen, nu en dan wat
olie moet worden gegoten, om het horten en
stooten van het maatschappelijk mechanisme
zoo veel mogelijk te voorkomen.

Een molen kan zonder wind, water of mecha-
nisme moeilijk malen, en evenzoo loopt het mis,
óók met de fijnst geconstrueerde machine, wan-
neer niet nu en dan de machinist wat olie
sprenkelt op die deelen, die aan wrijving het
meest onderhevig zijn.

Het is dus maar de grootste toer, dat hij of
zij, die tot uitdeelen geroepen zijn, dit zoo
doen, dat de olie eenerzijds niet te rijkelijk
vloeit, op plaatsen waar die gemist kan worden
en anderzijds of zij allen wel geroepen zijn
't mechanisme te behandelen, dat wil zeggen:
of zij goede molenaars, machinisten, ware arm-
verzorgers zijn.

De uitdeeler moet dus practisch wezen, om

zóó te arbeiden dat hij de ontvanger, dat wil hier dus zeggen de arme, niet in zijn geestelijk, zedelijk en maatschappelijk bestaan schade toebrengt.

Ook kan het goed wezen, dat de uitdeeler uitgaat om te ontvangen, niet in stoffelijken of natuurlijken, maar in geesielijken, ethischen of zedekundigen zin.

Hoe meer men uitgaat om indrukken te verzamelen, te ontvangen en te verwerken, des te beter zal de uitdeeler later in staat zijn om te kunnen beoordeelen waar *wel* en waar *niet* moet worden gegeven.

Men zou dat kunnen noemen de armenzorg „ethiek”, een woord, door mevrouw MULLER—LULOFS ingevoerd, wel van nieuwe vinding, maar dat insloeg en daarom door mij *hier* overgenomen wordt.

De armverzorger, ethisch optredende, natuurlijk moet dit, doch men heeft ook al gevraagd: „hoe dan?” Ziehier een voorbeeld van recenten datum.

Een verlaten vrouw vroeg onderstand, wijl haar man uit baloorigheid en ruzie tusschen man en vrouw onderling, zijn werk prijsgegeven en vrouw en kinderen in den steek had gelaten, zelf onderdak zoekende in een der „selters” van het Leger des Heils: „de Vrede”.

Bij onderzoek bleek: waar twee kijven heb-

ben twee schuld; de schuld, te leelijk zelfs om te omschrijven.

„Als de armoede de deur in komt, vliegt de liefde het venster uit”, was ook hier van pas, hoewel de kinderen hier toch nog een punt van samenvoeging weer mogelijk maakten. Zij kregen honger, en moesten eten, en vandaar de aanvraag om steun; om dien honger te stillen, zou het voor den beroeps-armbezoeker zeer gemakkelijk zijn geweest, dat feit te constateeren en te adviseeren dat hulp noodig was, maar daarmede liep hier de machine niet.

Hij moest dus zedekundig of ethisch handelen en hoewel ook deze hooge kunst van den vrijwel lagen armverzorger zal worden verwacht, hier gaf de beroeps-armverzorger een stukje ethiek, voor menigen vrijwilliger tot leering.

Hij schepte eerst de mogelijkheid, 'tgeen aan het Leger des Heils niet gelukt was, dat de man weer bij zijn vroegeren patroon aan 't werk kon komen, dat lukte en toen, ja, toen was de weg aangewezen om man en vrouw weer bij elkaar te krijgen, om, ter wille van de kinderen, verzoening tot stand te brengen. Ik zie ze voor mijn geest nog staan, die drie menschen; de een, woorden sprekende van verzoening en toenadering, en daarbij man en vrouw dwars tegen elkaar in; eerst ging het niet, maar toe-

geven zou hier onredelijk zijn geweest en het resultaat was dan ook: den volgenden dag kwam de vrouw vertellen, dat haar man weer thuis was, aan 't werk was getogen bij zijn patroon, en zij dus natuurlijk voor onderstand bedankte.

De uitdeeler of wel ambtenaar-armbezoeker had hier de zaak weer in 't reine gebracht, doch alleen met wat wat wóorden, wat moeite en zedelijke middelen.

Ziedaar het werk van den heroeps-armbezoeker, vroeger wel eens vergeleken met den rechercheur of 'n „ruitjes-plakker”; 't kan veranderen!

De uitdeeler moet dus ook zijn ontvanger. Menigeen zal zijn schouders ophalen en zeggen: dank je wel! En toch, mij komt het voor, dat een armverzorger, hetzij hij diaken of gewoon armbezoeker is, wanneer hij niet uitgaat om indrukken te ontvangen, die te verwerken en toe te passen, hij nooit de ware armverzorger wordt en nimmer zal kunnen zeggen: Ik heb mijn plicht gedaan.

„En indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere”, staat geschreven; menigeen verwacht dit woord met wetenschap of een groot verheven verstand. En toch wanneer wij eenige ervaringen hebben

opgedaan onder de menschen, rijk of arm, ja uit allerlei rangen en standen, dan zien wij ook wel eens die geschetste *wijsheid* uitschitteren, dáár, waar soms de honger nijpte en toch vrede was, en óók wel bij dezulken die miskend en vergeten, nochtans ook zonder geijkte kennis of academische wetenschap, in levenswijsheid lessen gaven zóó wijsgeerig, dat wij als uitdeelaars er zeker winst mee konden doen, ook voor eigen kring, ja voor hart en leven van ons zelve.

Het is maar, of men besluit eens goed te willen luisteren, en eveneens de gave heeft ontvangen om een en ander te *verwerken* en *toe te passen*.

Het slechtst lijkt mij die armverzorger, die altijd klaagt over en altijd zoekt naar 't slechte dat bij de menschen gevonden wordt en daardoor nimmer zich geeft om toe te luisteren!

Een woord van meegevoel, van meelevens met lot en leven; één gering blijk óók van verontwaardiging, als 't recht geschonden is, ja, zelfs een woord van *vermaan* of protest als men met 't heilige spot of wel de reinheid van een kind bezoedelt, doet meer winste en geeft meer steun tot den zedelijken opbouw van menig gezin, dan de best gevulde beurs ooit in staat zou zijn te doen.

O, maar niet allen bezitten de gave om juiste

woorden te spreken; zeker niet, en niet allen hebben vrijmoedigheid om een woord van vermaan of zoo iets te doen hooren; ook dat niet, maar wat wij wel hebben dat is dit: wanneer wij uitgaan om 't schrijnende in lot en leven van onze medemenschen niet alleen wat te verzachten, maar ook om op te bouwen en te verbeteren, — want daarop moet onze hedendaagsche armenzorg toch gericht zijn, — dan hebben wij oogen om te zien en ooren om te hooren, — men mag althans verwachten dat men gaat zien en hooren, — en zoo wij dan zelf niet den tact bezitten om te doen wat roeping en plicht is, welnu dan kunnen wij anderen, die er wel toe in staat zijn toch opwekken en vragen: helpt gij of gij een handje mee; dan valt ook deze arbeid licht.

In de armenzorg-ethiek, ligt m.i. óók nog besloten een klein tikje handigheid en een beetje kunst; handigheid om vaak de klip te ontzeilen en om te weten of spreken dan wel zwijgen plicht is, kunst om als een loods of stuurman zoo te laveeren, dat ge ook in dit vaarwater bij 't weigeren van steun, nochtans goede vrienden blijft.

Dat laatste is wel een der moeilijkste problemen voor den beroeps-armbezoeker, vooral nu de meening meer en meer veld wint, dat bedeeling een *recht* is, hetgeen men heeft te

geven aan hem of haar die er om vraagt en het meent noodig te hebben, ook *buiten* onderzoek.

Of de autoriteiten op 't gebied van armenzorg dit wel eens hebben ingedacht, hoe men in dergelijke gevallen heeft te handelen en of een en ander ook met de armenzorg-ethiek in overeenstemming is te brengen, is m. i. wel een uur van studie waard.

Maar... zal men wellicht zeggen: die ethiek begint toch pas wanneer er van *verzorging* sprake is! Zoo moest het zijn, ja maar wij zitten nu eenmaal niet op een eiland en de onderlinge verhoudingen en allerlei wisselingen op dit terrein zijn hier zoo interessant en zoo inhaerent en zoo vol kruispunten, dat een kijk op deze materie de moeite zeker waard zal zijn, omdat *dan* zal blijken dat juist aan deze soort armenzorg-ethiek zeer zware eischen worden gesteld, wijl 't een moeilijk vraagstuk blijft om van een blijmoedig en ijverig vrager een tevreden mensch te maken, ook *dan* wanneer hij *niet ontvangt*.

DE „VOORBEHOEDENDE ARMENZORG”.

„Ieder mensch moet trachten het zijne bij te dragen tot bevordering van het algemeen welzijn. Zich een ideaal te scheppen en naar de verwezenlijking daarvan te streven, zij 't levensdoel van elk onzer.”

Is dat meer het volgen van een streng doorgevoerde sociale politiek óf wordt dit anders begrepen, en óók toegepast? Wanneer wij op het terrein van armenzorg een 20 jaar terug gaan, en zien welke opvatting toen, vergeleken bij thans, de meest geldende was, dan staan wij wel een weinig verbaasd, dat deze kentering zoo spoedig gekomen is. Het heugt mij nog als den dag van gisteren, toen wij „en bloc” als armbezoekers de lessen gingen bijwonen van de „School voor socialen arbeid”. Met medelij-

den en schouder-ophalen werden wij aangezien. Verbeeld je, er waren mannen bij met ruim 20-jarige ervaring in dienst van het Burgerlijk Armbestuur, en deze gingen nog eens les nemen! En toch wij gingen. Onze leeraar was ons reeds geteekend als zéér vooruitstrevend; geen nood, er was wat te leeren. O, die geschiedenis van de armenzorg der eeuwen, wat gingen zij voor onzen geest schier haast nutteloos voorbij en dat „Engelsche stelsel”. Wat al namen: „Local Government Board”, „Unions”, „Guardians” en dan die foci-leelijke woorden „labour-test” en „workhouse-test”, 't was taai, droog en voor ons, geen voorstanders van dit werkhuis-stelsel, haast vervelend. En toch, bij eenig nadenken gaf het winst; het was om het „stelsel” te doen, in tegenstelling met allerlei anderen, vooral het „Elberfelder stelsel”.

Maar wij kregen meer. De sociaal-economische verschijnselen, de onderlinge verhoudingen van arbeiders en patroons, concurrentie en overproductie, het gezinsleven, de misdadige factor het drankmisbruik en de daardoor ontstane ellende, enz. Heel deze drom van factoren die schier allen door ons gevoeld en gezien waren in het maatschappelijk leven onder de breede volksklasse van een groote handelsstad, passeerden de revue en gaven aanleiding tot velerlei vraag en antwoord. Voor ons die ge-

schoold waren, volgens het parool van art. 21 „de onvermijdelijkheid” was de kern evenwel de „voorbehoedende armenzorg”, de ideeën van de voorstanders der prophylactische leerstellingen.

Onze leeraar was jonger dan wij en na eenige jaren heeft hij mij wel eens herinnerd: „gij, voorzitter van „Onderlinge Steun”, met uw prikkelend vragen, ge waart niet altijd gemakkelijk, vooral niet toen wij de nieuwe gezichtspunten en opvattingen gingen behandelen.”

't Is zoo. Ik moest erkennen, zoo heel grif namen wij die nieuwigheden maar niet aan omdat ons toen, voor ruim tien jaren geleden, nog zoo veel onbereikbaars toescheen. Maar bovendien kwam de vraag toen reeds naar voren, zou al dat voorbehoedende geen ander euvel te voorschijn roepen, hetgeen onze vaders juist hadden willen bestrijden, n.l. verslapping der energie. Die voorbehoedende armenzorg-leszen waren tóch de voornaamste, ze gaven stof tot vroolijkheid en ook weer tot het doen van ernstige vragen.

Zoo herinner ik mij dat een onzer de vraag deed: „maar is armoede niet het gevolg van te gering loon?” Heel onnoozel leek die vraag, maar de bespreking daarna bewees het tegendeel. Onze leeraar zei zoo ongeveer dit: „zeker dit is zoo, maar dat alles is meer het gevolg

van concurrentie en overproductie. Ook werkt er toe mede het treurig begrip dat het kind reeds menigmaal op zeer jeugdigen leeftijd door werkprestatie in eigen, of mede in liët onderhoud van het gezin, moet voorzien, terwijl ook ouden van dagen in een goed geordende maatschappij van pensioenen zouden moeten leven, terwijl zij thans op de arbeidsmarkt meedingen, of tegen laag tarief hun resterende arbeidskracht op de markt meebrengen. Was dit niet zeer vooruitstrevend? Maar, zoo ging het verder: is het dan niet beter, ouden van dagen in passende gestichten onder te brengen, waarbij zich ook weer de vraag voordeed of het met menselijkheid en rede overeen te brengen is, om hen die steeds in eigen onderhoud hebben voorzien, op hoogen ouderdom, *als maatschappelijk ongeschikten op te sluiten*. Tegen de vrijheidsberoving komt men zeer terecht op en als beginsel zou het dan ook wenschelijk zijn ouden van dagen alleen in gestichten te plaatsen, wanneer dat overeen te brengen is met hun wil en wensch, tenzij er zulke overwegende bezwaren zijn om ze geheele vrijheid te laten, dat tegen hun wensch maatregelen moeten genomen worden in het welbegrepen belang van individu en samenleving.

Is armoede een gevolg van gering loon, dan is het ook goed aan de hand van de praktijk

na te gaan of daarnaast ook andere factoren werken. Zoo is het dan ook meermalen bewezen, dat zelfs het hoogste loon vaak geen armoede uitsluit en menig gezin met geringe verdiensten doch zuinig beheer, tóch aan armoede het hoofd biedt.

Het is dan ook een eigenaardige gedachte of voorstelling die sommige voorstanders van de prophylactische strooming hebben, n.l. dat armenzorg zoodanig geregeld moet worden, dat alles reeds volgens bepaalde eischen moet worden behandeld, ook buiten den wil van het individu om. Naar deze opvatting zou er dus een alles beheerschende, alles voorkomende Staats-armenzorg moeten zijn, die schier in alles voorbehoedend werkt.

Het spreekt van zelf dat zoo iets op de massa zeer verslappend zou werken, het goede dat er uit geboren zou worden, kan niet opwegen tegen het groote euvel, n.l. het steeds op anderen steunen, waardoor de aandrang om voor zich zelf te zorgen, meer en meer verdwijnt.

Daartegenover werd geplaatst de z.g. Manchesterleer „Ieder voor zich en God voor ons allen.”

Wij werden gewezen op de toepassing van die leer en de gevolgen. Vooral dit: dat door die leerstelling helaas zoo velen zijn ten gronde gegaan, omdat men niet ontkomen kan aan den

zwaren druk dat zij, die een vak verstaan, steeds slagvaardig zijn, terwijl de anderen, op minder voorspoedige wijze grootgebracht, menigmaal ondergingen of tobbers bleven, omdat zij niet in hun jeugd zich datgene hadden kunnen eigen maken, wat noodzakelijk was voor den strijd om het bestaan.

De wilskracht, die bij een enkele mocht uitblinken, weegt niet op tegen de algemeen erkende waarheid, dat de economisch zwakkere meestal daarom minder blijft, omdat het gezichtsveld te klein, de gedachtenwereld te beperkt is om zich betere levensvoorwaarden te verschaffen.

Door zulke theoricën opgebouwd, gingen wij verder en deden er winst mee. Zóó zijn weer jaren voorbij gegaan en het is daarom wel eens eigenaardig om na te gaan, of die „voorbehoedende armenzorg,” ook wortel heeft geschooten, hoe een en ander werkt en voor welke euvelen wij komen te staan.

Als wij dan letten op het Engelsche werkhuisstelsel en op onze oude wet van 1854 met dat onvermijdelijkheidsartikel 21, en op 't nieuwe dat baanbreekt en veld wint, ook zonder een nieuwe armenwet, dan zal men zien dat ons voor een tiental jaren geleden een beeld is voorgeeteekend, dat zoo maar niet in eens is weg te redeneeren.

Wat is er in den loop der jaren veel veranderd! Het aloude stelsel, dat alleen dan mag worden geholpen, wanneer de uiterste noodgrens is bereikt, ligt tegen de vlakke. Dat men de armen bijeenbrengt als gemerkte schapen (sommigen verdedigen dat nog) en in tocht of weer en wind laat staan, soms uren lang, is veroordeeld. Dat kinderen der armen juist op *armenscholen* bijeen moeten komen, wie denkt er nog aan?

Dat een arme man, met één ziek oog, nog geen heelkundige hulp noodig zou hebben, zooals de rechtbank eens te Zutphen uitmaakte, omdat, zoolang hij nog met één oog kon zien, de onvermijdelijkheid niet daar was, wordt thans als een gruwel beschouwd.

Neen, neen, wij zijn heel wat vooruitgegaan, ook bij de Burgerlijke Armeenzorg, ook met de hier en daar toegepaste „dubbele bedeeling”.

Daar zijn zoovele vereenigingen en organen op 't veld van armenzorg en philanthropie, dat men vanwege de veelheid der boomen haast het bosch niet meer kan zien.

Wilt ge voorbeeldén? Ze zijn voor 't grijpen. Er zijn hier in een stad als Amsterdam kraamvrouwen-vereenigingen en inrichtingen voor kraamvrouwen die kostelijk helpen. Is het wicht eenmaal zuigeling, vereenigingen en inrichtingen voor zuigelingen staan gereed, met

raad en daad te steunen. Keurig en volgens de eischen des tijds worden de kleinen geholpen. Wordt de zuigeling kind, er zijn kinderbewaarpplaatsen, fröbelscholen bij tientallen, inrichtingen voor het voorbereidend onderwijs en is het kind knaap, welnu naast de school, zijn er weer „Tehuizen voor schoolgaande kinderen” vriendelijk en aardig ingericht, zoodat men spoedig van al die kinderdrukke om zich heen bevrijd kan worden.

Voor de schoolgaande jeugd is, indien noodig, kindervoeding, kleeding en schoeisel beschikbaar, terwijl men hier en daar een schoolbad kan nemen en bovendien de schoolartsen (men vraagt ook al om schoolverpleegsters) gereed staan, hun diagnose te stellen bij een of ander geval. Bonden, vereenigingen, clubs, schooltuinen, enz. met of zonder subsidie van de Gemeente, werken bij tientallen om bij wijze van patronage, of toezicht bij spel óf leiding bij slojdwerk de jeugd bezig te houden óf afleiding te geven.

De woningwet en de daardoor ontstane inspectie, de bestrijding van tuberculose met al de voorzorgsmaatregelen daaraan verbonden, hebben tevens hun uitwerking doen gevoelen op de geneeskundige armenverzorging en op 't zoo mogelijk doen herstellen van patienten door middel van versterkend voedsel, enz. dat men

heusch niet meer kan zeggen, dat het daaraan mankeert wijl de armen thans daarvan beter worden voorzien, dan honderden ambtenaren en kleine burgers, die zich nog te fier achten, om te vragen en te bedelen om een gave. De Kinderwetten zijn ruim 5 jaar in werking en met succes en tot zegen van honderden kinderen. De uitgaven voor armenzorg nemen toe, de regering laat reclasseeren en steunt met subsidie en toch... *wij zien helaas den stroom van slechte ouders, die hun kinderen verwaarloozen, niet verminderen, de tuchteloosheid der kinderen zien wij niet verdwijnen.*

Integendeel, de losheid van vrouw en kroost neemt toe, het aantal verlaten vrouwen is legio. En thans spreekt men weer van „tuchtunies” voor de tuchteloze jeugd en „strenge scholen” met daaraan verbonden „internaten”.

Het verantwoordelijkheidsgevoel voor het in stand houden van eigen gezin dwalt, de bedelarij vooral van ontslagenen uit „Veenhuizen” neemt toe in groote steden en de ruwe brutale onverschilligheid van tal van jonge, luie mannen en vrouwen die bedeling gaan eischen, is teekenend.

Zouden wij dan toch in verkeerde richting zijn en al die voorzorgsmaatregelen en beste bedoelingen nadeelig werken?

Met een dame onlangs over die dingen spre-

kende, vertelde zij mij dat zij streng was opgevoed en zich daarom zoo aan die losbandigheid ergerde. Maar over een en ander heenprattende, zei ze dit; Geachte heer, wij staan nu eenmaal in 't teeken van de philanthropie, geloof me, ieder wil mee doen en iedereen denkt het óók te kunnen doen en ziedaar „het euvel”, dat moet uitzieken. Door schade en schande wordt men wijzer, dat is nu eenmaal zoo.

„Het euvel”, iedereen wil meê doen en iedereen denkt het te *kunnen* doen, helaas, ik geloof niet dat deze verstandige vrouw zoo ver van de waarheid af is. Al heeft men *tijd* en al gooit men met geld en al kan men redeneeren honderd uit, daarmee heeft men nog niet *de ervaring* en *niet die onvermijdelijke menschenkennis* opgedaan, die noodig is en noodig moet blijven, om te verstaan:

1e wat er noodig is in een gewoon normaal huisgezin;

2e inzicht en tact om de volkszonden en gebreken te leeren bestrijden en

3e een dosis eenvoudig gezond verstand, om in te zien waar men *wel*, waar men *niet* moet helpen.

Wij leeren dag aan dag, ieder uur brengt ons nieuwe toestanden. Meent men heden zóó te kunnen handelen, morgen staat ge voor een

ander feit, zoodat men zeggen moet: even anders handelen zal hier toch beter zijn.

Hoofdzak moet blijven: „Arbeid Staalt, Steunt en Sterkt”. Gaan wij de luiheid voedsel geven, dan roepen wij op het gebied van armenzorg en philanthropie een duivel te voorschijn, die niet zoo gemakkelijk is te bezweren, vooral, omdat zoo veel zwakkere naturen zoo spoedig den arbeid een vaarwel toeroepen als zij op een gemakkelijke manier het beter kunnen krijgen.

En toch is er nu veel te leeren. Het valt niet te ontkennen dat er véél, zeer veel goeds wordt gedaan, dat er maatregelen zijn getroffen die heilzaam werken maar toch, en hier denk ik weer aan onze prettige lessen van voorheen, wij moeten erkennen dat er nu eenmaal vaste grondslagen zijn waarop de maatschappelijke samenleving rust. Een van deze hoeksteen is het huisgezin. Dat is een „waarheid als een koe”. Beginnen wij de gezinnen uiteen te rukken, de ouders het verantwoordelijkheidsgevoel voor hun kinderen te ontnemen, dan gaan wij zakken en zullen blijven dalen, omdat het vooral in groote steden zoo uiterst moeilijk is de menschen te leeren kennen en een diagnose te stellen in een abnormaal gezin.

Het „zelfhelp” raakt dan zoek en het *geloof*

sinkt weg. En al is het waar dat onze naburen met hun „labour-test” en onze voorvaderen met hun „strengelijnen”, toonden soms hard van hart te zijn en daardoor tot konsekwenties kwamen, die wij thans niet meer aanvaarden, de energie wakker te houden zoo noodig wakker te schudden is een factor, dien wij niet mogen vergeten.

O zeker, er is een sociaal beeld in het ontwakende vereenigingsleven dat wijst op een levenwekkende factor van sociale kracht onder de arbeiders, dat respect afdwingt.

Maar die arbeiders zijn juist de sterke naturen, die eendrachtig doelen op hetzelfde wit, om hun eigen toestand gemeenschappelijk te verbeteren en daarom die buitengewone voorzorgsmaatregelen vaak niet noodig hebben.

Een knap huisvader, die zijn loon thuis brengt en met zijn ordelijke huisvrouw de zorgen voor zijn gezin deelt, vraagt niet om steun en schuwt al die bemoeizucht die vaak inhaerent is, aan zoo menig philanthropisch werk.

En al is het óók waar dat vele ouders, door hun arbeid, niet aan de opvoeding hunner kinderen kunnen doen wat zij gaarne zouden willen, toch zien wij de massa en juist de minder goede elementen steunen op anderen en op de gemeenschap, en ziedaar het kwaad.

Een staatsman zei eens: „Onze toekomst ligt op 't water". Dat machtig genie heeft goed gezien. De eventueele wereldtragedie zal gaan draaien om dat woord.

In zake armenzorg zouden wij kunnen zeggen: Op dit gebied moeten wij beginnen bij de jeugd. En ziedaar, als wij weer zóó de dingen beziën, zijn er toch ook weer lichtspranken te ontdekken. Door de jeugd bezig te houden met nuttige zaken, prikkelt men tot arbeid. Door het toepassen van de kinderwetten, komen nu honderden economisch zwakkeren in een betere conditie, wijl zij nu worden opgeleid tot arbeiders met vakkennis. Zie, als wij ons die kinderen voorstellen, overgelaten aan dronken vaders en slordige, zedelooze moeders, met het vooruitzicht dat het zwervers, dieven, recidivisten en ten slotte armenhuis-menschjes zullen worden en wij zien nu een voldoende toezicht, of, zoo noodig, de tuchtschool, of het opvoedingsgesticht met vakonderwijs, ook in andere gevallen plaatsing in gezinnen, waarbij gelet wordt op vakopleiding, dan moeten wij zeggen, zóó zullen zij toch in een veel betere conditie komen, boven zoo velen hunner lotgenooten van voorheen.

De kinderen, die dreigden verloren te gaan, op te voeden tot betere menschen, hun te geven

wat wij voor onze eigen kinderen zouden begeeren, — ziedaar een middel, waardoor zeker later de armenzorg moet verminderen.

Beginnen wij maar steeds voor oogen te houden, dat alle *mooidoenerij* op het gebied van armenzorg en philanthropie, die *niet stoelt op de basis van een gezonde opvoedkundige arbeidsprestatie*, uit den boeze is. Erkennen wij dat, dan zullen wij door struikelen en opstaan leeren dat er toch ook in het oude stelsel een kracht schuilt, die er maar niet zoo losjes is ingelegd.

Zelfs zwakkelingen, zenuwpatiënten en tal van anderen hebben maar al te vaak een stuwkracht noodig en dikwijls tot hun heil.

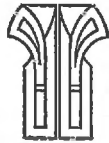
Ik herlas dezer dagen een mooi boek, waarin aan een dokter een prachtrol is toebedeeld. Op een der bladzijden spreekt hij een gevallen jongeling moed in met deze woorden:

„En draag nu geduldig uw lot. Mocht ge eens een zwak oogenblik hebben en de moed u begeven, bedenk dan: dat ons een middel aan de hand is gedaan, dat ons over veel ongeluk heen helpt: Arbeid, arbeid en nog eens arbeid!"

Ik noem dat een pracht-advies. Zijn patiënt herstelde en het boek... Voor jonge mannen is

het goud waard, reeds velen liet ik de „Hulp-prediker” gaarne lezen.

Ook in de nieuwe richting die wij opgaan mag dat woord, „arbeid, arbeid en nog eens arbeid” niet ontbreken, anders krijgen de critici gelijk, dan loopen de zaken mis, dan gaan wij dalen en dat kan toch niet de bedoeling zijn!

MISPLAATSTE ARMENZORG.

„De eerbied, dien de mensch voor zichzelf heeft, is, naast den Godsdienst, de voornaamste teugel voor alle ondeugden.”

Schrijver dezer schetsen werd eens belast met een onderzoek, voor een rijke dame, naar een volgens haar schrijven: „arm gezin”.

Het onderzoek toonde duidelijk aan, dat van armoede geen sprake was en de menschen, als geroutineerde bedelaars, een verkwistend leven leidden, zóó, dat ernstig gewaarschuwd moest worden voor de bedriegelijke handelingen van deze „schijnarme menschen.”

De freule was over het ingestelde onderzoek niet tevreden, en verzocht persoonlijk den „inspecteur” te mogen spreken.

Aan haar verzoek werd voldaan en een bezoek werd gebracht aan haar vorstelijke woning.

Met waardigheid sprak zij over haar „ar-

men" en was er trotsch op steeds te hebben gegeven zonder onderzoek.

Na een eenigszins theatrale uiteenzetting van haar „weldoen" deed zij deze pertinente vraag:

Wanneer een armverzorger bij zoo'n gezin komt voor onderzoek, mag ik dan weten wat *hij* dan *denkt*, *ziet* en *doet*?

Gemakkelijk was de beantwoording van deze vragen niet, en hoewel de armverzorger meende een uiteenzetting te hebben gegeven naar waarheid en plichtsopvatting, tevreden was de freule volstrekt niet. Zij bleef er bij, dat menschen die uit armoede gaan bedelen? geholpen moesten worden, en daarom zou zij ook aan deze bedelaars steun blijven geven.

Deze dame leeft niet meer en de bedelaar evenmin. De erfgenamen zullen zeker niet bemerkten hebben dat zij *te veel* had weggegeven. Naar men zei, was ze schatrijk.

Toen de bedelaar stierf werd er een aardig potje gevonden, terwijl aan alcohol en allerlei overdadige dingen veel geld was uitgegeven zonder dat hij ooit behoefde te arbeiden.

Opvoedkundig was deze armverzorging door de freule en haars gelijken *niet* geweest.

Nu was deze dame oud, had een eigenaardige levensrichting en was daarbij eigenzinnig in hooge mate.

Zij was in staat om veel te kunnen geven zon-

der dat er ooit contrôle op werd uitgeoefend. Zoodoende verkeerde zij in den waan, goed te doen, waarschijnlijk denkende aan het versje van den Turkschen dichter Baki:

„Werp uw weldoen in den vloed
Met een onberoerd gemoed;
Dankt u 't stomme vischje niet,
God erkent het, die het ziet!"

En toch deed zij meer kwaad dan goed. Meer kwaad, omdat er tal van leugenaars werden gemaakt die allerlei verhalen opdischten van armoede en ellende, en zeer *veel* kwaad omdat daardoor tal van paupers werden gekweekt.

Hoeveel honderden menschen had deze vrouw, die het kon doen, practisch kunnen helpen, en hoe velen zouden wellicht dan nog haar naam dankbaar hebben gezegend.

Zoo deed zij niet en zoo doen er nog velen niet, omdat men meent dat onderzoek overbodig is en ook omdat zij wat al te lichtzinnig uitgaan van dezen stelregel:

„'t Is zaliger te geven dan te ontvangen."

Zou men thans, nu opnieuw 's lands wetten ook in dit opzicht zijn verbeterd, nog niet tot beter inzicht komen?

Laat ons hopen, dat wij ook in deze vooruit zijn gegaan. Goed onderzoek is in het belang der armen, terwijl bij gemis daarvan de luiheid wortel schiet.

WARS VAN BEDEELING.

„Uw kruis! o vloek het niet... het
[moge straks u leeren
Als, buigend onder 't wicht, gij
[t eind uws wegs genaakt,
Dat op de levensreis bij 't eindlijk
[huiswaarts keeren,
In zijn schaduw ook een ruste wordt
[gesmaakt.”

Maanden had hij ziek gelegen, de huisvader van 8 kinderen, waarvan de oudste 13 en de jongste slechts $1\frac{1}{2}$ jaar oud was.

Eindelijk was zijn einde daar. De wonde, schijnbaar genezen, werd erger, wondkoorts na wondkoorts volgde, tot de dood hem verlost. Daar zat de weduwe, zonder brood, en dat met een achttal kleine kinderen. Was dat nu haar schuld?

De spaarpenningen waren ingeteerd, doch haar geestkracht niet.

Zij had een vast geloof, dat „God de Zijnen niet verlaat” en een ijver en wilskracht boven honderden.

Men bood haar bedeeling aan, doch zij weigerde. „Geef mij arbeid,” was haar antwoord, „en ik zal u toonen wat een moeder kan doen om haar kruis te leeren dragen.”

Diepe wegen heeft zij doorgemaakt, schrijnend leed heeft zij in den loop der jaren doorstaan, óók toen offer na offer van haar gevraagd werd, door den dood van kinderen en bloedverwanten.

„Handen uit de mouwen”, en „die *wil* die *kan*”, dat was het antwoord aan haar kinderen, als speelzucht hen soms de dagtaak deed vergeten. „Geen zin om wat te doen” stond niet in haar woordenboek, en toen de kinderen mannen werden, was deze moeder nog de baas.

Zoo zag zij haar kinderen groot worden, en heeft zij hen in allen eenvoud leeren arbeiden; wars van alle gunstbetoon, wars van alle oogendienerij, stond zij pal voor de belangen van haar kroost, streed zij en arbeidde zij met onverzwakte moed en trouw. Toen haar jongste zoon, als man en vader, haar op hoogen leeftijd de oogen sloot, gevoelde hij het diepst haar gemis. Daar was eene moeder heengegaan, die hem, toen hij nog hulpeloos was, met alles wat in haar was heeft bewaard voor het

grievend leed, een kind van een „bedeelde” te zijn geweest. Dat kon zij niet dragen, daartoe was zij te fier, daarvoor had zij te veel gezien in hare jeugd, toen nog *weesjes* uitbesteed werden aan de minstbiedenden, als op een slavenmarkt; of opgezonden werden naar de Kolonie's van Weldadigheid. Dat snerpand leed had zij gezien, van zeer nabij, van naaste bureu, en gezworen heeft zij toen: nimmer, wat mij ook gebeure, zal ooit op mijn kinderen het stempel drukken van 'n „bedeelde”.

Zij wist niet toen zij zóó sprak, dat zij op een zwaren proef zou worden gesteld, doch haar vast geloof en ijzeren wilskracht bleek bestand óók toen voor haar het onverwachte kwam.

„Laat nu die menschen toch wat doen, jelui maakt er maar luie menschen van,” zei ze wel eens spottend tegen den Armenvoogd of Diaken, wanneer deze in haar winkel het een en ander kwamen bestellen voor hun armen, en zeker zou deze werkzame vrouw geen *gemakkelijke* armverzorgster zijn geweest voor *valide* armen.

„Zijn de menschen ziek of herstellend, help ze dan *goed* en er *weer boven-op*”, was haar gewone spreektrant, en was ze zelf in de gelegenheid, dan hield ze voet bij stuk en hielp ze krachtig meê.

Maar wee, de bedelaars! Voor deze ledig-

loopers had zij geen tijd; „zoek werk man, en kom me maar eens vertellen of je dat niet beter bevalt”, was haar antwoord voor paupers aan de huisdeur.

Zoo zijn niet alle moeders, niet alle vrouwen en ook niet alle mannen, helaas neen!

Maar of de overgrootte gevoeligheid en ziekelijke toegevendheid ook wel in staat is in den hedendaagschen tijd, zulke arbeidzame en vaste karakters te kweeken, is een vraag die de schrijver doet aan allen, die hun oogen open hebben en het veld van armenzorg *goed kunnen overzien*.

Er is op dit terrein, óók voor een paedagoog, veel te leeren.

HUISBEZOEK.

„Sympathie is een bloem, die men vaak tevergeefs zoekt, maar ook even vaak op het onverwachtst ontmoet.”

Voor al op 't gebied van armbezoek treedt huisbezoek meer op den voorgrond dan op het terrein van kinderbescherming, hoewel 't bij het uitoefenen van de kindernetgeving meer in toepassing wordt gebracht.

Huisbezoek kan op onderscheidene wijze worden besproken en — het spreekt wel van zelf — ook worden beoordeeld.

Immers het huisbezoek van den Pastor, Herder of Leeraar, Ouderling of Godsdienstonderwijzer, moet op hooger peil staan dan dat van den een of anderen propagandist voor een kiesvereniging; waar de een komt in het belang van het individu en spreekt over 't zieleheil, of

een woord van vermaan of van troost en berusting komt brengen, heeft de ander alleen het oog op versterking van de partij, voor een of ander doel, en is daardoor minder verheffend, van dat standpunt beschouwd.

Op het gebied van armenzorg staan wij voor andere feiten, geen directe geestelijke, doch stoffelijke zaken hebben wij dan te beoordeelen en toch gaan beiden nauw samen.

Voor al op het gebied van de kerkelijke armenzorg, die in ons land, in tegenstelling met andere landen, veel sterker ontwikkeld is, kan men de geestelijke en stoffelijke armoede haast niet scheiden en treden deze zaken, vooral bij het huisbezoek, meer naar voren.

Het is mijn doel niet dit nader aan te toonen, wijl ik mij meer wil bepalen bij het gewone huisbezoek onder neutrale zône en de ervaring, vooral op dat gebied opgedaan, wil verwerken in dit betoog.

Op de vijfde algemeene vergadering voor Armenzorg en Weldadigheid, te Arnhem, is veel over deze zaak gesproken, doch, van zelfs zeer ernstig gestemde menschen hebben wij opvattingen hooren verdedigen, die ons zonderling voorkwamen.

Zoo zeide een der sprekers: „Ja, bij het eerste onderzoek lijkt de armbezoeker op „een

rechter van instructie", omdat hij dan allerlei, misschien indiscrete vragen stelt."

„Och arme menschen", dacht ik toen: „Is uw armoede dan een misdrijf, dat ge zóó scherp moet worden ondervraagd?"

Maar de spreker vond dat zeker zelf wat te erg, want hij liet er op volgen: „Ik geef toe dat 't een verkeerde manier is, maar het hinderlijk ondervragen is het moeilijkst te vermijden bij het eerste onderzoek, immers men moet dan bij het begin beginnen."

Later kan men dan wat gemoedelijker zijn, maar dat eerste onderzoek berust dus op vragen en nog eens vragen, anders, zoo vreest men, komt men niet achter de waarheid.

Het klinkt wellicht vreemd, maar het is een ervaring van jaren, wanneer ik schrijf: „ge moet juist niet te veel vragen, doch uw optreden moet zóó zijn, dat de behoeftigen die steun vragen, u als een vertrouwensman of -vrouw beschouwen, en hetgeen ge weten moet, *zelf vertellen*."

Laat men toch niet vergeten, dat wanneer men bij schaam-armen komt, deze pijnlijk getroffen moeten worden bij al dat vragen, terwijl de vragers van professie met het grootste gemak alle vragen zullen beantwoorden, zonder zich ernstig rekenschap te geven of het nu wel *waarheid* is, 'tgeen opgeteekend wordt.

Juist dan zal het blijken dat zij doen, evenals iemand die wat op zijn kerfstok heeft, en de vragen van den „rechter van instructie" tracht te ontduiken; zoodat zij ook hier het vragen- en antwoordenspel uitstekend verstaan.

Hoofdzaak moet m. i. zijn, dat de armbezoeker voor zijn eerste bezoek, eenigszins moet weten waar hij komt. Hoe weet men dat? Ziedaar een feit waarover vele bezoekers *struikelen*.

Zeer vele personen gaan informeeren en vragen, doch zij weten niet of de persoon bij wien men informeert zelf wel betrouwbaar is.

De eerste eisch voor 'n goed armbezoeker moet dus zijn: *terreinkennis*. Hij heeft in de omgeving waar hij werkt, personen noodig die de menschen van nabij kennen en hun levenswijze en gedrag kunnen beoordeelen.

Niet de eerste de beste buurvrouw, noch water- en vuurbaas, of winkelier, is geschikt om betrouwbare gegevens te verstrekken, integendeel.

Personen te zoeken die het doel van den arbeid begrijpen en als waarheidlievende personen bekend staan, hen welwillend te verzoeken den armbezoeker in voorkomende gevallen met raad en voorlichting te dienen, — ziedaar een voorname eisch. Natuurlijk gaat men niet *geheel en al* op de verkregen gegevens in, doch is men zóó gewapend en komt men zóó in de

gezinnen, dan is het slechts zaak, de menschen zelf, zonder veel te vragen, lot en levenswijze te laten vertellen. Met de verkregen gegevens gewapend, is men in staat, de aanvragers op een en ander te wijzen, wanneer niet alles klopt, met hetgeen ge reeds door informatie weet. Zeer vele personen missen de tact om met menschen om te gaan en zoeken niet voldoende naar de gelegenheden, om de vertrouwensmannen of vrouwen voor zich te winnen bij het uitoefenen van hun ambt.

Zij zijn niet voldoende op de hoogte — vooral in groote steden — van de eigenaardige verhoudingen en omstandigheden, en missen de eigenschappen om contact te brengen tusschen bedeelde en bezoeker.

Daardoor komen zeer velen onbeslagen op het ijs, tasten vaak mis en handelen vaak onopvoedkundig. Is men eenigszins op de hoogte van den toestand der personen bij wie men komt, dan voelt men soms hoe de vragen gesteld moeten worden, om een afdoend antwoord uit te lokken, terwijl men daardoor vele overbodige en pijnlijke vragen kan laten vervallen.

De beste armbezoeker is m. i. hij, die door zijn optreden zooveel vertrouwen weet in te boezemen, dat hij, buiten enkele officieele vragen, tót vaststelling van feiten voor zijn

rapport, de arme als van zelf er toe brengt om te spreken.

Door verder verkregen inlichtingen vult ge aan wat hier en daar een leemte is. Men denke zich een oogenblik in, hoe 't u zelf zou wezen, wanneer ge in zijn of haar plaats moest zitten of staan; alsdan zal het niet moeilijk zijn, zich een beeld te vormen en een rapport te schrijven over de omstandigheden van de personen die hulp vragen.

Men zij bovendien kalm, bescheiden, ernstig en toch weer opgewekt, omdat men met een gemoedelijk schertsend woord, meestal nader tot hen komt, dan met een stroef gelaat.

Nimmer drijve te groote nieuwsgierigheid of dienstijver er toe, om jeugdige kinderen als inzet te gebruiken om de misbruiken der ouders te leeren kennen.

Een goed opmerker ziet wel aan het kind of de ouders bedreven zijn in onwaarheid spreken, één oogopslag, één wenk, één nijdige uitval aan 't adres van het vragende kind, is meestal voldoende om de waarheidsliefde van aanvrager of aanvragester in twijfel te trekken. Is men zoo geschoold en het ambt van bezoeker *een lust en géén last*, dan zal zeker een dergelijk optreden een grondslag vormen voor de armverzorgers die met de verdere leiding zullen worden belast.

Toch — ik toonde dit reeds vroeger aan — is er iets, dat helaas op het terrein van armenzorg waarneembaar is, en dat komt óók voor bij het beroep als vrijwillige bezoeker. Dit is iets, waartegen de beste school geen maatregelen kan treffen, wijl het een karaktereigenschap is van de verschillende personen, die in het ambt optreden.

De een, gevoelig en helpend in zijn optreden aangelegd, gaat uit van het standpunt: „wat kan ik doen om de menschen te helpen, trots allerlei teleurstelling, en de tweede gaat zoeken naar de minder goede eigenschappen in den mensch, om te bewijzen, dat hulp meestal doel-loos is.

Hier is aanleg, temperament en levensrichting een behaerschende factor. Het spreekt wel van zelf, dat het gevoel op dit gebied de overhand niet mag hebben, doch gezond verstand in deze de warmte van aanleg om helpend op te treden, moet temperen.

Maar evenmin mag het zoeken naar de minder gunstige eigenschappen in den mensch domineerend zijn, wijl in elk mensch nog een goddelijke vonk gloort, die, aangeblazen, leiden kan tot verbetering in het leven en waardoor men zoo mogelijk nog een beter mensch kan worden. Het is maar, hoe men de dingen beziet en zich niet te voornaam acht in te

denken: wat zouden wij doen of hebben gedaan, wanneer wij in de plaats der armen stonden.

Niet als „rechter van instructie” dus, doch als mensch tegenover een evenmensch opgetreden; niet alleen om te zoeken of het kwade in hem gestraft kan worden, doch gedaan, gelijk als een geneesheer doet, die komt en onderzoekt en daarna peinst: wat geeft mij de wetenschap aan de hand om mijn patiënt te doen herstellen. *Zóó moei m. i. óók het optreden van den armbezoeker wezen, dan kan het huisbezoek geen „bezoeking” zijn.*

TWEEDE AFDEELING.
KINDERBESCHERMING.

DOE MAAR GEEN MOEITE MEER....

„De zedelijke kracht van den mensch blijkt eerst dan als de omstandigheden hem uit zijn gewone sfeer hebben gerukt.”

Hij was nog geen 18 jaar oud en in hechtenis genomen wegens straatroof, in vereeniging met vijf anderen, eenige jaren ouder dan hij.

Het geringe aandeel aan het feit, zijn jeugd en het treurige familieleven thuis in aanmerking genomen, deed den Officier van Justitie besluiten, hem buiten vervolging te laten en onder toezicht te stellen.

Alles behalve vriendelijk was deze straatmonarch en in hooge mate terughoudend.

Hij had een „thuis” en geen tehuis, zoo men het noemen wilde. Ginds in een der krotten van

de Spanjaardspoort, naast het Hoi, en nabij de schitterend verlichte Nieuwendijk, was zijn ouderlijke haard, — maar hoe?

Zijn vader, een luiaard en dronkaard van professie, diende vroeger als model voor schilders en beeldhouwers en sleet zijn laatste jaren met het doen van boodschappen, terwijl zijn loon meestal omgezet werd in jenever.

Zijne moeder, een sloerie; vuil, slordig, ruw, in 't kort, ze bezat alle eigenschappen die een moeder niet moet hebben, zij verwaarloosde de kinderen.

Zoo was Piet opgevoed of liever onopzettelijk groot gebracht; zwerfende en levende ten koste van.... ja, van wien?

Hij kende al de geheimen van het donker Amsterdam, maar liet niets los, totdat een klein moment in zijn leven hem nader tot een ander bracht en hem deed inzien dat hij slecht deed.

Eens op een avond kwam Piet den ambtenaar om raad en hulp vragen. Hij had gewacht, gewacht, totdat hij ten laatste gehoor kreeg en binnenkwam.

Glimlachend als steeds, met de ietwat sluwe oogen pinkende, was het: „Meheer mag ik u eens wat vragen?” Zeker wel, ga maar zitten Piet en vertel maar eens wat je op je hart hebt, jongen.

Hij hokte, zocht naar woorden, keek voor zich en... zweeg...

Als vanzelf waren de oogen op hem gevestigd en bleef het een oogenblik stil in die spreekkamer.

Eindelijk werd het stilzwijgen verbroken en zei de ambtenaar op den man af: „Piet, jongen, luister eens: Hier naartoe komende met goede voornemens, heb je onderweg iets van een ander weggenomen; spreek nu de waarheid, is dat waar of niet?”

Hij stond op, de tranen kwamen in zijn oogen en zonder omwegen zeide hij: 't Is waar, ik heb gestolen en hier is het geld, ik wil het niet houden: maar hoe wist u dat?...

Toen was de ijskorst ontdooid en heel zijn lot en leven en geheimen vertelde hij zonder omwegen.

Wat een zonde en ongerechtigheden, wat een onzedelijkheid en slechtheden werden toen openbaar. Neen, toen was het voor den ambtenaar geen raadsel meer, waarom zoovele straatzwerfers net gekleed gaan, zonder ooit te werken en er zooveel onrecht en slechtheid verborgen blijft.

Arme jongen. Hoe *indroevig* was dat jeugdig leven geweest, hoe treurig dat bestaan, hoe slecht zijn die individuen, die kinderen verleiden tot allerlei monsterachtige slechtheden,

de Spanjaardspoort, naast het Hol, en nabij de schitterend verlichte Nieuwendijk, was zijn ouderlijke haard, — maar hoe?

Zijn vader, een luiaard en dronkaard van professie, diende vroeger als model voor schilders en beeldhouwers en sleet zijn laatste jaren met het doen van boodschappen, terwijl zijn loon meestal omgezet werd in jenever.

Zijne moeder, een sloerie; vuil, slordig, ruw, in 't kort, ze bezat alle eigenschappen die een moeder niet moet hebben, zij verwaarloosde de kinderen.

Zoo was Piet opgevoed of liever onopzettelijk groot gebracht; zwerfende en levende ten koste van.... ja, van wien?

Hij kende al de geheimen van het donker Amsterdam, maar liet niets los, totdat een klein moment in zijn leven hem nader tot een ander bracht en hem deed inzien dat hij slecht deed.

Eens op een avond kwam Piet den ambtenaar om raad en hulp vragen. Hij had gewacht, gewacht, totdat hij ten laatste gehoor kreeg en binnenkwam.

Glimlachend als steeds, met de ietwat sluwe oogen pinkende, was het: „Meheer mag ik u eens wat vragen?” Zeker wel, ga maar zitten Piet en vertel maar eens wat je op je hart hebt, jongen.

Hij hokte, zocht naar woorden, keek voor zich en... zweeg...

Als vanzelf waren de oogen op hem gevestigd en bleef het een oogenblik stil in die spreekkamer.

Eindelijk werd het stilzwijgen verbroken en zei de ambtenaar op den man af: „Piet, jongen, luister eens: Hier naartoe komende met goede voornemens, heb je onderweg iets van een ander weggenomen; spreek nu de waarheid, is dat waar of niet?”

Hij stond op, de tranen kwamen in zijn oogen en zonder omwegen zeide hij: 't Is waar, ik heb gestolen en hier is het geld, ik wil het niet houden: maar hoe wist u dat?...

Toen was de ijskorst ontdooid en heel zijn lot en leven en geheimen vertelde hij zonder omwegen.

Wat een zonde en ongerechtigheden, wat een onzedelijkheid en slechtheden werden toen openbaar. Neen, toen was het voor den ambtenaar geen raadsel meer, waarom zoovele straatzwerfers net gekleed gaan, zonder ooit te werken en er zooveel onrecht en slechtheid verborgen blijft.

Arme jongen. Hoe *indroevig* was dat jeugdig leven geweest, hoe treurig dat bestaan, hoe slecht zijn die individuen, die kinderen verleiden tot allerlei monsterachtige slechtheden,

„HET WEGGEDREVENE.”

„Beklagenswaardig is hij, die tot de ervaring komt, dat smartelijke ellende of lichamelijke gebreken zijner kinderen het gevolg zijn van zijn verkeerd, soms liederlijk gedrag. Is hij geen totaal gevoelloos wezen, dan is zijn lot schier ondrageelijk.”

„Och mijnheer, mijn man wil eigenlijk die jongens niet in huis houden, ziet u, ik heb er steeds ruzie om, maar in vredesnaam, zij kunnen toch niet op straat zwerven, en hun vader, die zelf als commensaal ergens inwoont, kan ze ook niet hebben, omdat hij zelden thuis is.”

Zoo sprak een eenvoudige werkmansvrouw over twee jongens van 14 en 15 jaar, van haar broer, waarvan er een reeds met de Justitie in aanraking was geweest en onder toezicht stond.

Droever verleden dan van dezen knaap was mij onbekend. Gij wilt het weten? Welnu dan:

Nog geen 4 jaar oud werd hij in deerniswaardigen toestand door bovengenoemde vrouw gevonden. De moeder had haar 4 kinderen van 5— $\frac{1}{2}$ jaar zonder verzorging achtergelaten en haar intrek genomen in een huis van ontucht.

Buren hadden tante geroepen, en deze nam het viertal halfverhongerde kinderen mee naar huis.

Een van de vier, de jongste, had te veel geleden en overleed spoedig.

De vader, terugkomende van de reis, verzocht echtscheiding en verkreeg tevens de rechten op zijn kinderen.

Wijl de financiële zorgen hem te zwaar vielen en ook zijne zuster het drietal niet blijvend kon huisvesten, kwam de oudste weer terecht bij zijne moeder, waar hij alle zedeloosheden kon bijwonen. Eindelijk, nadat die lastpost haar te hinderlijk werd, werd hij uitbesteed in een gezin, waarvan de man een dronkaard en de vrouw een gewezen prostitué was.

Na ruim een jaar ging hij weer naar zijne moeder, die inmiddels hertrouwd was met een dronkaard en vechtersbaas.

Toen was zijn leven een aaneenschakeling van misère. Hij werd geschopt, geslagen en zoodanig mishandeld, dat hij nog na 6 jaar de zichtbare sporen en litteekens op zijn gelaat en armen meedraagt.

De schandelijkste tooneelen woonde hij bij, en het slot was, dat zijne moeder weer weg liep en nu te Rotterdam in een verdacht huis haar intrek nam.

Weer stond hij alleen. Dwalende langs straten en grachten ontmoette hij zijne tante, die zich weer over hem ontfermde en in huis nam tegen een kleine vergoeding van zijn vader, die nu een ziekelijk en zeer terughoudend man was geworden.

Werkzaam zijnde, kreeg hij ontslag wegens onoplettendheid bij 't werk; uit vrees voor straf van oom, die zeer streng was, durfde hij niet thuis komen en trachtte weer het spoor te volgen van zijne moeder, doch werd wegens gemis aan reisgeld, door de politie teruggezonden naar zijne pleegouders.

Toen wilde oom hem niet langer in huis houden, en vandaar het verzoek van genoemde vrouw, dezen knaap een goed onderdak te bezorgen.

Ziedaar het in-treurige leven van dezen knaap, wiens heele kinderleven een aaneenschakeling van gebrek en ellende is geweest.

Bij de Marine werd hij afgekeurd en daarna kwam hij weer hopeloos bij mij, en met deernis zag ik dat teere ventje aan.

Hoewel omringd geweest door al wat zedeloos was en slecht, bleek hij toch niet slecht te

zijn. Schuchter en vreesachtig gelijk een duif, en dankbaar voor de geringste weldaad of blijken van belangstelling, toonde hij zich aanhankelijk en gewillig om het goede te doen.

Arme verschoppeling, hoe droevig was uw verleden. Hier vraagt men: Is het wonder, dat zulke kinderen vallen?

En toch... hoe klinkt menig oordeel anders, wanneer de Rechtbank volgens recht en wet, het „schuldig” over zulke knapen uitspreekt.

Wij, die hun gangen hebben nagegaan, wij schorten evenwel ons oordeel op, omdat wij weten, dat zij die in weelde ter neder zitten, zonder zorg en geen dings gebrek hebben, zich zoo moeilijk zulk een leven kunnen indenken.

Het leven van zulke kinderen is zoo somber en het gemis aan liefde en belangstelling zoo naamloos wreed.

„En wat wil u, juffrouw?” „Dat zal ik u zeggen: Hier heb ik een brief van een jongen van 18 jaar. De vader is een dronkaard en deugniet en liep weg. Zijn moeder werd door haar man mishandeld, ging daarom van hem scheiden en wordt thans, als krankzinnige, verpleegd, men zegt door ondergane mishandelingen.

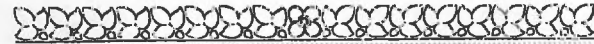
De jongste broertjes en zusjes zijn door den Voogdijraad uitbesteed, hij werd voor eenige

maanden veroordeeld en schrijft mij nu, of hij een onderdak kan bekomen, doch mijn man wil dat niet; weet u ook raad?....."

Zeker, dit zijn zeldzaam voorkomende gevallen, maar in een stad met ruim 570,000 menschen, loopen er toch meerderen zoo rond. Voor meisjes, die dreigen op slechte paden te gaan, is er plaats. Beth-San en de St. Hubertus-vereeniging openen voor dezulken hun deuren, doch voor jongens, voor deze „Verdrevenen van huis" is zoo weinig plaats. Zou men daarom de pogingen niet dankbaar zegenen die aangewend worden om voor deze „weggedrevenen" een Jongenshuis te openen?

Om veel goed te doen, behoeft men dan ook zoozeer geen groote talenten te bezitten, doch wel een ondernemend persoon te zijn en een vast karakter te hebben. Gelukkig, dat ook op dit terrein, voor deze „verdrevenen van huis", hoop op redding is.

ALS DE NACHT KOMT.....

„Oordeel niet lichtzinnig; van groot verstand getuigt dit niet, noch minder van voorzichtigheid".

Als de nacht komt, waar dan heen? Die vraag, zoo vele malen gelezen op 't gelaat van zoo menigen zwerver, wordt door de jeugd wel wat minder geuit, nu de Kinderwetten hun werking doen en het voormalig Buiten-Gasthuis de poort heeft opengezet voor tal van dakloozen.

Toch wordt diezelfde vraag ook in misdadige richting telkens geuit, vooral door het opkomend geslacht, dat de straten soms onveilig maakt.

De nacht komt!... is het niet alsof men in groote steden zich wil verzetten tegen het woord: „De nacht komt, wanneer niemand werken kan"? Hier heerscht geen duisternis meer,

integendeel er is een zee van licht, kunstlicht in velerlei kleur en sterkte en toch blijft het nacht.

En al gaat de volksbeschaving en volksverlichting vooruit, toch doemen er telkens factoren op, die wijzen op een geestelijk duister om ons heen, zoodat de vraag wel eens niet ten onrechte is gedaan: „brengt de hedendaagsche volksverlichting ons wel nader tot het doel?”

Onze straten en pleinen zijn prachtig verlicht; van den nacht is als 't ware een dag gemaakt; maar hoe staan we nu tegenover die slachtoffers van de samenleving, tegenover die bloemknoppen die dreigen te verwelken, omdat het kunstlicht hen in hun groei heeft geschaad; jonge levensranken, die ombogen naar verkeerde richting, omdat het zonlicht hun leven en werken niet meer belicht?

Dezen, verdreven of weggelopen, en weer anderen zonder thuis, zonder leiding, zonder steun of tegenweer, als dan de nacht komt en de verleiding werkt, doen de omstarfdigheden menigeen de angstkreet slaken: „Waar nu heen?”

Denk u eens in, als de regen klettert, de storm loeit of de sneeuwjacht u het uitgaan belet en gij gezeten, in 't midden van den gezelligen huiselijken kring, uw zetel zou moeten omruilen voor een paar gescheurde lomp en

lek schoeisel, en gij dan op straat zoudt moeten zwerven, dakloos of verlaten met de woorden op de lippen; 't is nacht waar nu heen? Neen, zeg niet altijd: eigen schuld!! Zie uw zoon of dochter niet aan met: dat zal jullie niet gebeuren! Vraag niet waardoor, maar denk u één oogenblik in de plaats van die misdeelde jeugd; vraag u zelf dan eens af: als ik zijne opvoeding had gehad, wat zou er dan van mij zijn geworden, zonder dak, zonder werk, zonder goede leiding en zonder brood; wat zoudt gij dan hebben gedaan?

Leg uw oor eens te luisteren aan de ziel van het volk, vang eens op hun begrip over mijn en dijn; denk eens *in* wat een kind mist, dat aan alle huiselijkheid gespeend, moeder ziet slaan door een dronken vader, of vader ziet bedriegen door een slechte moeder!

Dring eens door in die kringen, waar de zeden ruw zijn, de onzedelijkheid, in de meest walgelijken vorm hoogtij viert en vorst alcohol zijn alles verwoestende werking doet.

En als ge dan den levenstoon van oud en jong daar hebt beluisterd en gij gevoelt wat gij in uw jeugd *wel* hebt genoten, zeg mij dan eens wat ons te wachten staat van die ontluikende wilde bloesems, die bij spel en dans of door kunst in banalen vorm naar omhoog worden getrokken, of soms gesteld wor-

den voor het droeve feit: als de nacht komt en er is geen tehuis... Waar dan heen?...

Die uitwassen en planten van eigen bodem, verwilderd door allerlei wanverhoudingen om ons heen, soms strafbaar en nauwelijks schuldig, — wat zal men met zulke kinderen aanvangen, als de overtreding tegen wet en recht bewezen is? Moeilijk vraagstuk. Wie de sporen nagaat van tal van kinderen, die ten gevolge van de werking der kindervetten thans elders worden verzorgd, zal menig z.g. „boefje” in een blozenden en leergierigen jongen zien herschappen.

In de natuurlijke verhoudingen teruggebracht, dat de mensch en vooral het kind den nacht noodig heeft tot versterking van stofelijk en geestelijk welzijn, heffen die verwelkte knoppen in Gods vrije natuur, de kopjes omhoog, genieten des daags van het zonlicht en herleven door betere voeding, leiding en verzorging.

Zij groeien! Maar hoe vele nachtvlinders blijven hier hangen, vullen in 't late avonduur verdachte danszalen en kroegen, veront-rusten als „moderne apachen” de straten en dreigen onder te gaan in modder en slijk, omdat het juiste middel niet is aangegrepen, de wilde passiebloem te leiden lanks een vaste baan.

Een van de grootste hinderpalen voor alle opvoeders en phylanthropen, vooral op dit gebied, is wel de bedorven lectuur in woord en beeld, waarvan de markt overstroomd is. Slechte boeken, schreef de *Felice* reeds, zaaien onkruid van zedelijke bedorvenheid in de woningen zoowel van den koopman als van den arbeider. Zij stichten boozen twijfel, zij wekken ontevredenheid met lot en leven, zij scheppen allerlei zinnelijke behoeften. Zij leeren met eenvoud en met het heilige spotten. Vele jongelingen zijn door slechte lectuur jonge grijsaards geworden.

Deze waarheden nog eens te herhalen en er op te wijzen, om bij de openbare rechtszittingen geen toegang meer te verleenen aan *minder-jarigen* — omdat juist daar vaak nieuwe planten worden bestudeerd of ontworpen — zal zeker hier niet overbodig zijn.

Maar waar nu heen, als de nacht komt? Als vader zijn plicht verzaakt en moeder alle eigenschappen eener moeder mist? Als de kinderen zonder toezicht of leiding zijn, ja, zelfs tot diefstal worden aangezet en de verleiding dwingt tot overtreding. Wie zal hen herinneren aan het woord van Auerbach: „Het beste gezelschap is een bestendige arbeid, wordt gij vermoeid, de geest van den arbeid schraagt u en de kalme energie der levenskracht spreekt

u moed in". Wie zal ze brengen tot de bron van het weten, tot Hem, die het leven, het licht en de liefde zelve is?

Voor eenige dagen liep ik klokke tien, 's avonds over de lange, lange slaapzalen van het oude Buiten-Gasthuis; op een dier zalen lagen kinderen. Zij waren allen in rust, nadat zij hun dagtaak hadden verricht; voordien, waren zij vaak zonder dak en zonder leiding.

Daarna ging ik door straten en stegen en zag de tegenstelling weer eens helder voor mij. Als ge zoo uit dat groote huisgezin van orde komt, voelt ge de groote leemte die in tal van gezinnen heerscht; het is een verslapping, of wil men, ontarding in de *opvoeding*, die alles bij gebrek aan energie duldt en die even verwerpelijk is als de strengheid die alles veroordeelt, omdat die meestal in hardheid ontaardt.

Woonde in ons allen verzoening, dan zou er een hemel dalen in de borst, dan zou deez' aard beter zijn. Was er in waarheid liefde voor hun kind, dan zou er leiding zijn, maar waar geen leiding, geen ouderlijk gezag meer heerscht, hoe kan men daar nog liefde en orde verwachten? De wilde passieplant biedt, bij wat moeite en zorg, weldra de schoonste bloemen; de ruwste straatmonarch, toont na

wat strijd en tijd, dat hij veelal nog in 't bezit is van de schoonste deugden.

Geloof niet aan die dorre pessimisten, die al dat straatvuil naar de mestvaalt verwijzen.

Menige parel teruggevonden in het slijk herkreeg zijn oude waarde.

Werd de liefde, die uit God is, beter doorleefd, dan zou de vriend zich aan den vriend sluiten en niemand zou *alleen* staan in dit leven.

Zoo is het thans nog niet en toch, de nood stijgt hooger, want vergeet niet: het is de jeugd die steeds de toekomst beheerscht. Mochten pogingen, die thans worden beproefd, om vele gevallen in beter spoor te leiden, goed gelukken, dan zal de vraag „Waarheen"? ook telkens worden herhaald, vooral dan, als ontaarde ouders niet kunnen waardeeren noch willen inzien dat elke poging die in het belang van hun kind wordt gedaan ook hun belang is.

Eenige maanden geleden werd een 14-jarig meisje, 's avonds dronken zijnde, door de politie bij hare ouders gebracht; deze, zelf op straat in kennelijken staat verkeerende, gaven hunne dochter een flink pak slaag, duwde en sleepte haar voort totdat zij aan een kroeg kwamen, gingen er in om hun dorst te lessen? en lieten hun dronken kind op straat aan haar lot over....

De drankdemon deed hier zijn dubbele werking en wellicht besliste deze misdaad over het verder leven van hun kind.

Als de nacht komt en de verleiding komt, waar dan heen zonder steun of leiding?

„Indien gij uwen broeder *alleen* groet, wat doet gij boven anderen”? zoo sprak de Heere Jezus in zijn bergrede. Hebben wij iets verstaan van die woorden? zoo ja, dan weten wij ook wat het zeggen wil, toen deze woorden gesproken werden: „Ik werk zoo lang het dag is: de nacht komt, wanneer niemand werken kan.”

Kom laat ons opstaan, de arbeid wacht; die toeft tot dat de avond neigt, komt ook hier... *te laat*.

WILDE BLOEMEN LANGS AMSTELS STRATEN.

„Leiding en tucht te zamen moeten het kind tot een mensch van karakter vormen, steeds vrijwillig tot plichtsvulling bereid”.

„En je moeder dan, m'n jongen, waar woont die nu?”

„Dat weet ik niet mijnheer!”

„En je vader?”....

„Mijn vader?, die is geloof ik dood, ik heb hem nooit gezien, wel was er een anderen man in huis, maar die is met moeder wegge-loopen en toen heeft tante mij in huis genomen....”

„En gij Antoon, waarom waart ge 's nachts meer op straat dan in huis, beste jongen.”

„Omdat ik thuis toch op den grond moest

slapen, zonder dekking en dan, als mijn vader dronken thuis kwam, nog getrapt of geslagen werd bovendien. Daarom heb ik het laatste jaar ook bijna thuis niet gegeten. 't Is mij thuis veel te vuil en ongezellig."

„En is dat nu alles waar?"

„Gaat u het maar onderzoeken mijnheer, u zal zien dat het waar is wat ik u vertelde."

Na dat onderhoud volgde No. 3.

„Dag mijnheer!" „Dag Hessel! Vertel me eens hoe staat het met je schoolbezoek deze week?"

„Hier is de brief van meester!"

„Dank je! Maar wat zie ik, 5 schoolverzuimen in één week, hoe komt dat?"

„Waar ben je Maandag geweest?"

„Met de kameel van Stelio meegeloopen, mijnheer!" „En Dinsdag?" „Toen wou mijn zusje geen touwetje geven!"... „Geen touwetje? Waarvoor moest dat dienen?"

„Om m'n broek vast te binden, anders zakt ie af!"

„Zoo, en Woensdag?"

„Verslapen mijnheer, wij werden na 9 uur eerst wakker en toen was het toch te laat!"

„Ja maar dekselsche jongen dan moet je vroeger opstaan, begrepen!"

„En als ik dan toch slaap mijnheer, dan kan ik toch niet opstaan...."

Zoo was ons gesprek met een 9-jarigen bengel uit de Valkenburgerstraat.

Zijn moeder was ernstig ziek en in het Gasthuis verpleegd, vader was los sjuwer en ging om 5 uur 's morgens van huis en verder waren de vijf jongste kinderen aan de 13-jarige zus toevertrouwd, om wie ze trouwens heel weinig gaven en die zelf nog gaarne speelde.

O, dat historische „touwetje", daar stond de realiteit voor mij, een straatbengel in lompen, wiens broek, kousen en schoenen met „touwtes" waren vastgesjord; met oogen als karbonkels, een vroolijke robbedoos, een oprechte durfal en straatslijper van het echte soort.

Dat zijn juist de straatmonarchen, gewiekst, vlug, wars van op tijd thuis te zijn, doch overigens soms met harten van goud en bereid om steeds voor een ander in de bres te springen.

Wie voelt niet, dat juist door gebrek aan leiding, dezulken ten gronde gaan? Wilt ge een paar voorbeelden:

Barend heeft uit snoepzucht gezondigd tegen het 8ste gebod, en niet eens, maar herhaalde malen. Het: „Gij zult niet stelen", scheen voor hem niet geschreven, doch het voorbeeld van zijn dronken vader, was ook thuis zeer slecht.

Deze, vader van elf kinderen, wordt door door zijn kinderen gehaat, omdat hij behalve een dronkaard, ook zedeloos en siecht is.

Gelukkig had deze knaap een flinke moeder, doch zij had toch niet kunnen verhinderen, dat de zoon naar het voorbeeld van vader van het goede pad was afgeweken.

Deze jongen, die reeds inzag dat hij zooten gronde zou gaan, verzocht, met een traan in 't oog, om in een gesticht te mogen worden opgenomen. „Neen, jongen, ge moet u door het leven heen slaan. God zal u helpen, vraag Hem om kracht de verleiding te weerstaan, zie op *Hem* alleen.”

En ziedaar, een wonder voor allen die deze jongen hebben gekend.

Hij werkte ijverig en opgewekt, sprak open en rond, schonk geheel zijn vertrouwen en achte zich gelukkig, dat hij voor moeder kon werken.

Zoo treedt ook een ander nummer op den voorgrond. J. was eveneens, zwak van wil, en had het gebod „gij zult niet stelen” telkens overtreden. Slap, indolent, en zonder eenige leiding, scheen ook deze knaap bestemd om onder te gaan in modder en slijk.

Hij probeerde alles, niets gelukte. Eindelijk vond hij met eenigen steun beter werk, luisterde naar goeden raad, keek naar 't goede

voorbeeld, begon meer en meer het kwade te haten, was tot een voorbeeld voor zijn met drankzonde besmetten vader en luisterde steeds met vreugde als gesproken werd van Hem, die gezegd heeft: „Kom tot mij, allen die belast en beladen zijt, *Ik* zal u ruste geven.”

Bloemen langs morsige paden, wat ziet men u vaak schouderophalend aan, omdat uw schutbladen met vuil bespat zijn, en de omgeving vaak te onrein is om u te naderen.

Onrein, dat zijt ge soms, doch niet altijd, onwillig, ook dat wel; soms als ge bukt om den stengel te grijpen, dan komt weer de stormwind der verleiding en uw greep was mis.

Een belooning was soms een oorzaak om kwaad te doen, en de goede bedoeling om op te heffen, scheen voor sommigen een prikkel, om juist het kwade te zoeken.

Een christelijk paedagoog schreef ergens: „Dat hij, die in waarheid kinderen wil leiden, zelf moet begrijpen, dat hij dagelijks door voor- en tegenspoed nog opgevoed moet worden.” Zoo is het ook dag aan dag te zien bij dezen arbeid.

't Is vallen en opstaan, 't is een terugzien naar uw eigen jeugd en een staren naar de toekomst van hen, die zonder steun en zonder raadsman wellicht verloren zouden gaan.

Geen schop met den voet, óók niet het wegsluiten in broeikasten, waar wel de wasdom toeneemt, maar niet de innerlijke kracht van het vrij en sterk zijn, kan worden ingeplant, wijl de beschutting hen niet staalt, voor de hitte des daags, noch voor de frische wind, die door de bladeren en takken soms *moet* ruischen, om de wortelen te doen ingrijpen in een vasten teelgrond.

Gij wilt dezulken, die in hun jeugd zijn gevallen en kwaad hebben bedreven, veroordeelen? Goed! Een wet zonder toepassing zou ten slotte zijn, 't begin van de anarchie. Maar leer dan ook in te zien, dat ge bij het toepassen van wet en beginsel, begrijpt, wie gij zelf van nature zijt geweest en wellicht nog zijt, en dat, wanneer de omstandigheden voor u even zorgvol en donker waren geweest, ja meer, wanneer uw wieg had gestaan op de vlierings en in de kelders van sloppen en stegen, ook gij dan wellicht gevallen, soms dieper gevallen zoudt zijn dan deze, terwijl gij nu met opgeheven hoofd door 't leven heen gaat, *vrij, als waart gij zonder zonden.*

Wilde bloemen! gij valt soms tegen, omdat uw geuren niet altijd frisch en uw stengels soms zoo onbuigzaam zijn, maar uw variatie is zoo groot en wonderschoon, uw afkomst geeft zoo'n blik in 't leven der menscheid

en uw herboren aard geeft soms zoo'n helderen kijk op uw persoon, dat ik wel zou willen dat alle dweepers met Lombroso en Bertillon's stelsel, konden zien wat ik heb gezien, maar óók en dat is meer, konden gelooven wat ik geloof, niet van allen, maar van velen n.l. *in de wedergeboorte* van uw leven....

.....„En als ik nu om 11 uur 's morgens mijn kinderen al gekleed en gewasschen moet hebben en de kamer aan kant en daarvoor nu al een standje krijg, dan begrijp ik er niets meer van”, zoo sprak een moeder, die wegens wangedrag en verwaarloozing van de kinderen, door een der voogdijraderen onder toezicht was gesteld en die toen op dat morgen-uur onderhouden werd over de slordige en vuile omgeving. Het antwoord was: „Knaapt ge een en ander op en doet ge wat gezegd wordt, dan toont ge nog moederliefde te bezitten, zoo niet, dan zult ge niet lang moeder meer zijn.”

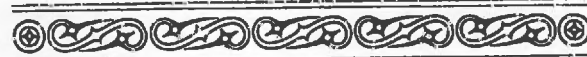
Twee dagen later kwam zij excuus verzoeken en beloofde voortaan beter haar best te zullen doen. Zoo zijn helaas zulke moeders en waren ze dan nog maar zóó; en wat te verwachten van hun kinderen??

„Monseigneur, wij hebben gebrek aan moeders,” sprak eens Napoleon; thans zou men

dat kunnen aanvullen: en óók aan *vaders!*
Of denken de lezers anders?

Indien men voor het huwelijk de meisjes eens 'n examen afnam, maar, dan die examen-commissie samengesteld uit eenvoudige, *degelijke en brave huismoeders*, en men ging de a.s. mannen eens toetsen aan 't voorbeeld van *flinke huis-vaders*, dat zou bij al het examengedoe over knapheid en nog wat, de animo voor dat werk wellicht doen toenemen, maar dit zou dan ook een examen zijn, dat menigmaal zou beslissen, over lot en leven van een toekomstig menschengeslacht en wie weet kon dat ons niet wat helpen. Ik geef dit idée gaarne voor beter.

EENE AANKLACHT

„De mensch die gebrek leidt, verliest ook zijn gevoel van eigenwaarde, dat is de verschrikkelijke uitwerking der armoede en een algemeene ramp”.

Ik heb ze gekend, toen zij jong was, buiten op haar dorpje, toen zij nog ter school ging, een zwartlokkige krullebol, met blozende wangen en donkere kijkers; het troetelkind van hare grootmoeder, die, goedgehartig van aard, hare eigen dochter en kleinkind zorgeloos heeft grootgebracht.

Ik heb haar zien heengaan met hare ouders — nadat land, hofstede en vee, wegens achteruitgang waren verkocht — naar Amsterdam, het einddoel van tal van menschen die elders niet kunnen slagen. Maar ook hier liep het mis; de melkstand, duur gekocht, verliep en... toen zijn zij arm geworden.

Nog hoor ik mijn moeder zeggen, toen zij dat gezin eens had opgezocht: „Kinderen, spiegelt je aan die menschen en schuw't een arbeidzaam leven niet!”

Daarna heb ik haar op 't terrein van armenzorg ontmoet, ruim 9 jaar geleden, 27 jaar oud; toen was zij reeds „eene verlaten vrouw” met een 4-tal kinderen.

Arm was zij en slordig, maar niet slecht, en... daarna heb ik haar uit het oog verloren, omdat zij niet kwam vragen en haar man nu en dan eens terug was gekomen.

Later heb ik haar weer gezien en moeten aanspreken als eene vrouw, die niet waardig is moeder te zijn.

En toen... neen slecht is zij niet, hoe diep ook gevallen. O, had die vrouw haar nood durven klagen, en afstand kunnen doen van dien lagen en laffen dronkaard en vrouwenbeul, niet waard den naam van vader te dragen, neen, dan zou het zoo niet zijn gegaan!

Zij was slordig, vuil, en scheen al 't gevoel van moederliefde te hebben afgelegd; maar lui, te traag om voor haar brood te gaan werken, neen, dat was zij niet. Of getuigt het niet van werkkracht als eene tengere vrouw, die straks weer moeder moet worden, nog 7 dagen per week van 's morgens 8 tot 's avonds 8 uit werken gaat, om de huishuur te kunnen betalen

en om haar kinderen van brood te voorzien? Dat deed zij, omdat de man en vader wegliep, of te lui was om te werken en soms haar nog het weekgeld ontstal om aan zijn drankzucht te kunnen voldoen.

En toch stond zij als schuldig bekend en heeft de omgeving haar gebrandmerkt als eene slechte moeder.

O, die arme kinderen! Veel, zeer veel heb ik op 't terrein van armenzorg reeds ontmoet.

Ellende, allerlei misdadige en droeve tafereelen van armoede; maar hier, hier was het toppunt bereikt.

Armoede! hoe dikwijls omhangt ge de ziel met lompen of berooft ge haar van datgene, wat verwarmt of versiert; hier zag ik kinderen, omhangen met lompen, wriemelend van ongedierte, in eene omgeving, waarin zij waren verdierlijkt en vervuild, — kinderen zoo goed als naakt — in een donker hok, dat eene kamer moest heeten, achter in eene lange sombere gang, zonder licht en lucht, rondkruipende in hun eigen vuil, kinderen, van 2 en 4 jaren oud, met open wonden, liggende op een handvol stroo en lompen, die krioelden van onrein.....

Armoede, hoe somber zijn uwe uitwassen!
En gij, weglopende huisvaders, wat zijt gij

wreed en — misdadig; en er was, helaas, geen wetsartikel om u te treffen!

Ontzet hen uit de ouderlijke macht: zij lachen u uit! Spreek hen toe: zij luisteren niet!

Zeg hun, dat zij niet waardig zijn om vader te wezen! O, bittere ironie, voor hen heeft het vaderschap geen waarde! Voor zulke misdadigers en vrouwenbeulen zijn wellust en drankzucht de eenige begeerten; liefde, verantwoordelijkheid, gevoel en ouderplichten, kennen zij niet.

Gelukkig het land, waar de voogdijwetten het mogelijk maken, om althans de kinderen voorloopig te redden, maar bovenal gelukkig, als men met goeden wil, in een spanne tijds, dergelijke verwaarloosde en onreine kinderen, die door de ellende het lachen hadden verleerd, kan zien omtooveren in heldere, opgewekte, vroolijke kinderen.

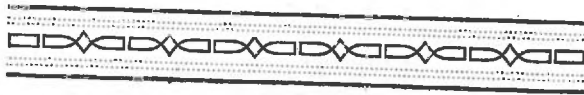
Dit toonde de Heer Jonker, Directeur van „Hulp voor Onbehuisden”, te kunnen, die hier, toen slechts één „noodsein” kwam, ter redding uittoog en zoo dat vijftal kinderen — indien God wil — tijdelijk bewaard heeft voor algeheele „stranding”.

En nu die moeder.... 'k heb haar gekend, toen ze klein was, in weelde grootgebracht, verre van 't leven eener groote stad, bloemen plukkend in de weide.

En thans stond zij weer voor mij, ondergegaan in modder en vuil, afgebeeld, gesloopt naar lichaam en ziel, nog met een spoor van liefde in het hart voor haar slechten man, maar die met en door hem geworden was..... eene onwaardige moeder. Arme vrouw, hoe pijnlijk trof het mij u zoo te moeten spreken, en hoe diep gevoelde ik uw smartkreet, toen ge uitriep: „Ben ik dan alleen schuldig? U weet toch dat ik niet slecht ben!” — Schuldige moeder, die moederliefde zat bij u niet diep en is verminderd door de ellende in uw lot en leven. Maar schuldiger is hij, die thans nog vrij en frank daarheen loopt, als ware hij geen vader van dat vijftal kinderen, en toch zooals het toen stond, door den strafrechter niet kon worden vervolgd. Die leemte is in onze strafwetgeving zoo sprekend, dat eene aanklacht als deze, in 't belang van „verlaten vrouwen en kinderen” niet luide genoeg kan worden uitgeroepen, en zij wordt daarom in hoofdzaak gericht tot hen, die geroepen zijn 's lands wetten te verbeteren.

Sedert dit schrijven werd de nieuwe Armenwet ingevoerd. Zal men nu artikel 65 van deze wet kunnen gebruiken om dergelijke huisvaders(?) te kortwieken?

VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN.

„Hebben wij de macht niet, om een onrecht, dat begaan wordt, te keeren, laat ons althans den moed hebben, om het te brandmerken”.

Leendert was 11 jaar en had een strafbaar feit gepleegd. Zijne stiefmoeder zei, dat het een slechte en gemeene jongen was. Vader verzocht mij of er geen gesticht was waar de knaap tot zijn 16e jaar kon blijven, dan zou hij wel geschikt wezen om iets te verdienen.

Het Hoofd van de school gaf een droevig beeld van dit gezin; hem was n.l. gebleken dat ook de oudere kinderen meermalen kleine diefstallen hadden gepleegd en dat er, ter voorkoming daarvan, van de ouders eer tegen dan medewerking was te verwachten.

Bij onderzoek bleek, dat vader dronk en moeder meestal afwezig was. Het oudste meisje moest dan oppassen en..... als er geen brood in huis was ging men „gappen.”

Patronage of toezicht kon hier weinig baten en spoedig had de politie hem weer betrapt op het plegen van een ernstig feit, te erger, omdat hij nu als hoofd van een kleine dievenbende fungeerde.

De maat was vol en veroordeeling moest in zijn eigen belang volgen. Maar..... toen hij veroordeeld was, kon hij wegens gebrek aan plaats in een opvoedingsgesticht, niet worden opgenomen. Opsluiting in het „Huis van Bewaring” bleef over, maar de knaap was 11 jaar.... en dan tusschen allerlei recidivisten.... was het wonder dat men talmde hem in te sluiten?

En toch heeft deze knaap daarna vele jongens op het slechte pad gebracht en kwamen er door hem velen in handen van de politie en Justitie, terwijl men dit had kunnen voorkomen wanneer men hem in een doelmatig verblijf had kunnen plaatsen.

Theo was 13 jaar, een kind van knappe ouders.

Op 8-jarigen leeftijd was hij reeds gedresseerd door een slecht individu, die kleine jon-

gens iets liet wegnemen van winkeluitstallingen en hen dan trakteerde op snoepgoed. Aanvankelijk was Theo zacht van aard, beleefd en zeer gewillig. Soms had hij een manie om te gaan zwerven, was dan zeer stil, droomerig en geneigd om kwaad te doen. Niettegenstaande een goed ouderlijk toezicht, pleegde hij herhaalde malen strafbare feiten en moest eindelijk worden ingesloten en... veroordeeld. Op grond van deskundig onderzoek werd hij evenwel ontoerekenbaar verklaard en moest hij ter observatie worden opgezonden naar Medemblik.

Meermalen werd hij bezocht in het „Huis van Bewaring”, waar hij zeer lastig en soms onhandelbaar was. Toen ik met hem sprak, kwam hij tot kalnte en als hij dan op hand beloofde, nu vriendelijk tegen de bewakers te zullen zijn, ging het weer een poosje goed. Als belooning daarvoor mocht hij, met toestemming van den directeur, eenige spelletjes hebben, dat gaf afleiding, wijl hij in lezen geen lust had en voor 't gevangeniswerk niet te gebruiken was.

Na een paar maanden opsluiting kon hij *eindelijk* worden opgezonden naar het voor hem bestemde gesticht. Vraag: was de *cel* en omgeving voor dit kind de aangewezen plaats? en is dat in overeenstemming met de momentane kinderberechting?

Jan was 17 jaar, een vroolijk Fransje, soms brutaal, wat onverschillig en destijds zeer gesloten en thuis koppig. Hij was een gezworen vijand van de politie en schepte er een bijzonder genoeg in, de dienaars van Hermandad te plagen of te sarren. De ouders waren nette menschen, doch vader was een vijand van 't openbaar gezag. Welke pogingen er ook gedaan zijn om bij hem de juiste snaar te treffen, het mocht aanvankelijk niet gelukken. Eindelijk had de politie weer vat op hem, doordat hij een slecht individu had geholpen om het plegen van een strafbaar feit mogelijk te maken.

Insluiting in het Huis van Bewaring was het droevig gevolg en toch was deze knaap niet slecht en vreesde ik toen het ergste, wijl hij vertelde dat hij door middel van „gevangenis-telegrafie” verbinding had gekregen met zijn dresseur in 't kwade, die hem door kloppen en teekens te kennen had gegeven wat hij den rechters antwoorden moest.

Zijn brieven waren heel vriendelijk, doch berouw ontdekte ik niet.

Zijn verzoek: „een goed woordje voor hem te doen” beantwoordde ik met: „zeg tegen de rechters de volle waarheid en anders niet, alleen dat kan je helpen”.

Toen hij in de rechtzaal den strafeisch ver-

nam scheen hij zinneloos: hij stiet met zijn hoofd tegen deuren en muren, totdat de officier mij verzocht te trachten hem te kalmeeren.

In dat oogenblik, met hem alleen in de donkere cel zijnde, was zijn weerstand gebroken en kon ik de snaar treffen, zóó, dat hij te leiden was.

Als een wanhopige smaeke deze knaap mij, dat ik hem uit zijn cel zou verlossen, doch dit was mij op dat oogenblik onmogelijk.

Dank zij de humane kindernetgeving, mocht ik hem evenwel 8 dagen daarna uit zijn cel halen en bij zijn diepbedroefde ouders en van daar naar een plaats brengen, waar hij tot ieders tevredenheid werkzaam is geweest.

Vroeger koppig en ongezeggelijk, is hij thans vroolijk en gewillig en zelden ontmoette ik een dankbaarder jongen.

Voor dezen vrijen vogel, die juicht als de leeuwerik zingt en lacht als hij de zon ziet gloriëren, was de cel een pijniging zóó erg, dat langer verblijf in de gevangenis hem zeker voor zijn leven geknakt zou hebben. Wanneer men thans deze jongeling als milicien zijn dienst ziet vervullen, met lust en opgewektheid, dan vraagt men zich af, hoe het met hem gegaan zou zijn wanneer de cel langer zijn lot was geweest.

Alweer vraag ik, indien opsluiting van jon-

gens, tot beveiliging van de belangen der burgerij noodig blijkt, moet zoo iets dan niet in overeenstemming zijn met de kindernetgeving? en vernietigt men door ondoelmatige insluiting niet vele gemoederen voor hun leven?

Tal van andere schetsen zouden kunnen worden gegeven, doch waarom zou het noodig zijn? Niet om de zonde en ellende te illustreeren moet het te doen zijn, doch om te overtuigen dat men veel kwaad kan voorkomen door praktisch te zijn en een kind te behandelen naar den eisch van het recht, *daar komt het op aan.*

Dwalen is menschelijk en als wij weten hoe uiterst moeilijk het is om de drijfveeren te leeren kennen die velen tot kwaaddoen beweegt, voelt men dat er heel wat ervaring en nauwgezette waarneming noodig is, om de rechters een juist beeld te geven van het euvel, vóór zij vonnis wijzen.

Dwalen is óók kinderlijk en het aannemen van slechte voorbeelden door verkeerde vriendjes is alleszins begrijpelijk en een kind begrijpt al heel weinig van een officieel rechtsgeding, vooral als hij voor de eerste maal in de rechtzaal staat.

Bij ervaring bleek telkens dat bij nauwgezette waarneming en bespreking onder vier oogen de zaken soms in een heel andere ver-

houding komen te staan en dat opzending naar een gesticht of tuchtschool meermalen op dergelijke kinderen beslist verkeerd moet werken.

Nauwgezette observatie vóór het eventueele strafproces, door mannen van ervaring, zal er zeker toe bijdragen dat de resultaten van de opvoedings-methode beter worden, omdat daaruit zal blijken, dat in vele gevallen de toepassing van straf in het belang van het individu anders moet zijn.

Bij ieder kind gloort een goddelijke vonk. Die slechts aan te blazen, als de zonde hoogtij viert en het kind dreigt verloren te gaan, zal ook hier het triomfeerende werk der liefde moeten zijn.

Doelloos straffen na te laten en erger misdrijven te voorkomen is m. i. beter, dan te willen genezen als er weinig hoop meer is.

Dat eene inrichting daarvoor zich door soberheid en eenvoud moet doen kenmerken, zal hier geen bevestiging behoeven; eene inrichting als „Hulp voor Onbehuisden” toont, dat men óók zonder luxe de kinderen goed terecht kan brengen.

Kwade voorbeelden bederven goede zeden en wie zal durven beweren, dat insluiting, van rijp en groen, in het „Huis van Bewaring” in het belang van een reeds tijdelijk afgedwaalde

jeugd zal wezen? Ja meer, of dat in overeenstemming is met de Rijksopvoedings-methode in het algemeen?

Zou daarom het verwachte „Jongenshuis” geen uitkomst zijn?

STRAFSCHULDIGEN?

„Onthoudt bij uw oordeelen steeds,
dat het onwaarschijnlijke waar, en het
waarschijnlijke onwaar kan wezen”.

„Wij zullen het probeeren met toezicht, doch ik vrees dat opzending naar een gesticht spoedig noodig zal zijn”. Zoo klonken de waarschuwendende woorden van den Officier van Justitie, toen eenige knapen, tegen welke procesverbaal was opgemaakt, onder toezicht werden gesteld en... wie gelezen had 't geen misdreven was, zoude zeer zeker evenzoo gesproken hebben.

Bij een der knapen was het: diefstal van sterken drank, in gemeenschap met anderen meermalen gepleegd en in staat van dronkenschap gearresteerd en dat pas 17 jaar oud, een veelbelovende knaap; was het niet?

Bij een tweede: diefstal en verduistering; de verdere informatiën zeer ongunstig.

Van No. 3: diefstal, oplichting of verduistering meermalen gepleegd; inlichtingen zeer ongunstig.

Was nu het weergegevene in de processenverbaal naar waarheid geschetst? Aan duidelijkheid liet het niets te wenschen over en officieel was voor de Rechtbank voor eventueele terechtstelling alles in orde.

Maar... evenals er honderden knapen zijn veroordeeld zonder dat men de ware oorzaak tot het plegen van het misdrijf leerde kennen, zoo bleek ook hier, evenals bij zoo vele anderen: de *ware* oorzaak was niet geboekt.

Men had ook hier de karakters van deze knapen niet begrepen en een grondig vóór-onderzoek betreffende aanleiding en oorzaak was niet ingesteld.

Het zou wellicht mogelijk zijn geweest dat een psychiater of psychioloog hier een heel ander oordeel had gegeven, dan een eenvoudig huisvader, die in het leven heeft rondgekeken; doch zoover kwam het niet.

De knapen kwamen voorloopig onder toezicht en wij werden vrienden. 't Ging wei niet gemakkelijk. Om no. 1 te overtuigen dat diefstal zonde is en dat een dronkaard beneder

het dier staat — „mijn hond lust geen jenever, hoe gek van zoo'n beest!” — ging zeer bezwaarlijk, vooral omdat moeder bierhuis-houdster was en ook wel eens clandestien een borrel tapte. Er was één geluk, het zaakje ging niet al te best, en haar te overreden, dat zij in 't belang van haar zoon op een kamer moest gaan wonen, ging wel moeilijk, maar 't gelukte toch.

De knaap was zeer gesloten, soms wat dwars en vóór hij begreep, dat de Justitie niet uit zucht om te straffen straft, maar verplicht is volgens de wet vonnis te wijzen, als een misdrijf geconstateerd is, duurde eenige weken. Wij vorderden, en waar „arbeid adelt!”, zoo dreef gestadige arbeid ook hem een anderen koers uit. 's Avonds, of ook wel in zijn schaftuur, kwam hij een beetje praten.

Van godsdienst wist hij weinig. Er waren „fijne” en „grove” menschen, maar bij de „fijnen” hoorde hij niet. Arme jongen, en dat niet in een plaats als Papendrecht, maar in Amsterdam. Moeder werd op verzoek door „Liefdadigheid Naar Vermogen” aan kleeding en werk geholpen en voor hem kwam er soms ook een broek of een paar schoenen als belooning. Hij verdiende f 4 en gaf alles af. Met 10 ct. zakgeld was hij tevreden en als hij soms zei: „Maar andere jongens geven maar zóóveel af”,

was er weinig noodig om hem duidelijk te maken dat het in zijn belang zóó beter was. Niet alleen als hem voor oogen werden gesteld de ergerlijke tooneelen van dronkenschap en wangedrag en de droeve gevolgen ervan, luisterde hij, maar óók wanneer hem geschetst werd een beter willen en zegepraal n a h e e l w a t s t r i j d.

Voor de „fijnen” begon hij meer te voelen, 't was toch niet zoo verkeerd, dacht hij, maar wel een beetje lastig.

Ruim een jaar bleef hij onder toezicht, straffen bleek geheel onnoodig, van drank heeft hij een afkeer en zedelijk staat hij boven menigen „braven Hendrik”. En zijn ouders? Zijn innig gelukkig met hun jongen, hij is nu hun kostwinner. Hij is de heeren dankbaar dat hij niet in de gevangenis terecht is gekomen en wij *bleven* vrienden.

„En jij, vrind, waarom heb jij dat feit toch gepleegd en hoe kwam je er toe, je patroon zoo te benadeelen?”

„Ik ben ontoerekenbaar meheer!”

„Zoo, zoo! en sedert wanneer weet je dat?”

„Dat weet ik niet, maar 't is wèl zoo!”

Deze zoon Israëls was 15 jaar. 't Was er een van de schare, die de wet niet meer kent. Hij had een naam boven duizenden. En op mijn

vraag: of hij de beteekenis van zijn naam wel kende, bleef hij het antwoord schuldig.

Hem werd duidelijk gemaakt dat hij niet alleen tegenover de Justitie kwam te staan als overtreder, maar óók in botsing kwam met het achtste gebod van de wet des Heeren.

Dat duizelde hem een weinig, doch toen hem ook werd medegedeeld, dat wij zeker waren van zijn gezond verstand en hij mitsdien zedelijk ook verantwoordelijk was voor zijn daden, toen draaide hij bij en vertelde..... de o o r z a a k. Eén uit velen, als wij 't zedelijk leven nagaan van vele kinderen.

Begin 1909 kreeg hij wéér een patroon en hij is er nóg en wel tot groote tevredenheid, zoowel in ijver, eerlijkheid als accuratesse.

Geen zoetsappig gevlei of allerlei mooidoenerij kon dezen knaap redden. Recht toe, recht aan werd hij voor de feiten gesteld en de o o r z a a k, werd hem voorgehouden, telkens weer, maar ook de tegenstelling zóó, dat, als hij 't kwade liet, hij veel geruster door het leven zou gaan.

En zijne ouders?... „Eerst God en dan U, hoor U! Maar de jongen is omgekeerd als een blad van een boom” en wij zijn de heeren dankbaar hoor U!” dat was de danktoon van een eenvoudige joodsche moeder.

Niemand kende zijn strafbaar feit en zonder

zwarte vlek op zijn staat van dienst, zal hij kunnen komen, als een bewijs van goed gedrag noodig is.

Hoe zou dat zijn geweest wanneer vonnis was gewezen? En zou men van meening zijn, dat niet een groot deel van de crimineele jeugd op dezelfde wijze is bezweken voor de verleiding, als deze knaap?

No. 3 scheen een stille droomer te zijn, sufferig en zeer gesloten. De indruk was verre van gunstig.

Zijne moeder vertelde: „dat hij een goede jongen was en in stilte veel verdriet had: slecht was hij niet, dat hield zij vol”. 't Was aanvankelijk niet te gelooven, omdat de feiten zoo ernstig en vele waren.

Eens op een stillen avond, bij mijn huisbezoek, was vader óók thuis maar... dronken. De man sloeg een taal uit, te gemeen en te ruw om er naar te luisteren.

De 17-jarige strafschuldige werd rood van schaamte en wilde zich verwijderen. Toen begrepen wij elkaar; dat was dus zijn jongensleed. Heel veel moeite was er toen niet noodig om de o o r z a a k op te sporen. En dat werd duidelijk, o, zoo helder! Als moeder geen brood had voor de kinderen gaf hij eenige brooden uit zijn broodmand; dan jokte hij als

hij zei: „dat het betaald was”. Als vader een groot deel van zijn weekloon, soms *f* 16 à *f* 20 per week, opmaakte, zonder zich te bekommeren om vrouw en kinderen, en de huisbaas dan dreigde met hen „op straat te laten zetten wegens „wanbetaling”, dan gaf hij geld aan moeder, maar steeds vergreep hij zich aan het geld en eigendom van zijn patroon. Zoo stapelde hij leugen op leugen tot het vast liep, en hij ontslagen, en in handen van de politie gesteld werd. Zijn gevoelsleven overstemde zijn eerlijkheidsbesef, hij kon geen leed zien en zonder na te denken, stopte hij de grootste gaten, doch miste het bewustzijn: „is dat wel recht?” Zoo struikelde hij en... eens gevallen was het zoo moeilijk weer op te staan, o zoo moeilijk, vooral omdat hij ook zooveel van rooken hield en dat moest ophouden. O dat berouw van dezen knaap toen zijn „beter ik” ontwaakte. Bij hem dacht ik weleens aan het schoone woord van een staatman die schreef: „Vergeving is het schoonste woord dat ooit op aarde heeft weerklonken, toen daar eenmaal het woord werd uitgesproken: „Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.”

En hem werd het misdrijf vergeven en 't was niet misplaatst.

Hij was zoo gelukkig spoedig werk te vinden in een fabriek en hoewel de directie had ver-

klaard, zulk soort jongens niet te kunnen gebruiken, toch werd hij aangenomen en voldeed uitstekend. Hij stond om 5 uur op, moest bijna een uur wandelen vóór hij op zijn werk was en moest arbeiden van 6—6, soms tot 7 uur. Er bestond vrees, dat hij dat niet zou kunnen volhouden. Hij beschaamde die verwachting en toonde een wilskracht en doorzettingsvermogen als weinigen voor zijn leeftijd. Zijn gang werd vlugger en met opgeheven hoofd en lachend gelaat kwam hij 's avonds nu en dan praten.

Na eenige maanden vertelde hij, lid te zijn geworden van een christelijke jongelingsvereniging en er veel te leeren van 'tgeen hij vroeger nooit had gehoord, ook werd hij lid van een weerbaarheidscorps, oefende zich flink, opdat hij zijn militieplichten goed zou kunnen vervullen, zooals hij thans uitstekend doet.

Niemand kende zijn geheim en later bleek mij dat zijn ernstig streven om veel te leeren, door de bestuurderen goed werd begrepen, zóó dat er ook veel van ten goede kwam aan zijn andere broers.

Sedert 4 jaar is hij een der degelijkste jongens. Hoe zou de cel op dezen knaap hebben gewerkt; zou deze gevoelige jongen dat hebben doorstaan?

Toen, bij een later bezoek, vader eens nuch-

ter was, verklaarde hij dat het toch vreemd ging in de wereld. „Vroeger zou men zulke jongens hebben gegeeseld of gebrandmerkt en nu ging men met hen praten om zulke deugnieten beter te maken”. „Nou, maar zulke jongens konden hun ouders wat 'n schande aandoen!”

Was het wonder dat deze vader? harde waarheden moest aanhooren en ten slotte boos werd.

„Een vader is ten slotte toch vrij om met zijn werkloon te doen en laten wat hij wil”!

Een vierde geval.

„Mijnheer! hier is een brief van den Voogdijraad en of Uwe maar wil zorgen dat die deugniet naar een tuchtschool gaat”.

„Zoo, zoo! Maar dat zullen de heeren u toch niet hebben gezegd, juffrouw!”

In den brief stond dan ook wel wat anders, 't was een verzoek eens te willen nagaan of opzending naar een tuchtschool eventueel noodig zou zijn. Men vroeg dus om een advies.

„En wat doet hij alzo voor kwaad?”

„Hij wil niks, meheer! en doet allemaal slechte dingen en brutaal! er is in een woord niets mee te beginnen”.

Dat was geen mooie aanbeveling van een moeder over haar 14-jarigen zoon.

„En jij, ventje, wat heb jij te vertellen?”
Geen antwoord. „Kan je niet spreken?” De patiënt draaide het hoofd om en zweeg. „Denk maar niet dat hij zal antwoorden, meheer! Hij was bij meneer den Commissaris en de andere heeren ook zoo brutaal!”

„Best juffrouw, gaat u maar even in een andere kamer en laat mij met uw zoon alleen”. En... wij keken elkaar een poosje aan en... hij lachte. Toen vroeg ik: „Waar denk je dat je nu bent?” „Bij de politie natuurlijk.” „Zoo! denk je dat. En als ik nu eens van de politie was, zou je me dan eens willen vertellen waarom je zoo ondeugend bent?” „N e e n natuurlijk”...

„Wou je graag naar een tuchtschool?” „Neen!” „Waarom ben je zoo onvriendelijk?” „Omdat ze het tegen mij ook zijn! „Wie zijn dat, beste jongen!”... Toen veranderde zijn onverschillige houding en hij zag mij aan... In zijn oog blonk een traan en — wij praatten door en binnen 15 minuten had hij de oorzaak van zijn onverschilligheid blootgelegd.

Vader was weggelopen, waarom, dat zei hij niet, en van moeder sprak hij geen enkel woord; een kind daarover *te polsen* vind ik wreed. Maar de oorzaak was zijn broer, die meende thuis de baas te zijn en dat liet hij zich niet gezeggen en daarom ging het hard

tegen hard, wilde hij niets meer doen, stal soms een kleinigheid om aan brood te komen en kwam thuis wanneer hij het verkoos. Zie daar, de vóórgeschiedenis van vele crimineelen.

„En als ik nu eens aan je broer een flinken brief schreef, hij kan toch lezen?” „Nou! en wat goed ook.” „Best! dan zal ik dat doen, maar.... dan moet jij een baas zoeken en goed gaan oppassen? Hou je van lezen?” „Nou! wat graag!” „Heel goed, dan mag je aanstonds een boek uitzoeken.” Dat stond hem aan... en hij ging, beloofde heel veel, en moeder? ze begreep er niets van. Ze schudde het hoofd en wees met haar vinger naar 't voorhoofd alsof ze wou zeggen: hij is zeker van Lotje getikt.

's Zondags één uur was de afspraak dat hij zou terugkomen. Hij belde aan, had zijn boek uitgelezen en vertelde er heel veel van. „Maar nu? Heb je een baas gevonden?”

„Ja zeker! Nou en een goeie ook, ik verdien f 1.75 per week.”

„Knap opgepast! En, of hij wel eens mocht voetballen? Zeker wel! En een cigaret rooken? Liever niet!” Ja, maar ziet U, mijn broer heeft me er twee gegeven, omdat ik nu goed had opgepast.”

„En, vertel mij eens, was je broer kwaad over dien brief?”

„Nou! wat erg, maar hij doet me nou lekker niks! En hij zou u ook wel eens schrijven; niet zeggen, hoor!”

„Nee, zeker niet!”

De derde Zondag, geen bezoek. Op een schriftelijk verzoek de reden daarvan te komen vertellen, komt hij na twee dagen 's avonds opdagen.

„En... waar ben je gebleven vent?”

„Er was een voetbalwedstrijd meheer, en daar moesten we allemaal bij zijn.”

„Ja, maar zóó heb ik het niet bedoeld, vriend! „Hoeveel zakgeld krijg je?”

„Een kwartje...”

„En wat doe je er mee?...”

„Met m'n vrindje deelen en cigarettten koo-
pen”.

„Zoo? hum!”

„En wat is dat voor 'n vrindje?”

„Die... die is nog armer en ongelukkiger dan ik!”

„Wat zeg je?”

„Ja meheer, 't is zoo...”

„Waarom dan?”

„Zijne moeder is in Meerenberg en zijn vader slaat hem en drinkt nog erger dan...” toen zweeg hij...

Daar stond hij, hij zag me aan en gevoelde

dat hij te ver was gegaan en... zijn tranen niet kunnende bedwingen, snikte hij het uit:

„Och, meheer! U weet het immers wel van m'n moeder?\"..."

Arme knaap, ja ik wist het reeds lang, dat zijn vader was weggelopen omdat moeder een alcoholiste was en zij, hoewel bij bureu en werkgevers schijnbaar goed aangeschreven, toch een stille drinkster was en zeer dikwijls 's avonds dronken in slaap viel..... dat alles wist ik wel, óók uit den brief van zijn broer, maar haar jongen, 14 jaar oud, door zijne moeder van allerlei kwaads beschuldigd, had gezwogen, óók toen moeder hem aanklaagde en in een Tuchtchool wilde laten insluiten, doch nu, gevoelde hij, dat hij te ver was gegaan, nu schaamde hij zich diep over dit kinderlijk vergriep; 't was toch zijne moeder!

Men had hem beschuldigd van zeer slechte dingen, lui, koppig, diefachtig, brutaal enz. al wat leelijk was, werd hem ten laste gelegd en hij beschuldigde niemand! Alleen dat zijn 18-jarige broer de baas wilde spelen en dat verkoos hij niet. Zijn broer schreef mij: „Een inspecteur van 't bureau die ik over mijn broer's gedrag aansprak zeide: naar een gesticht of tuchtchool of flink op z'n d..... Nu, dat laatste heb ik meermalen gedaan, maar 't gaf niets en m'n moeder enz.\" tot zoover dien brief.

Arme knaap, hoe verkeerd werd hij begrepen, geslagen en toch aangeklaagd en... bijna veroordeeld, omdat zijn zonderegister schijnbaar zoo zwart bleek te zijn. Was het wonder dat hij de toegestoken hand vastgreep en dankbaar was voor een vriendelijk woord en de geringste weldaad op prijs stelde?

Zelfs miskend door zijne moeder, verstoken van datgene waar elken jongen prijs op stelt, deelde hij gaarne wat hij bezat met zijn vrindje, die nog in treuriger omstandigheden verkeerde zooals mij ook later bleek, en toch was hij volgens 't oordeel van bevoegden „rijp voor een tuchtchool!\" En nu? Hij werkt nog altijd bij zijn patroon en staat zoowel in de werkplaats als bij de bureu goed aangeschreven.

Zijn broer heeft „den brief\" schijnbaar goed opgenomen; heeft wel geantwoord, doch was toch dankbaar dat het nu goed met zijn broertje ging.

En moeder? Sedert zij gewezen werd op haar ergerlijk gedrag, haalt zij 's avonds geen dubbelmaatje meer in „De Wildeman\", maar overigens is zij geen sympathieke moeder.

Opzending naar een tuchtchool, ingevolgd het artikel „Correction Paternelle\" bleek voor dezen jongen geheel onnoodig, dat moest wel worden geadviseerd.

Zoo, verkeerd begrepen en toch veroordeeld omdat, vooral in groote steden, de bijzondere levensomstandigheden aan de rechterlijke macht niet altijd bekend kunnen zijn, gingen er helaas zoo velen naar een tuchtschool of opvoedingsgesticht; is het dan wonder dat niet-tegenstaande allerlei kostbare maatregelen, de resultaten niet altijd meevallen?

Zou men heusch van meening zijn, dat zij later wel goed zullen oppassen, na een zekeren straftijd, als zij volgens hun kinderlijk rechtsgevoel bewust zijn „onbegrepen” te zijn veroordeeld?

Wat begrijpen zij van „wettig en overtuigend bewezen”, en van het (voor hen) abacadabra: „ter beschikking van de regeering, zonder toepassing van eenige straf”?

Wanneer zij gevoelen dat zij weg moeten, zonder dat men de ware oorzaak van hun vergrijp, en de omstandigheden waarin zij verkeerden en handelden, heeft begrepen of verstaan, zal er een wrok in hen blijven voortwoekeren, die menigmaal, trots allerlei tegevoetkomingen, later zich zal openbaren, wanneer zij vrij zijn en zich zal uitleven.

In de couranten kon men uit het vorig Kamerverslag omtrent Justitiezaken lezen, „dat het vóór-onderzoek van minderjarigen in strafzaken, volgens sommigen te kostbaar en

overbodig werd genoemd en door anderen sterk bestreden is.”

Moet hier niet de vraag gedaan worden of niet honderden verloren zijn gegaan voor de maatschappij en recidivisten werden, omdat zij als ondeugende knapen niet begrepen zijn, en zou men toch juist door dat middel niet beter het kaf van het koren kunnen onderscheiden?

Bovendien klemt de vraag of juist door het nalaten van een grondig *vóór-onderzoek*, de kosten niet veel hooger zullen wezen op den duur.

Ach, dat die pessimisten toch ook begrepen dat zij zelf kind zijn geweest, en dat „de hand die vast grijpt” vóór het te laat is, zooveel teleurstellingen in dit leven kon voorkomen, en de liefde, die dwingt tot goed, ook hier de meeste is.

EEN IDEEAAL!

„Hij, die zich aan een werk kan wijden, dat zijn gansche ziel vervult, is nooit ongelukkig; wie ooit een liefdewerk onderneemt, dat hij om Godswille en onder Gods zegen verrichten kan, die heeft altijd een goeden dag’.

Hoe het best de kinderen te verzorgen, die door de voogdijraden ter beschikking worden gesteld en wat er mee aan te vangen, als zij de voogdij ontgroeid zijn, is reeds meermalen ernstig besproken en zeer zeker zal dit punt meer en meer op de agenda's worden gebracht.

Meer dan ooit is men thans doordrongen van het feit, dat samenwerking vooral op dit gebied van onberekenbaar nut kan zijn.

En hoewel ook op kerkelijk terrein velen zich opmaken, om volgens eigen beginsel en geloofsovertuiging deze materie te regelen,

toch valt er hier en daar reeds een toon te beluisteren, die op saamwerking doelt.

Op verschillende plaatsen zagen wij reeds posten uitzetten, die een vaste nederzetting ten doel hebben, om deze opvoedingsplannen te regelen.

Op zichzelf is dat een heuglijk teeken des tijds, vooral wanneer er mannen aan het hoofd komen, van wien men kan verwachten, dat zij het beste op 't oog hebben, wat voor deze misdeelde kinderen te verkrijgen is.

Wanneer men toch door de ervaring weet vanwaar de meeste dezer verwaarloosde kinderen komen, jarenlang gezien heeft de krotten der ellende, waarin zij menigmaal zijn grootgebracht en beluisterd heeft de symptomen van zonde en ongerechtigheid in menig verwordingsproces der menschheid, dan, ja dan gevoelt men des te meer de groote waardij dezer kindervetten, vooral, wanneer er een richting zich opmaakt, wier werking kan leiden tot een allergunstigst resultaat.

„De tranen der dankbaarheid zijn zwijgende boden, die aan de hemelpoort der vergelding kloppen, — en zij blijft niet toegesloten”. Zoo schreef eens L. Bechtstein. O, zeker, ik ben overtuigd, dat menig kind zich eens met dankbaarheid den dag zal herinneren, dat liefdevolle armen voor hem geopend werden, en

vooral voor het eerste blijk van liefde, dat hem werd bewezen.

„Zwijgende boden” zullen die tranen menigmaal zijn, maar als hart en hand eenmaal blijken zullen geven wat deze nieuwe opvoeding voor deze kinderen beteekende, dan zullen de glimlach van levenskracht en levenslust zeker mede de parelen der dankbaarheid zijn voor die mannen en vrouwen, die zich geven voor het welzijn dezer kinderen en die zoeken naar het meest geschikte, wat voor hen te vinden is.

En toch, wanneer wij weten, hoe moeilijk het zal zijn, deze kinderen, — met al hunne eigenaardigheden en gebreken, met al hun minder goede eigenschappen, die als 't ware ingeroest zijn door de slechte omgeving, waarin zij leefden, — naar den eisch op te voeden, hoeveel moeitevoller moet de taak wel worden, wanneer men op hen een algeheele *gestichtsverpleging* zou willen toepassen, zij het ook in den besten zin. Gelukkig dat de *gezinsverpleging* zooals die trouwens reeds veel wordt toegepast, hier een uitweg geeft.

De juiste gezinshoofden te kiezen, die bezielde zijn met een groote liefde voor deze ontouderde kinderen, maar die ook tevens de tact en gave bezitten om met kinderen te kunnen omgaan, zoowel op zeer jeugdigen als wel op

meer gevorderden leeftijd, ziedaar de spil, waarom deze arbeid draait.

Maar ook zelfs met het meest volmaakte op dat gebied zal men nog blijven steken met de vraag: Waar blijven wij met de jongens en jonge dochters als zij aan de voogdij zijn *ontgroeid*?

Zeker zullen er weer velen worden getrokken tot de groote steden, die, door hun licht en vermaak aantrekkingspunten zullen blijven, vooral voor hen, die in hun jeugd 't geflonker van die lichtzeeën hebben waargenomen, en die daardoor maar al te vaak voor de verleiding zullen bezwijken.

Kan dat zooveel mogelijk worden voorkomen, ja meer, zou men en pleegouders en voogdij-kinderen niet kunnen brengen in een omgeving, waar licht en lucht, werk en brood en waar ook liefde en vrede heerschen: in een gezellig „tehuis”?

Ziedaar een ideaal, wat mij toelacht en m. i. zeer goed voor uitvoering vatbaar is. Mits aangepakt door die mannen van durf, met een helder inzicht, en mede diep doordrongen van het juiste van dat opvoedings-systeem.

Wat ik bedoel is niets anders, dan aan zulk een Tehuis te verbinden een landontginning op ruime schaal. Een kolonie-systeem, waar knappe, werkzame gezinnen voldoende arbeid

en brood kunnen vinden en waar eenvoudige, doch gezellige huisjes worden gebouwd, zoodat zij ook in staat worden gesteld voogdij- of regeeringskinderen op te voeden. Weet men dat practisch in te richten, dan zal er als vanzelf allerlei arbeid uit voortkomen, zoowel land- als tuinbouw, 't bouwen van woningen enz, terwijl daaraan kan verbonden worden het geven van vakonderwijs.

Men moet niet vragen of het kan. Men moet willen; bezwaren van onvoldoend onderwijs zijn te ondervangen. Wil men die richting uit, welnu, er zijn provincies in ons land, waar duizenden hectaren grond liggen „die wachten op 't doen van wat 's menschen hand vindt om te doen”.

Werk en brood, licht en lucht en een gezellig thuis en daar, opgevoed in Gods vrije natuur, waar de mensch leert ervaren, dat God een God van orde en niet van wanorde is, zou dat niet practisch zijn?

Hier zou men ook, indien het mocht gebeuren, dat art. 440b van de Kinderwetten voor sommige gevallen uitvoerbaar bleek te zijn, wellicht een middel aan de hand hebben om zulke ouders beter te houden in het rechte spoor.

Ik erken, er zouden zich moeilijkheden, ook wel teleurstellingen voordoen, zeker! Maar schreef niet A. B. Alcott reeds:

„Wij stijgen ten Hemel meestal op onze liefkoosde plannen en komen tot de ontdekking, dat onze nederlagen overwinningen zijn”.

Niet dus in eigen kracht, maar onder opzien tot Hem, die kracht en sterkte geeft en in samenwerking met mannen en vrouwen van energie en durf, en elkander gewaardeerd en goed begrepen.

Zou zulk een ideaal dan niet voor verwezenlijking vatbaar zijn?

Ik zou me al zeer moeten vergissen in ons zoo philanthropisch aangelegd Nederlandsch volk, indien men een dergelijk plan niet zou willen steunen!

„Overwint het kwade door het goede”. Welnu, hij die dezen arbeid liefheeft en gelooft, dat Gods zegen kan rusten op een aldus opgevat opvoedings-systeem, zou het „goede” hierin niet willen gebruiken om de jeugd te brengen in eene „gaarde”, tot voltooiing van hare opvoeding als mensch en staatsburger van ons vaderland niet alleen, maar óók tot opbouw van 't geloof in Hem, die gezegd heeft: „Laat de kinderkens tot mij komen en verhindert ze niet”.

Dit „Ideaal” werd in 1907 in het *T. v. A. en K.* geplaatst. Gelukkig is men thans reeds in dezen geest op verschillende plaatsen in ons

150

land, zij het dan ook in gewijzigden zin, werkzaam.

Voor zeer velen zullen deze landbouwstichtingen een prachtig middel blijken te zijn, om bekwame landbouwers te kweken, terwijl de bijna waardelooze heidegrond tevens omgezet kan worden in een vruchtbare gaarde.

DERDE AFDEELING.

VAN DE ZIJPADEN.

RECLASSEERING EN ARMENZORG.

„De hoogste sociale plicht van de mensch, die wel het meest verwaarloos wordt, is mede te werken tot zedelijk verheffing der maatschappij.”

Hoewel men hier en daar met een zeker enthousiasme heeft gesproken om gevangenen te reclasseeren — sommigen vergeten wellicht, dat zoo iets, althans door de „Vereeniging tot zedelijke verbetering van gevangenen”, reeds jaren lang wordt gedaan — zal men toch, het valt niet te ontkennen, op teleurstellingen moeten rekenen, wijl de hoofdfactor om te kunnen reclasseeren, niet altijd aanwezig is.

Gebrek aan gelegenheid tot arbeid, ziedaar het euvel. Wanneer wij dag aan dag flinke mannen ontmoeten, vaders van gezinnen, die, ten einde raad, van hier naar Duitschland trekken, om arbeid te zoeken, dan voelt men wel

hoe moeilijk het is, een werkkring te scheppen voor hen, die uit de gevangenis komen.

Verder: het vooroordeel dat nu eenmaal tegen een ontslagen gevangene bestaat en dan: overvloed van arbeidskrachten in plaats van vraag naar arbeiders.

En toch is reclasseering van een gevallen een plicht, ons allen opgelegd.

Wel te verstaan, men wete wel met wien men te doen heeft en hoe men handelen moet.

Misplaatste teergevoeligheid en te groote zorgeloosheid kan in deze veel bederven, terwijl onoordeelkundige behandeling of verkeerde leiding en plaatsing, eveneens schadelijke gevolgen kunnen hebben, vooral ook voor den gereclasseerde zelf.

Dat ik nu reclasseering met armenzorg wil combineeren, mag voor sommigen vreemd schijnen, voor ons, die met tal van gezinnen te doen hebben, waarvan de verzorger in hechtenis is en telkenmale ook ontslagen gevangenen zien komen om, bij gebrek aan werk, onderstand te vragen, voor ons, herhaal ik, zou het niet vreemd zijn, wanneer men er eens op gewezen had, hoe practisch de reclasseering menigmaal met armenzorg ware te verbinden geweest.

Om slechts één feit te noemen; in 1910 werden 116 gezinnen bedeed door het Burgerlijk

Armbestuur te Amsterdam, waarvan de natuurlijke verzorgers of in voor-arrest of in de gevangenis waren.

Wijl in de meeste gevallen het aantal kinderen niet gering was, spreekt het vanzelf dat het bedrag aan onderstand, daaraan uitgegeven, niet minder groot was.

Toch zijn vooral de Burgerlijke Armbesturen er meestal niet op aangelegd, om bij eventueel ontslag van een gevangene te reclasseeren, doch wanneer wij de Reclasseerings-Regeling van 1910 (Staatsblad no. 374, met toelichting, modellen enz.), goed nalezen, dan is er toch één artikel, waarmee men door samenwerking practisch resultaat kan verkrijgen, vooral met het oog op de vrijwillige armverzorger.

Ik bedoel hier artikel 49, „doelende op pogingen tot verheffing van personen, die in verband met eene tegen hen aanhangige strafvervolging naar een Rijkswerkinrichting dreigen te worden opgezonden.”

Hier toch heeft de Ambtenaar van het Openbaar Ministerie het middel in handen, om van zijne bevoegdheid gebruik te maken, door met den armverzorger, in het belang van een beklagde, in overleg te treden.

Stel eens voor dat iemand eenige jaren in

een betrekking is geweest, doch door tegenspoed of teleurstelling in het huwelijksleven, is gaan drinken en een fout begaat, waardoor hij met den Strafrechter in aanraking komt; dat toch zijn telkens voorkomende gevallen.

In den regel is zoo'n gezin spoedig uitgeput en in behandeling bij 't een of ander armbestuur, waar men — men mag het althans veronderstellen — op de hoogte is van de oorzaak, waarom de man er toe kwam het feit, of de feiten, te plegen. Blijkt nu, dat *de oorzaak* wellicht zou zijn weg te nemen en er daardoor verzoening was tot stand te brengen tusschen familieleden, en verder zijn patroon bereid was den man weer in dienst te nemen, mij dunkt, dan zou zoo'n man, door 'n „voorwaardelijk ontslag”, tienmaal beter zijn te reclasseeren, dan eenige maanden daarna, wanneer het stempel van ontslagen gevangene op hem gedrukt is.

Niemand beter dan de armverzorger, wanneer hij (of zij) met toewijding werkt, zou in staat zijn, hier helpend en steunend bijstand te verleen, met dit voordeel, dat het en het Rijk en de armbesturen weinig zal kosten, wijl de man zelf weer spoedig in staat zou zijn om in het onderhoud van de zijnen te voorzien.

Door het voorwaardelijk ontslag kon de armverzorger, bij wijze van patronage, tijdelijk met het toezicht blijven belast, waardoor hij

tevens zijn aandacht kon blijven vestigen op 't geheele gezin, als vriend of vriendin van den huize, die 't wèl met hen meent.

Wel vernam ik, op een gehouden conferentie, dat vereenigingen die doelen op drankbestrijding, met dergelijke gevallen in aanraking zouden kunnen worden gebracht, doch van in aanraking brengen met armenzorg-organen hoorde men tot nu toe niet veel.

Waar evenwel concentratie van arbeid óók op dit gebied veel voordeel geeft, en daarentegen twee of drie verzorgers en raadgevers tegelijk in één gezin, meestal tegenovergestelde meeningen hebben en ook verwarring stichten, zou ik het in deze bedenkelijk achten, dat men hier, in zoo'n geval, wanneer de armenverzorger reeds werkt, daarnaast nóg iemand zou geven, belast met toezicht op een man en vader, die gezondigd heeft en gevallen is, *zeker*, doch die weer in staat gesteld moet worden, om te arbeiden voor zijn gezin, want dat is zijn plicht.

Het is nu eenmaal een bewezen feit, dat de meeste personen, die naar Veenhuizen gaan, recidivist worden. Die opzending te voorkomen is immers het doel van dit soort reclasseeringen. Het valt zeker toe te juichen, dat men op deze wijze de menschen in staat wil stellen, op te staan, vóór zij dieper vallen.

Waarom zou men dan niet wat verder gaan en de letter der wet wat minder, doch de geest en bedoeling wat meer op den voorgrond brengen, door armenzorgvrees ook hier te doen veranderen in een hand aan hand gaan, om daardoor de menschen terug te brengen in het rechte spoor.

Zou eene practische behandeling van zaken hier niet veel meer geven, dan 't vele uitstipelen van lijntjes en vakjes zonder einde?

Een duidelijk geval wil ik schetsen, als bewijs dat het kan.

Een werkman met een groot gezin was een drankzondaar en daardoor een demon in zijn gezin. Hij was reeds veroordeeld wegens dronkenschap en hem wachtte weer straf.

Door een armverzorger werd op verzoek ingegrepen en de man naar een landkolonie gebracht, waar hij hard moest werken. De vrouw met haar kroost werd tijdelijk ondersteund. Op de landkolonie werkzaam zijnde, werd de man door de Rijkspolitie gehaald om zijn straf uit te zitten.

De Directeur was niet bereid om zoo maar zijn patiënt los te laten. Hij telegrafeerde naar de betrokken autoriteiten en kreeg — zeker ingevolge hun bevoegdheid bij art. 33, Wetboek van Strafvordering, omschreven —

als antwoord: „Blijven, bevel tot inhechtenisneming opgeschort”.

Dat vonnis bleef hem nu wel boven 't hoofd hangen als het zwaard van Damocles, maar 't hielp best.

Na een jaar was de man weer thuis, is geen dronkaard meer en vrijgebleven van straf.

Dat was royaal van de autoriteiten, maar ook eerlijk verdiend, want hij had woord gehouden en toonde weer man en vader te kunnen zijn.

Als die man niet door den armverzorger zedelijk was gedwongen te doen wat hij meende dat in zijn belang goed was, doch later als drankslaaft naar Veenhuizen was verwezen, zou hij dan beter te reclasseeren zijn geweest? En hoe zouden vrouw en kinderen dan tegenover hem hebben gestaan?

Wanneer wij in het raderwerk van het sociale leven en de organen van armenzorg en philanthropie, ons een oogenblik indenken en wij letten op de telkens voorkomende kruispunten en stopplaatsen tot het overnemen en afzetten van individuen op een of ander terrein of stapelplaats, dan, ja dan staan wij verbaasd hoe toch sommige menschen doen, alsof zij zonder kompas kunnen varen en eenvoudig zonder loodswezen ploeteren, totdat hun hulkje stranden moet.

Zou het daarom niet mogelijk zijn, dat zo ier en daar ook aanrakingspunten gezocht worden met armenzorg? Samenwerking kan ook hier wellicht een goed resultaat geven, ooral omdat men daardoor óók krachtig den trijd tegen vorst alcohol kan aanbinden.

DE WOONWAGEN.

„Menige ellende is zoo goed gemas-
kerd, dat zij er als een geluk uitziet.

Alles wat ons tot gewoonte wordt,
houdt op moeite en last te zijn”.

Nabij de bonte wei, langs heggen en struiken, in 't bosch en op de heide, ja in dorpen en steden, overal vindt men de vertegenwoordigers van 't woonwagengilde in hun miniatuurwoningen.

Het is meestal een nabootsing van het echte zigeunersleven, een opeenhooping van menschen in een ellendig verblijf, gemeden en veroordeeld door de gewone samenleving.

Wat doen die menschen? Zij bedelen, handelen liefst in paarden; vervaardigen allerlei voorwerpen, als muizenvallen, kleerenhangers, lampenpoetsers, pijpenschoonmakers, enz.

Sommigen zijn zeer bedreven in 't scharen-

en messenslijpen en stoelenmatten; ook zijn er enkele ketellappers onder, en verder een deel acrobaten, goochelaars en duikelaars, die op kermissen en feesten het meeste geld verdienen.

„Men” zegt dat zij 't „mijn en dijn” zeer slecht kunnen onderscheiden; vooral om dat euvel worden zij buiten gewantrouwd en gemeded.

Ik voor mij geloof dat men dat laatste wel wat te veel in hun nadeel boekt, althans in de hoofdstad blijkt het niet zoo heel erg te zijn.

Meestal toeven hier 's winters plm. 100 woonwagens met hunne bewoners op verschillende plaatsen, langs den buitenrand van de stad.

Voorzoover mij bekend, is het aantal processen-verbaal tegen hen opgemaakt, zeer gering. Ja, hun gedrag wordt door sommige politie-autoriteiten zelfs geprezen.

Van 1 Sept. 1908—1 Mei 1910 waren er van de 213 jongens en meisjes, die door den Officier van Justitie wegens misdrijven, onder toezicht van den ambtenaar voor de kindervetten zijn gesteld, niet één uit een woonwagen afkomstig, terwijl in dat tijdsverloop, zoover mij bekend, ook niet één jongen of meisje beneden de 18 jaar, afkomstig uit een woonwagen, door de Rechtbank veroordeeld is.

Bij de organen van armenzorg heeft men

evenmin last van hen, wij! zij zeer zelden onderstand komen vragen, zelden ziek zijn en slechts sporadisch hulp noodig hebben bij eventueele gasthuisverpleging of wanneer er hulp noodig is bij geboorte van een nieuwen wereldburger.

En toch staan zij slecht aangeschreven. Waarom?

Och, zij spotten met alle opvoedings-theorieën, terwijl de Hinder-, Gezondheids- en Woningwetten voor hen niet geschreven schijnen te zijn.

De „leerplicht” is voor de meeste hunner orakel-taal en de autoriteiten op dit gebied, schijnbaar ook ten einde raad, laten deze ongeletterde ouders en kinderen vrijwel ongemoeid.

De Kinderwetten, waarbij in het voorbericht sprake is van „het scheppen van een doelmatiger recht, zoowel op het punt van verzorging van kinderen, die onder de hoede hunner natuurlijke verzorgers worden verwaarloosd”.... schijnen voor hen evenmin gemaakt, althans wanneer men die totaal verwaarloosde opvoeding van de meeste dezer kinderen gadeslaat, dan zet men een vraagteken en denkt: zouden de voorgedijraden dit euvel voorbijzien?

Nog vreemder wordt het als men oplet, „dat er van de zijde der regeering onlangs op gewezen is, dat de politie voortaan moet toezien, dat minderjarigen, die meetrokken met de woonwagens, doch die niet tot die gezinnen behooren, daaruit verwijderd moeten worden, wijl er zijn, die zich op deze wijze onttrekken aan het wettig boven hen gesteld gezag”. Dat is natuurlijk te waardeeren, maar mogen die „woonwagengewoners”, die toch ook de „natuurlijke verzorgers” zijn, hun eigen kruost wèl verwaarloozen? Staan zij boven de Kinderwetten?

Men moet het leven van deze menschen van nabij hebben leeren kennen, zoowel door „wagenbezoek” als in persoonlijke gesprekken; hun geestelijke, zedelijke en ook soms stoffelijke nooden hebben leeren peilen, en ook hun dankbaarheid hebben gadeslagen, nàdat er iets voor hen was gedaan, om eenig oordeel te kunnen vellen, wat met hen aan te vangen.

Toch is er hier en daar wel iets in hun belang gedaan.

In Drente, Gelderland, Utrecht en ook in Den Haag, heeft men in de laatste jaren getracht, door wagenbezoek enz. het geestelijk en zedelijk peil te verheffen, ja ook in stoffelijke nooden werd meermalen voorzien.

Ook in Amsterdam heeft het „Woonwagen-Comité” reeds, met vrij goede resultaten, mogen arbeiden.

Zoowel het onderwijs in de bekende „onderwijswagen” aan gehuwden, en jongens en meisjes boven de leerplichtjaren, alsmede de geestelijke en zedelijke steun verleend bij 't wagen-bezoek en andere samenkomsten, gaf ruimschoots gelegenheid te kunnen waarnemen, dat er velen zijn, die wel degelijk tot betere inzichten zijn te brengen en er ook wel „bloemen langs deze morsige paden” zijn te plukken.

Wie de ijver en vorderingen in 't lezen, schrijven en de handwerken had gezien, en bij den aanvang van dat werk óók de verregaande onwetendheid had gadeslagen, zou zeker verwonderd hebben gestaan, dat er dàt nog van te maken is geweest. Bij sommige onderwijzeressen en onderwijzers was het zelfs voorbeeldig ordelijk gedurende het lesgeven.

Stilzitten was voor tal van deze „vrije vogels” de grootste toer. Edoch bij 't sluiten van het winterseizoen kon men zeggen: de betoonde belanglooze toewijding van het onderwijzend personeel en van anderen, is niet te vergeefs geweest, al was het ook dat de financiële zorgen, voor aankoop van leermiddelen

en 't scheppen van de gelegenheid, als de „wagen”, soms moeite veroorzaakten.

De ongekunstelde danktoonen waren het bewijs, dat de proef geslaagd was, hoewel men zich toch alleen bepaald had tot het geven van zeer eenvoudig onderwijs.

Alleen in zeer bijzondere gevallen werd stoffelijke steun geboden.

Nu zijn zij door omstandigheden buiten hun wil, óók verdreven van het gehuurde terrein; toch is het Comité bereid, het werk voort te zetten, maar ook dit pogen zal het vraagstuk niet oplossen, wijl het gros van de kinderen, beneden de 13 jaar, zoo goed als verstoken blijven van opvoeding en onderwijs.

En toch worden zij geboekt als kinderen van Nederlandsche ouders.

Zou het licht, hoe deze zaak te regelen, ook soms van een hunner moeten komen? Ik geef hier een oordeel.

Een van de mannen, gehuwd en vader, vroeg ik eens zijn oordeel, wat er gedaan zou kunnen worden om hun toestand te verbeteren. Hij antwoordde ongeveer het volgende:

„Zoolang men ons niet beslist verbiedt om „in een woonwagen te mogen wonen en ons vrij „laat, heen te trekken waarheen wij willen, „zullen de beste pogingen de zaak niet verbeteren, omdat de meesten van ons onder

„elkaar huwen en dus aan een zwervend leven „gewoon zijn.

„Mocht het soms gebeuren dat er een zich „in een woning wil vestigen, dan worden wij „toch weer meegesleept, wanneer de berichten „inkomen dat de kennissen op kermissen en „partijen veel hebben verdiend.

„Wij doen net als de vogels: is er een gun- „stig terrein voor ons oog waarneembaar, dan „trekken wij er heen, genieten van de vrijheid, „langs velden en wegen, al worden wij soms „ook door Justitie en Politie onbillijk behan- „deld.

„Indien men ons het trekken met en het „wonen in de woonwagens verbood, dan moes- „ten wij ons hier af daar wel vestigen, wij „geraakten dan uit elkaar en het zou ook een „middel zijn om de kinderen geregeld naar „een school te zenden of een of ander vak te „laten leeren. Vooral dat laatste, mijnheer! „dat is een der oorzaken waarom ook onze „jongens blijven zwerven.”

Tot zoover mijn zegsman. Hij was een van de beste leerlingen van den „schoolwagen” en zijn open oog en openhartige bekentenis is voor een jongen man van 25 jaar van niet geringe beteekenis.

Ik voor mij geloof dat men hier op besliste wijze zal moeten optreden, en het wonen in

en trekken met den „woonwagen” eenvoudig zal moeten verbieden.

Of dat kan, vraagt men wellicht? Wanneer wij zien hoe menig knap gezin, uit een nog bewoonbare woning wordt verwijderd, omdat die niet voldoet aan den eisch, die een Gezondheids-Commissie ingevolge de Woningwet, aan woningen stelt, dan kan, dunkt mij, hier het antwoord niet onzeker zijn.

Hoelang nog zal men deze treurige toestanden kunnen aanschouwen?

Op de wanden van de woonwagens prijkten het vorige jaar tal van les oefeningen in cijferen en letterschrift, dit was een bewijs, dat de oefeningen thuis, zonder dat het strafwerk was, ijverig werden voortgezet. Voor het onderwijzend personeel was het een aardige voldoening.

Voor hen allen een spoorslag om voort te gaan, denkende aan het woord van Hem, die tot het verlorene en weggedrevene Zijn woorden van liefde, genade en schuldvergiftenis deed hooren, en die tot den wetgeleerde zeide, toen er twijfel was aan wien „barmhartigheid” moest worden betoond, dat heerlijke woord, dat door alle eeuwen heen klinkt, als een Goddelijk bevel: „Ga heen en doe gij desgelijks.”

DE DESERTEUR!

„Het is een heerlijk gevoel voor ouders zich bemind te weten door hunne kinderen, vooral wanneer zij overtuigd zijn hun liefde te hebben verdiend”.

Als een bijzonderheid uit het leven van Napoleon wordt vermeld, dat hij eens een deserteur, die op eigen verzoek door den krijgsraad was ter dood veroordeeld, niet alleen genade schonk, maar zelfs tot kapitein bevorderde.

Pierre Pitois was een veteraan van de „oude Garde” en deserteerde 's avonds voor den aanvang van een veldslag. Hij was een held en daarom wekte het bevreemding, dat juist hij zijn post had verlaten. Na eenige maanden meldde hij zich weer bij zijn corps aan en vroeg zelf om voor den krijgsraad te mogen verschijnen.

Men ondervroeg hem, doch hij weigerde de

reden van desertie te vermelden en verzocht den krijgsraad zelf: „Breng mij ter dood, ik heb dien straf verdiend, niets rest mij meer in 't leven". Die straf werd uitgesproken en 't feit den Keizer meêgedeeld.

In dien laatsten nacht verscheen een korporaal der Garde aan zijn sponde. Deze diende zich aan als vriend en verzocht of hij vóór zijn sterven nog niet een groet of wensch had over te brengen aan zijn geliefde, of 'n broeder, vader, of soms aan zijne moeder.....

Bij 't noemen van het woord „moeder" verbrak de held het zwijgen en vertelde zijn geheim, waarom hij vóór den slag zijn vaandel had verlaten.

Een bericht, dat zijn moeder stervende was en verzocht had hem nog éénmaal te mogen zien vóór zij stierf, had hem bewogen verlof te vragen.

Toen dat was geweigerd, deserteerde hij, omdat een onuitsprekelijk verlangen hem tot zijn oude moeder dreef. Bij 't komen aan zijn „thuis", was moeder reeds gestorven; hij bleef echter bij haar graf, totdat de eerste bloem daarop ging bloeien, plukte die als een herinnering af*), en meldde zich toen weer bij

*) 't Is een oud bijgeloof in sommige deelen van Frankrijk dat hij die de eerste bloem op de grafsterp van een afgestorvene plukt, door dezen in eeuwigheid zal bemind worden.

zijn corps aan, omdat hem niets meer aan het leven bondt.

„Wilt gij dit geheim bewaren vriend en zorgen dat deze bloem ook bij mij blijft in 't kille graf?"

De korporaal beloofde dat. Doch zie: toen het vuurpeleton gereed stond om het vonnis te voltrekken, kwam het bericht, dat de Keizer was aangekomen en zelf den veroordeelde wilde toespreken.

Ras bleek, dat de Keizer persoonlijk in dien nacht hem het geheim had weten te ontlokken en getroffen door zóóveel kinderliefde van dezen veteraan, schonk hij *Pierre Pitois* niet alleen genade, doch verzocht hem opnieuw trouw aan Frankrijk te zweren, en benoemde hem toen tot kapitein van de Garde.

Dit verhaal eindigt met te vermelden, dat *Pierre* op de velden van Waterloo zijn einde vond als kapitein van de aloude Garde van den Grooten Napoleon.

* * *

Waarom deze inleiding? — Men leze het volgende:

In de Elandsstraat te Amsterdam woont een oude grootmoeder van 75 jaar, met een blinde dochter en twee zoons, waarvan een niet toe-

rekenbaar en de ander een dronkaard is. Arm in stoffelijken en geestelijken zin en in een omgeving, diep ellendig en vervallen.

Zóó arm, zóó diep ellendig en zóó hopeloos en troosteloos had ik deze blinde dochter van ruim 50 jaar, nog niet gezien. Waarom?

Omdat háár zoon, ruim 20 jaar oud, dien nacht als deserteur was opgelicht en gevangen genomen. Deserteur! Waarom? Wilt ge het weten? Lees dan maar verder.

Hij kon geen werk meer vinden en ging, op 18-jarigen leeftijd, als koloniaal naar Indië. Van zijn handgeld gaf hij moeder en grootmoeder een deel, de andere helft bleef op de spaarbank en dáár, ver in Indië, dáár zou hij promotie maken, zijn pensioen verdienen en dan... Ja, daaraan had hij niet al te veel gedacht. 18 jaren oud zijnde, overlegt men niet zoo alles, ziet u!

Moeder was nog flink; als werkster in een der grootste hotels, verdiende zij het brood voor haar oude moeder en minderwaardige broers. Helaas, een ongeluk in haar werk maakte haar totaal blind en arm en geheel broodeloos. Een beroep op de Rijksverzekeringsbank tegen ongevallen in en door den dienst, gaf haar niets.

Als 'n *bedzeld*e door 'n armbestuur moest zij *nu leven*, afhankelijk van iedereen; geen

natuurschoon kon zij meer aanschouwen, hulpeloos zocht zij rond, alleen de ruim 75-jarige gebrekkige moeder was nu *weer* haar verzorgster.

Och, dat nu *haar* jongen nog voor zijn moeder kon zorgen, doch hij was nu in Indië, te Soerabaja.

Een vriendelijke hand had den fuselier het lot zijner moeder geschetst, dat maakte hem verlangend naar haar, doch Indië is zoo ver, nietwaar? Helaas, hij deserteerde! zwierf van Soerabaja door Java heen, trok als een zwerfeling van kampong tot kampong en kwam na maanden in „Tandjong Priok”, zocht en vond medelijdend scheepsvolk, dat hem, niet wetende dat hij deserteur was, mee naar Holland nam en in Amsterdam aan wal zette.

Zoo kwam hij in zijn vaderland, in zijn stad en de armzalige kamer zijner moeder. Hij zag zijn blinde moeder aan; zij kon zijn trekken niet aanschouwen, wel herkende zij hem aan de stem; en met haar hand hem betastende.... Ja, ja, dat was Johan, haar kind, haar jongen.... Arme moeder, uw vreugde was wel kort, en de teleurstelling helaas wel bitter wreed.

De vraag was nu: waar werk te vinden? Aan het: wie zijt ge? vanwaar komt ge? ach, daaraan had deze „deserteur” niet gedacht. Hij

bleef dus werkeloos en werd hen óók nog tot last.

's Nachts of in 't stille avonduur kwam hij thuis, overdag was hij elders bij een tante of bij vrienden. Doch Politie en Justitie, weet u, hebben goede neuzen en scherpe ooren. Praatzuchtige lieden gaan eindelijk klappen en dezer dagen werd de deserteur 's nachts gearresteerd en dus moet hij weldra als zoodanig in Indië voor de militaire rechtbank verschijnen en zal hij worden veroordeeld. Volgens bericht van den Minister van Koloniën was hij per stoomschip „Rembrandt” vertrokken en moest hij voor het misdrijf „desertie” volgens de wet voor den bevoegden rechter terecht staan”.

Dwaze jongen, lichtzinnige of roekeloze knaap, ontrouw soldaat, die zijn compagnie en vaandel verliet, ja, wat kan men al geen steenen vinden om zoo'n deserteur te treffen.

Waarom zouden er ook geen steenen zijn aan te dragen om een koloniaal te verguizen.

Ruim 25 jaren heb ik ervaring, hoe er terecht en te onrecht veroordeeld is, zonder dat sommigen één hand hebben uitgestrekt om iets in hun belang te doen! Zoo'n koloniaal, zoo'a verlopen schepsel! Zijn er dan geen anderen, die wij helpen moeten?

Zoo praat men vaak, maar inmiddels blijft

men zoeken naar bravere menschen, totdat men niemand zoo braaf vindt als zichzelf, ja en waarom zou men dan ook aan anderen iets doen?

Begrijpt u, waarom ik u deze historische schets gaf, die ik dezer dagen doorleefde?

Voelt ge hoe een snaar binnen in mij trilde, toen ik mij voorstelde dat weerzien, of liever dat hooren en betasten van haar zoon, dien deserteur?

Hebt ge, lezers, ook uwe moeder liefgehad? Zoudt ge, wanneer zij in nood verkeerde, weerstaand kunnen bieden, als ge stond voor de keuze: Vaandeltrouw of Kinderplicht?

O, ik weet wel, hij is volgens 's lands wet strafschuldig en ik ben er van doordrongen, dat Vaandeltrouw een der deugden van een goed soldaat moet zijn. Maar... Is de liefde van een zoon, is heimwee naar 't ouderlijk thuis, een ondeugd?

* * *

Vergeving is de rijkste toon, die ooit weerklonk, toen daar gesproken werd:

„Vader! vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen”. Ik vraag erbarmen ook voor dezen koloniaal!

„Genade voor recht”, was „de bede” voor deze blinde moeder opgezonden, en ik wil ho-

pen niet tevergeefs. Neen, het ontsierde Napoleon niet, toen hij gratie schonk aan Pierre Pitois, toen deze de stem des harten volgde en zijn Vaandel verliet. Zou er dan ook geen mededoogen zijn voor dezen Hollandschen deserteur?

Een later bericht meldde, dat hij veroordeeld was tot 4 maanden straf en zijn tijd verder moest uitdienen.

De moeder had erger gevreesd, daarom was zij ook nu nog dankbaar.

ALS MEN OUD WORDT . . . .

„Al wat gij wenscht, dat de menschen u doen zullen, doet hun ook alzoo”.

„Neen, neen! dat zal me nooit gebeuren! Ik in het Bestjeshuis? geen denken aan, Meheer! Vrijheid, blijheid! Zoolang ik nog droog brood kan verdienen, laat ik me niet opsluiten, geen denken aan” . . . .

Zoo ongeveer waren de woorden van Mijntje, de oude fruitvrouw, die jaren lang haar klantjes had bediend, die kinderen had zien geboren worden, hen later weer tal van appelen, peren en pruimen had verkocht, doch die ook jongelingen en ouden van dagen had zien uitdragen, — zij, toen wel oud en arm, maar toch niet levensmoede.

Het werd evenwel jaar op jaar minder met Mijntje; zij was bijna blind door ouderdomszwakte. Zij had geleefd voor haar eenigen zoon, een dronkaard en doorbrenger en toch bleef

zij maar volhouden, trots al ons praten: „Ik ga niet naar een gevangenis, ik doe het niet”. In de geheele straat en langs de gracht had zij goede kennissen; dienstmeisjes die door „Mijn” nauwkeurig op de hoogte werden gehouden van het „nieuws van den dag” en verder: ja, wie kende de fruitvrouw uit den appelenkelder niet?

Maar eindelijk moest er toch wat gebeuren. Zóó ging het niet langer. De kelder, vroeger een beeld van orde en netheid, werd al vuiler, zij kon een en ander niet meer onderscheiden, de kinderen bleven verre van de vuile fruitvrouw, eens zoo aantrekkelijk door de verrukkelijke appels en pruimen; haar nering verliep en zoo begon zij ten slotte te klagen, en leed gebrek.

Toen was doortastend handelen plicht. Wij vertelden haar eenvoudig, dat zij van niemand meer iets zou ontvangen, tenzij zij zich liet opnemen in het Bestjeshuis. Was zij eenmaal opgenomen dan kon zij eens per maand bij deze en gene aankloppen en dan... Ja, dat zou zij wel zien, zij zou het goed hebben. — Zoo werd ten slotte de oude fruitvrouw gedwongen naar 't Bestjeshuis te gaan.

Wij waren zeer nieuwsgierig wat zij zou hebben te vertellen bij haar eerste bezoek. Het viel mee. Ze had het heel goed, zei ze, „maar

ziet u, wat extra koffie, thee en suiker, enz. enz.” Ja, ja, dat werd begrepen, en zoo ging oud Mijntje, geleid door het een of andere buurmeisje, bij haar kennissen een visite maken en werd dan 's avonds met de gevulde klapmand weer weggebracht naar het „Huis”, dankbaar en tevreden. Zij is heel oud geworden, maar eindelijk was ook haar einde daar; zij stierf kalm in Vrede.

* * *

Zoo gelukkig waren en zijn niet alle oudjes, die opgenomen moeten worden in het Bestjeshuis. Neen, neen! bij lange na niet.

Och, wat een klaagliederen, wat een leugentjes om bestwil heb ik hooren uitspreken in dien twintigjarigen arbeid; maar ook zien schrijven en óók gelezen, alleen maar om dat gedwongen opnemen in het oude mannen- en vrouwenhuis, wat te rekken of uit te stellen.

Maar óók, wat een verschil van inzicht bij de diverse christelijke en niet-christelijke armbesturen. Hier een diaconie waar men eenvoudig zegt: „O, is u 60 jaar? dan kan u in ons bestjeshuis! Wil u dat niet? best! dan geven wij ook geen bedeeling en kan u wel weer heengaan!” En dan weer omgekeerd: U kunt in ons oude-liedengesticht worden opgenomen als u 64 jaar oud is, doch als u geen zin hebt?

ons is dat goed, maar meer dan 40 cent steun per week geven wij u niet.

Men kan dus kiezen.

Weer anderen nemen slechts bij uitzondering op in het „Tehuis voor ouden van dagen”, men geeft liever steun aan huiszittende armen, omdat weer andere oorzaken dat geheel verzorgen minder wenschelijk maken.

Ginds zie ik een liefdadig Genootschap, dat streng de lijn wil doortrekken: „mensen, die in de Godshuizen verzorgd kunnen worden, mogen wij niet helpen” en daar weer zie ik het Burgerlijk Armbestuur, waar men zich officieel moet houden aan de beslissingen van diverse armbesturen, doch waardoor onbillikheden worden geschapen, wijl de een geen steun kan krijgen, omdat men opgenomen kan worden in een Godshuis, en de ander wel wordt gesteund omdat een ander kerkelijk armbestuur in dat opzicht milder is en de woorden „vrijheid, blijheid” in praktijk brengt.

Zoo wordt men onbillijk, wijl ten slotte soms twee wonen op één trap en even arm zijn en waarvan de een wél en een ander niet gesteund kan worden, terwille van? Ja, door allerlei opvattingen of door officieele pape-rassen.

* * *

Ik gaf bovenaangehaalde schets uit mijn ervaring weer, om duidelijk te doen uitkomen, dat in sommige gevallen strenge maatregelen noodig zijn, doch waar men aan de andere zijde gevoelt, dat tal van vrouwen en mannen van 50 jaar, nog niet afgeleefd zijn en in menig geval bij een dochter met een groot gezin nog tal van diensten kunnen presteeren en met een weinig steun soms heel goed kunnen rondkomen, lijkt mij de oplossing van de quaestie niet heel moeilijk.

Hoe noodig het dan ook is, in tal van gevallen naar vaste regelen te handelen, toch verlieze men niet uit het oog, dat het in menig geval zeer onredelijk is, iemand honger te laten lijden, die nu eenmaal liever in vrijheid blijft wonen, en geen gestichtsverpleging aanvaarden wil.

Men zal aan de eene zijde zeggen: niemand wordt gedwongen, men is vrij om te komen en te gaan, zooals men wil. Dat is zoo, maar ieder begrijpt, dat menige brave huisvrouw liever op haar kamertje blijft, waar zij lief en leed heeft gedeeld en nu eenmaal gewend en vrij is.

Maar het ergste is ook weer in dit geval: hier zijn de slimmerds en brutalen de baas. Zij laten zich eenvoudig enkele weken opnemen en loopen er uit of blijven weg. Komen

zij dan om steun bij het Armbestuur aankloppen, ja, dan is het niet moeilijk een bewijs over te leggen, dat zij nu, althans de eerste jaren, niet opgenomen kunnen worden; daardoor is de slagboom weer verwijderd en het Burgerlijk Armbestuur kan nu weer steunen.

Mij komt het meer en meer voor, dat men hier zeer moeilijk naar vaste regelen kan werken, doch dat het hoogst gewenscht is deze materie zooveel mogelijk vriendschappelijk onderling te regelen.

En waar zou men dat weer beter kunnen doen dan in den toekomstigen armenraad, die, naar wel te verwachten is, binnen niet al te langen tijd toch wel met de werkzaamheden een aanvang zal maken?

Oud en arm te zijn is wel droevig, doch om ook nog bovendien gedwongen te worden met opsluiting, als men de vrijheid nog zoo goed gebruikt en lief heeft, dat is niet humanitair en m.i. ook niet christelijk, wijl het waarachtige barmhartigheidsbetoon dieper voelt en warmer stemt, en daarom ook in dezen menschelijk handelen doet.

VRUCHTEN DER DANKBAARHEID.

„Een weldaad, die niet vergezeld gaat van een vriendelijk woord en een opgeruimd blik, houdt op, een weldaad te zijn”.

„Lange Antje”, de koopvrouw, was een ruim 70-jarige ziekelijke vrouw, die tengevolge van een val haar vlieringkamertje niet meer kon verlaten; medelijdende burens hielpen haar, van haar bed op een stoel dragen bij het dakvenster, en zoo sleet Antje haar laatste levensdagen. Zij morde of klaagde niet en was altijd dankbaar voor de geringste weldaad haar bewezen.

Zij werd onderhouden door enkele personen, die met haar lot bewogen waren, en door de armbesturen.

Hoe zacht van aard en tevreden in haar lot,

toch had zij maar enkelen die heel haar lot en leven kenden.

Haar biechtvader van de parochie bezocht haar eens per maand en stond hoog bij haar aangeschreven om zijn goedheid en vriendelijkheid, en toch was er iets waarin hij de vertrouwensman *niet* bleek te zijn.

Zij had een pleegzoon grootgebracht en deze was een levensroeping gevolgd om ver, zéér ver, in dienst van de Kerk, de zwarte volken tot Jezus te brengen. Daarin had zij toegestemd en zij was er dankbaar voor en toch.... telkens kwam er een heimwee naar dien zoon, ook dan wanneer zijn brieven overvloedig van dank en liefde voor zijne pleegmoeder.

De armverzorger had het voorrecht telkens die brieven in te zien. Eens per maand kwam hij ze haar voorlezen, dat was afgesproken. De afgezonden brieven uit Afrika lagen dan op een vaste plaats boven in een lade en bij het voorlezen daarvan lag zij met gesloten oogen te luisteren.

Dan was het haar, zei ze, alsof Herman tot haar sprak. En als steeds scheidde deze armbezoeker van zijn dankbare patiënt als een vriend.

Toch had zij ook een bezigheid, die veel tijd in beslag nam. Als haar gediensstige buurvrouwen haar van haar bed gedragen hadden, tot

voor het venster bij hare bloemen, kon zij uren bezig zijn met de verzorging van al die potjes en bakjes waarin diverse planten en bloemen.

Voor al van „Goudsbloemen” en „Afrikanen” hield zij veel en deze werden met zorg door haar behandeld.

Natuurlijk kwamen de verschillende bezoekers en bezoekers haar „gaarde” bewonderen en de armverzorger niet het minst.

Eens, het was in het najaar, scheen zij moede en wat zorgvol, althans de armverzorger kreeg een boodschap eens te willen komen, wijl „Antje” ziek was.

Hij kwam, sprak een opbeurend woord, doch kwam tot ontdekking dat hij geroepen was, als bewijs van dank, *iets* in ontvangst te nemen.

Hij sputterde tegen, doch bezweek ten lange leste voor de pleitredenen van de oude ziel. Twee pakjes werden te voorschijn gehaald. In het eene zat *goudsbloemenzaad* en het andere pakje was gevuld met *zaadpluisjes van Afrikaantjes*. Het had haar veel moeite gekost, zei ze, dat alles zoo te verzamelen en te droogen, maar het moest als een herinnering aan *haar* beschouwd worden.

Die goudsbloemen, in den tuin gezaaid, zouden dienst kunnen doen als *oranjebloemen* op 31 Augustus, Koninginnedag. Voor oranjebloemen had zij jaren lang gezorgd in

den Duvelshoek, en de Afrikaantjes zouden, als zij bloeiden, hem een herinnering zijn aan het voorlezen van die hartelijke brieven van haar pleegzoon, den missionaris.

Het spreekt wel vanzelf, dat dit bewijs van dankbaarheid niet mocht worden afgeslagen, weigeren zou hier ondankbaar zijn geweest.

Niet zoo poëtisch aangelegd waren de twee oude vriendinnen, die een kelderwoning hadden betrokken in de Weteringbuurt.

Deze woordenrijke, oude juffrouwen, hielden bijzonder veel van lijmen en krammen.

De meest hopelooze gevallen van gebroken kopjes, schotels, beeldjes enz. zag men daar weer opgekalefaterd en als pronkstukken tentoongesteld.

Nu en dan werd ook die kunst en dat eindeloos geduld bewonderd door hun armverzorger en hoewel hij soms meende dat men den tijd nuttiger had kunnen besteden, de zielen waren oud — bij de tachtig — werd het niettemin wel eens met lof bewonderd.

Praten konden deze vrouwen geweldig en heel het Amsterdamsche leven scheen hen bekend en moest dan de revue passeeren, wanneer zij in hun praatstoel zaten.

Bij gelegenheid van een der bezoeken door den armverzorger, zeiden zij, groote reden tot

dankbaarheid te hebben, omdat in den afge-loopen winter zoo goed voor hen was gezorgd.

Beide vriendinnen hadden nu iets gedaan, hun geduld en kunst beproefd om iets voor „mijnheer” te maken, en daaruit mocht hij een keuze doen.

De man bleef weigeren, doch moest ten slotte toestemmen, omdat volstandig weigeren hen diep getroffen zou hebben. De zielen meenden het goed.

„Eerst zien!” werd toen gezegd, om te oordeelen of het aangenomen mocht worden.

De jongste ontsluisde een beeld, dat wellicht aan 30 stukken had gelegen en daarom weggeworpen was geworden, doch door haar was opgeknapt, gelijmd en gekramd.

De oudste kwam met een pakje. Het was een doosje met een lintje omstrikt en de verwachting werd hier gespannen. Ruim 200 oude stalen pennen had de ziel verzameld, afgeweekt en netjes weer afgeschuurd. Zij meende, waar meheer toch wel eens schrijven moest, dat hij ze nu nog wel zou kunnen gebruiken....

De armbezoeker koos de stalen pennen. Neen, zooveel arbeid mocht niet onbeloond blijven. Daar kon het gelijmd beeld niet bij halen, en de pennen werden met dank aanvaard.

Wat 'n arbeid had deze ziel gedaan en daarom mocht dat werk harer handen niet wor-

den afgewezen. Ook hier was het woord van K n i g g e van toepassing:

„Het kan edelmoedig zijn hun de gelegenheid te geven iets af te doen van de schuld der dankbaarheid, opdat de rekening niet te groot worde.”

Op het terrein van armenzorg is het dan ook verkeerd zoo ge uw meerderheid laat gevoelen en zeker moet men met de menigvuldige ellende gemeenzaam zijn geworden, om in het lijden te deelen dat men dag aan dag verzachten moet.

Kon de armverzorger hier de vruchten der dankbaarheid afwijzen?

2

ZIJN LAATSTE ZONNIGE DAGEN....

Een engel daalt er neder,
Gaat stil van huis tot huis;
Een licht straalt uit zijn oogen,
Dat ons met hoop vervult;
Hij heeft ons nooit bedrogen:
't Is d'engel van geduld.

„Past toch op, kinders, daar breekt ge me den draad weer aan stukken; weest toch stil; anders komt ge nog zonder broek op de school...” zóó sprak grootvader tot Jan en Olfert, die uit de school van meester Wiegand waren gekomen, met de knie door de broek en een winkelhaak in de blouse.

„Ja, ja, grootvader Van W. is wel 70 jaren”, zei de man, „maar de oogen en handen zijn nog goed, ziet ge wel, Janneman...”

De spelende knapen keken schalks naar

grootvader, lachten, vielen hem om den hals en huppelden de kamer uit, weer schoolwaarts....

„Het is een lastig volkje, meheer.... Ja, ja, daar is veel mee te stellen zoo'n vijftal en dan geen moeder...”

„Zoo, zoo, en waar is je schoondochter dan?”

„Ja, meheer, dat is een heel ding, ziet u! Ze is, met permissie, weggelopen en heult en zeult nu met 'n andere kerel. Wat zegt u daarvan....”

„En je zoon?” „Ja, m'n zoon!... U begrijpt, waar twee kijven, hebben twee schuld, maar hij heeft ten minste zijn kinderen niet in den steek gelaten.”

Deze vader hield er niet van iets zwarter te maken dan het al was en even naar de bedstede gaande, nam hij de wakker wordende dreumes van drie jaar op de knie en streek hem over zijn krullebol.

Wat een orde en regel was er in dat hoogst sober gemeubelde kamertje en met welk een vriendelijk gelaat beantwoordde deze grootvader de aan hem gestelde vragen.

„Ja, 't was al lang mis, ziet u, doch daar ik zomers in den polder werk, om te wieden en te oogsten, kwam ik alleen van Zaterdag tot Maandagochtend thuis, och, en dan paste

ik geregeld op de kleinen, ziet u, en daardoor hoorde ik niet veel.

De kinderen waren graag om me heen en de heele lieve Zondag bracht ik dan door met kousen stoppen en kleeren verstellen voor de robbedoezen van jongens. Maar enfin, dat deed ik graag, zoo spelende en lezende en stoeiende met m'n kleinkinderen, dat waren de beste uren van m'n leven.

Maar nu is ze weg en wat het ergste is, m'n zoon is aan den drank en dat is een leelijk ding....”

Toen schoten er tranen in die trouwe, grijze oogen en met den boezelaar van de kleine werven ze even weggepinkt, om zich toch groot te houden.

Arme man. 70 jaren oud, hard gewerkt en moe gesjouwd, heel zijn leven lang, en nu weer die zorg voor een vijftal kleinkinderen op den koop toe.

Maar dat was juist *zijn vreugde*, en hen te verzorgen was zijn lust.

Zoo ging een jaar voorbij, maar de toekomst zou nog veel erger worden....

Er kwam een andere vrouw in huis, geen moeder voor de kinderen en geen vrouw die wist te waardeeren wat deze grijsaard voor de kinderen had gedaan. Hij moest nu maar eens naar 't werkhuis of armenhuis gaan, „zoo'n

kijk-in-de-pot, zoo'n opeter, 't was nu mooi genoeg!...."

Met tranen in de oogen zat de oude man in de wachtkamer; naast hem, Jan en Olfert; zij wilden zien waar grootvader naar toe ging.

Daar zat de zorgvolle man, eigen leed vergetende, kousen te breien voor zijn kleinkinderen, of, indien er nog iets te verdienen viel, dat sparende om de kinderen op zijn uitdag, als hij in de straat bij oude bureu op visite kwam, te onthalen.

Wat monterde hij op, als allen om hem heen stonden, Jan zijn pijp stopte en Olfert vertelde en nog eens vertelde, van de vorderingen op de school gemaakt en hoe hij hoopte weldra te gaan werken en dan een huis zou huren en allemaal dan weer met grootvader zouden samenwonen...

En Janneman vroeg: of dat *nu* niet kon; grootvader was toch in zoo'n groot huis, met zooveel ramen en deuren en heel veel menschen en of ze nu niet allemaal bij grootvader in het Armhuis konden wonen?....

„Neen, dat kon niet, Jan en Olfert moesten nu maar goed oppassen, goed om Bertus en Maaïke denken en...”

„Grootvader moest liever vroolijk zijn!” zei Jan, „wij houden toch veel van u...”

„Ja, ja, m'n lieve kinderen, grootvader is ook blij, maar wordt ouder, ziet ge...”

En de man werd ouder, werd bijna blind en wie dan den grijsaard zag gaan, geleid door zijn kleinkinderen en dien zorgvollen man had gekend in vroeger dagen, gevoelde dat zijn levensvreugde, hoewel getemperd, nog niet geheel was gedoofd, omdat hij *geschraagd* en *gedragen* werd door de *liefde* van de kleinkinderen. Hen te hooren en te betasten, waar 's mans oogen waren verduisterd en zijn kracht was vergaan, — was toen zijn eenige vreugde, ja, waren hier *zijn laatste zonnige dagen*....

O menschenkind, zoo vaak in nood
 Verlegen en vervaard,
 Erken de liefde, die u zoekt,
 De trouw, die u bewaart!
 Geef haar uw hart, dan loeie vrij
 Het noodweër om u heen;
 Gij hebt genoeg aan 't Godd'lijk woord:
 „Vrees niet, geloof alleen!”

GIJ HEBT OVERWONNEN!...

„Sta elken morgen op met goede voornemens en bedenk des avonds, vóór ge U ter ruste legt of ge U er aan gehouden hebt”.

Van keizer Julianus, den Afvalligen, wordt verhaald, dat hij aan het einde van zijn leven uitriep: „Gij hebt overwonnen, Nazarener!...” Voorwaar een treffend getuigenis van zulk een geniaal man.

Wanneer wij evenwel onder de kinderen der menschen rondwandelen, en ons oor te luisteren leggen, daar waar de gelegenheid zich aanbiedt, zoowel in de scholen als in de werkplaatsen, op het terrein van de kerk als van 't sociale leven, dan ontwaren wij overal denzelfden strijd, die de geesten der menschen bezighoudt of wel, een negatie van al wat op dit gebied gestreden is.

Gelukkig is er evenwel één terrein, waarop als 't ware een heilige wedstrijd is ontstaan, het terrein van *Armenzorg*, *Weldadigheid* en *Kinderbescherming*, waar men elkander kan ontmoeten en elkeen kan medewerken om de goede voornemens in daden om te zetten.

Zeker, ook hier is verschil van opvatting, van leiding en van uitvoering.

Wat de nieuwe armenwet ons geven zal en hoe de uitwerking van het instituut „Armenraden” zal zijn, wij weten het niet en kunnen slechts gissen. De ideeën daaromtrent zijn al zeer verschillend.

Anders staat het op het terrein van Kinderbescherming. Sedert de invoering van de Kinderwetten is men op dit gebied meer gaan inzien, dat het geestelijk, het zieleleven van een kind niet kan gescheiden worden van zijn bloot maatschappelijk en lichamelijk bestaan.

Daar heeft men leeren inzien, dat er geen kinderhart zóó bedorven is, of daar zijn nog wel aanknooppingspunten te zoeken, opdat men in dat hart weer een licht kan doen opgaan, dat dit verder leven weldadig en bezielend kan beschijnen.

Karaktertrekken of fouten te ontdekken, zich in te spannen, om te verstaan en te begrijpen, wat er in zoo menig kinderhart leeft, dat nimmer ouderliefde of genegenheid heeft ge-

voeld of gekend, zich zóó te geven, dat het algeheele vertrouwen geschonken wordt, zie daar eenige factoren, die inwerken, die voor een groot deel het al of niet slagen van de opvoedingssystemen beheerschen.

Wie de ijskorst van zoo menig kinderhart, door een menschkundige behandeling heeft zien ontdooien, de veranderingen heeft gadeslagen, als het „beter ik” ontwaakte, als het bewustzijn van zonde en schuld te voorschijn kwam, die zal moeten erkennen, dat dan de overwinning nabij was.

Maar wie verder ziet, wie worstelt om het heil van elk menschenkind; wie boven enge begrippen staat en wars is van grenzen en schuttinkjes, omdat het, helaas, *zoo velen verdeelt*; die opstaat met het voornemen één mensch te brengen op het rechte spoor en voor hij ter ruste gaat, zich afvraagt: „heb ik mijn plicht gedaan?” die zal ook moeten erkennen, dat *zij* het sterkste staan, die zullen zeggen: niet *ik*, maar *Gij* hebt overwonnen... omdat, ja, omdat Gij „de Koning der eeuwen” zijt.

